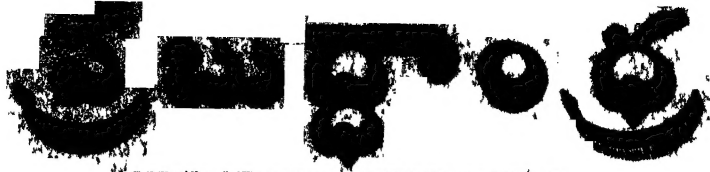

416c

28

2

3

పంపాక్షణం

సంపాక్షణం

గం పంపాక్షణం

ప్రీతిపాక్షణం

అవరథస్వంతరి
వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారి

జీవామృతము

(రిజిష్టరు)

శరీరారోగ్యము కంటువడకుండ కాపాడుకొనదలచిన ప్రమానవుడు తన శరీరారోగ్యము దుర్బలత చెందకుండ కాపాడుకొనవలెను. శరీరారోగ్యమునకు బలము ముఖ్యకారణము. అనేక కారణములచే దుర్బలుడగుచుండు మానవుడు బలమును ప్రయత్ని పూర్వకముగ నేకరించుకొన వలెను. అట్లానర్చక శరీరమునందు బలహీనతయను పెనురక్కసికి స్థావర మొనంగిన అనఘ్యాకము లగు రుగ్మతలు జనించును. చికాకు, తలనొప్పి, మలబద్ధము, నిద్రలేమి, అజీర్ణము, నరముల బల హీనత, గుండెలలో మంట, కాళ్ళుప్పీకు, రక్త మవరిశుభ్రమగుట, ఎండుకుపోవుట, త్వయ, ఉబ్బనము, పాండురోగము, రక్తహీనత, యాకారణమున చర్మమునిండ కురువులు, తీట మున్నగు నన్నియేని అసహ్యపు వ్యాధులు సంభవించును. వీటిన్నెల్ల రూపుమాసి మంచి యుత్సాహమును, శరీరమునకు కాంతిని, నరములకు దృఢమైన బలమును, భారతభాగ్యమగు అనేక అమూల్య ఓషధి సారముగు జీవామృతము ప్రసాదించి మానవుని సంపూర్ణ సౌఖ్యసాగరమున నోలలాడించును. అధిక వర్షిమంచేసి జీవయాత్ర గడువవలసిన ప్రతివారికి యీ జీవామృతము అత్యవసరము. ఎంతటి బల వంతునైన శ్రీఘికాలములో దుర్బలస్థితికి తేగల శుక్లనష్టవ్యాధిని హరించుకేసి శరీరపుష్టిని కాపాడ గల సుధారసము యీ జీవామృతము. చిరకాలము యేదేని దీర్ఘవ్యాధికి గురియై కృశించి ఓడించినవారి కెప్పటి సంపూర్ణ ఆరోగ్యమును ప్రతిష్ఠింపగల పరమహంసక్రియ యీ జీవామృతము. దీనిని నేవించినంత కలుగు నత్సలములు ఒక్కమాటలో “ఏకారణముచే సంభవించిన నిస్త్యుతవైన హరించుకేసి, వ్యాధుల నాటంకపరచగల శ్రేష్ఠమైన బలవర్ధకాషధము” అని చెప్పిన చాలును. ముప్పదిఏడు వత్సరములనుండి అనేకలు ఉపయోగించి ప్రశంసించి యున్నారు. ప్రత్యేక కేటలాగునందు ముద్రించబడిన యోగ్యతాపత్రములు జీవామృత ప్రాశస్త్యమును చాటగలవు. ఇందళితయోక్తి యంతమాత్రము లేదని ఒక్కసీసా ఉపయోగించిన మీకే విశేషము కాగలదు.

పెద్దసీసా వెల రు 3—4—0 చిన్న సీసా వెల రు 1—12—0

నమస్త్రవ్యాధులకు ప్రత్యేకమైన ఔషధములు దొరకను కేటలాగు ఉచితము.

ఆయుర్వేదాశ్రమము

తపాలపెట్టె నెం. 287, మదరాసు.

వసంతకుసుమాకరము

మధుమేనము, అరిమాత్రము, రాచకురుపులు, శుక్రక్షయము, శుక్రవస్త్రము, బలహీనత, చిరకాలపు తెల్లకుసుమ, సుఖవ్యాధులు క్షింబుటకే కలుగు సకలమూత్రనాశవ్యాధులకు ప్రసిద్ధతక్కిన రాక్షావధము. కులము రు 20-0-0.

సిద్ధమకరధ్వజము

ఇందు బంగారు కలదు. పూచీ యిచ్చెదము.

జగత్ప్రసిద్ధమగు బలవర్ధకావధము. రక్తక్షీణము, వీర్యహీనము, జల్మంబుకత్తము, క్షయ, శ్వాసకౌశల్యము, నరముల బలహీనత, కుసుమ తొగములు, మొదలగువానికి దివ్యోషధము.

కులము: 24-0-0.

శిష్యామాత్రము: రు 10-0-0

ఏకోత్తరవృద్ధి మహాలక్ష్మీ విలాసరసము

చ్యవనప్రాశము

క్షయరోగులకు అమృతోపమానములగుదివ్యోషధములు

చిరకాలము క్షయవ్యాధిచే కీడింపబడుచు కల్మషశిష్టముగ మంతువాంతుల నూతనయౌవనమును ఆశోగ్యమును కలిగించును. క్షయ శ్వాసకౌశల్యము ఉబ్బునము కష్టమతో కలసి రక్తముపడుట, రక్తహీనత, శరీరకృశ్యము, వృధయైవార్యులకు దీర్ఘకాలము నుండి రాధించు మొదటిదగులు మొదలగునవి జయించును. బలము, కాంతి శుక్రమును సృష్టించెయ్యును.

రెండుబ్రాహ్మణములు కలిపి నేపించవలెను.

నెలకు రు 12-12-0.

స్వర్ణత్రవ్యాదరసము

చిరకాలాశీర్షములకు మంచిది. కడుపుబ్బరము, శూల, గుల్మము, యశ్మితేష్టివా వృద్ధులు మొదలగునవి జయించును. బలవర్ధకము కులం రు 4-0-0.

చిరునామా:—వేంకటేశ్వర ఆయుర్వేదనిలయము హైదరాబాద్—చింతలాగు, అమూరుపాట్ల, తూర్పుగోదావరిజిల్లా

ప్రాంచీలు:—1. కాకినాడ, 2. రాజమండ్రి, 3. పెద్దాపురం, 4. అనకాపల్లి, 5. విశాఖపట్టణం, 6. ఏలూరు, 7. అమలాపురం, 8. తుని, 9. రామచంద్రపురం.

వివాహ ప్రాచీనా చికిత్సము

వైద్యవిద్వాన్ కూచిపూట్ల వేంకటేశ్వరుగారు.

పోస్ట్ డిలీవరీ

శ్రీయుక్త అయినాపురపు సుందరరామయ్యగారి

నాటకములు

1. లాలగోహరం 0-7-0.
2. గుర్రబకానలి 0-10-0.
3. పసంగ బకానలి 0-8-0.
4. బంగన్ బకానలి 0-10-0.
5. ప్రతిజ్ఞాపాంశవము 0-8-0.
6. ప్రతిజ్ఞామాదవము 0-8-0.
7. వానరిక 0-7-0.
8. మన్యక 0-10-0.
9. శ్రీకృష్ణవిలాసము 0-8-0.
10. గర్వభంగము 0-8-0.
11. ప్రేమబాబులు 0-8-0.

నవలలు

1. హంసయాన 0-1-0.
2. పద్మిని 0-1-0.
3. వీరాకాయి 0-1-0.
4. కృష్ణకుమారి 0-1-0.
5. ధర్మార్థ 0-1-0.
6. ఎవెమకారి తన్ను కుడిచెంపము 0-1-0.
7. ఈతండు నామగండు ఆతండు నామాయన మగండు 0-1-0.
8. సుందరసునీలి 0-1-0.
9. పుష్కర మహాత్మ్యము 0-1-0.

జానోట:—పైనాటకములలో నేదికొనలినను దానివలకు తగిన పోస్ట్ డిలీవరీ పంపువారికి అత్యున్నతము అన్వేషణ పాపిలుగా నందజేయుచును. మూడు నాటకములకు తప్పకకొనుండా ఒకేసారి కొనువారికి పోస్ట్ డిలీవరీ మేము ధరించి వి. సి. గా పంపెదము. నవలలు తొమ్మిది కొనలిననాడు రు 0-18-0 అలాగు పోస్టులిఖ్య పంపిన చాలను.

వేంకటరమణ అండు కో, రాజమండ్రి.

గర్భచింతామృతము

ఆపునేతితోగాని చన్నితోగాని ఉదయము సాయంత్రము భోజనముచేసిన వెంటనే తుక్కులము చొకిన వంధ్యులగు స్త్రీలు నేపించిన సంతానము గలిగి జీవించును. సంతానము మృతిపొందు స్త్రీలు నేపించిన దీర్ఘాయుష్య మంతుడగు సంతానము గలుగును. గర్భిణీస్త్రీలుగాని గర్భము ధరించని స్త్రీలుగాని నేపించిన సమస్త మేసములు, జ్వరములు, పాండురోగములు, ఉన్మాదము, గుండెదడ, నరముల నిస్సక్తున, మొదలైన సమస్తరోగములు తగ్గి మిగిలి బలము కలిగి ఆయుర్వృద్ధి నిచ్చును.

వెల పాను రు. 8-0-0-0.

వైద్యశాస్త్రి, డా॥ చిట్టి సూర్యనారాయణమూర్తి

భీమవరం, ప. గోదావరిజిల్లా.

ఆధునికాంధ్రవాఙ్మయంతరవాఙ్మయ

నాళం కృష్ణారావుగారిది	య. అ.	మూలమున రామారావుగారిది	నడింపల్లి వేంకటహనుమంతరావు
తేజవిషములు	౦ ౮	భారతీయ విద్యాచరిత్రము	౦ ౧౨ గారిది
పాలతరగలు	౦ ౮	శ్రీమద్భాగవతము	౦ ౦ సాహిత్య—నవల
గోగీతము	౦ ౨	భావరాజు వేంకటకృష్ణారావుగారిది	౦ ౦ గాడిచర్ల హరినర్సాస్వాత్మమరావుగారిది
పెడతడి	౦ ౨	విశేషముగ్రంథముప్రాచీనాంధ్ర	౦ ౮ ప్రభుత్వ పాఠశాల (నాటకం)
ముద్దు	౦ ౪	దేశము	౦ ౪ కోటు
పూజాపుష్పమాలవారిది		కవిత్వానమితివారిది	౦ ౧౦ మూల రాజు
చాకిరత్వ	౦ ౮	జ్ఞాన—వారి కసంబిత	౦ ౪ బరిధర్మము
కాష్మరీందువు	౦ ౮	ఉత్కలపతనము నాటకం	౦ ౧౨ సంపూర్ణ స్వరాజ్యము
రావునాపీటు గిడుగు రామమూర్తి		ప్రధాన—ఖండకావ్యాలు	౦ ౮ శ్రీరామచరిత్ర
వంతులుగారిది		మాతృపూజ పద్యఖండాలు	౦ ౪ ప్రపంచచరిత్ర (గ్రీకు)
వ్యాససంగ్రహం	౩ ౮	స్థానాపతి రుక్మిణమ్మగారిది	౦ ౮ మొదటి భాగము
గడ్డచింతామణి	౧ ౮	పూలమా—ఖండకావ్యాలు	౦ ౪ రెండవ భాగము
కాలకవిశరణ్యము	౧ ౮	ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రిగారిది	౦ ౮ మూడవ భాగము
వ్యాసాచారి	౧ ౦	వ్యాసాచారి	౦ ౪ నాలుగవ భాగము
అంధ్రకవిశిష్యుల భాషాభేదము	౧ ౦	వ్యాసాచారి	౦ ౪ హజరులేదు
వ్యాసకుటీరంవారిది		కూచి సరసింహంగారిది	౦ ౮ అయిదవ భాగము
జన్మధూమి నాటిక	౦ ౪	అశ్వమేధము—అమితవిషయశక్తి	౦ ౬ అరవ భాగము
ప్రేమాంజలి—పంచమకుంభకులచరిత్రం	౫	అమితవిషయము	౦ ౩ ఏడవ భాగము
శుభాదాయము	౦ ౩	శ్రీమత్సర్వ కామేశ్వర రావుగారిది	౦ ౮ Neglected Emperor poet
శ్రీ విశ్వకాండ సంకేతము	౦ ౨	కలులు	౦ ౪ Spiritual Swadesi
సుగుణాకరము	౦ ౧౪	పాతనాటలు	౦ ౨ Age of Vemana
కూలిక	౦ ౧౦	మునిమాణిక్యం సరసింహారావుగారిది	౦ 6 చార్మిండి రామశాస్త్రిగారిది
అశ్వశ్రోతి	౦ ౮	కాంతం కథలు	౦ ౦ శ్రీ మహాభారత విమర్శ
సంధ్య	౦ ౬	నేమా మాకాంతం	౦ ౪ రాయనం శేషగిరిరావుగారిది
ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణగారిది		కథలెఖ	౦ ౧౦ కొత్తనమానా (నాటకం)
నాయకురాలు	౧ ౦	రెం. లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి గారిది	౦ ౧౨ మద్దులవల్లి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారిది
సంగీతసాహసాని	౦ ౧	హృదయవిహంగము	౦ ౪ చతుర్దశమనుచరిత్ర
పోడి	౦ ౧	నడింపల్లి జగన్నాథరావుగారిది	౦ ౪ సుభాషితములు
భావతరంగాలు	౦ ౧	అంధ్రమహాసాహిత్యము (సాదా)	౧ ౪ కొ. స్వర్ణవల్లిగారిది
హరిజన నాటకము	౦ ౧	అంధ్రమహాసాహిత్యము (సాదా)	౧ ౪ విశాదాల్పము
వజ్రల వేంకటేశ్వరకవిగారిది		కృత్తికో ఉత్తమపతి	౨ ౮
కాకాభింగము	౦ ౧౨	Age of Mahabhrata	1 0

కలాభివృద్ధిపరిషత్తు—ఇన్నిన్ పేట—రాజమండ్రి

చ ర క స ం హిత

చికిత్సాస్థానము మాచే ఇదివరకు ఆంధ్రీకరింపబడి సూత్రస్థానమునుగూడ ఆంధ్రీకరించి కొద్దిరోజులలోనే యిప్పుడు ద్వితీయ ముద్రణమునుచున్నది. మిగిలిన ఆరు ప్రచురింపబోవుచున్నాడను. గ్రంథము పూర్తి కాకుండా స్థానములను ఆంధ్రీకరించి, స్థానవల్లమునే పేరుతో ఒకే ఆర్థగ్రహమువారికి తగుసాకర్మములతో లభింపగలదని అం పుస్తకరూపమున ప్రచురించితిమి. గ్రంథమున్నియు దరికి తెలిసిన విషయమే. మాయితరపుస్తకములును, కొలదిదినిముల గ్రంథమునే తయారుచేసినవి. వెంటనే ఆర్థ మా 250 గకముల మందులును ఎల్లప్పుడును సిద్ధముగా రిచ్చువారికి తగినసాకర్మముగా లభింపగలవు. చరకసం నుండును.

హిత సంతను నేనే పూర్తిగా ఆంధ్రీకరింపదలచి మిగిలిన డాక్టరు శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి దేశవాళ.

హాల్స్ డ్రింక్ నుండి కడపటి సందేశము

డాక్టరు నాలే

హాల్స్ డ్రింక్. యు. యెస్. ఎ.

14 వ నవంబరు 1934

అయ్యా!

మీ 'హాల్స్' ట్రీటింగ్ నిల్వయి
మీగా దివ్యమైనదనియు, అత్యుత్కృత
మైనదనియు తెలుపుటకు సంతోషమును
చున్నది. నా మందులపై ట్రేయింగు
అనవశ్యము యీ మందు నుంచు
కొనుట మరచను. ట్రీజునునకు
అత్యంత ప్రమేయము.

భవద్విశ్లేషము

(సం) నాలే.

కే స రీ కు టీ రం

ఎన్నూరు, మద్రాసు.

Sparkling & refreshing
beverage

Stimulating & invigorating
Tonic

Always drink

VIMTO

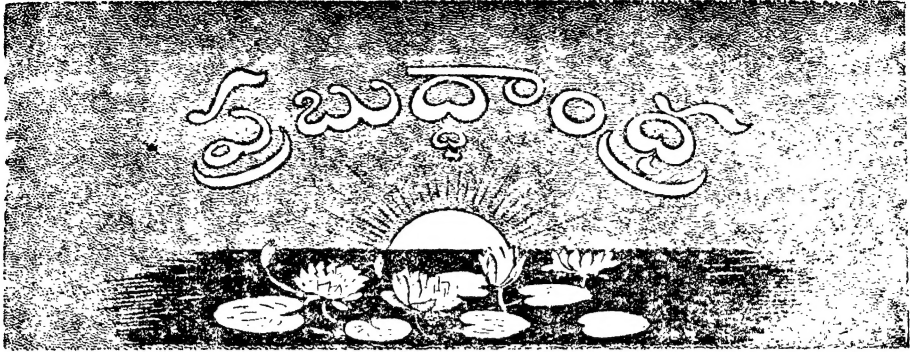
The best nature's fruit tonic drink that keeps you fit
and cheerful throughout the Year.

Sole bottlers for Vizag. Dt:—

THE CRYSTAL AERATED WATERS,

manufacturers of high-class mineral waters and Aerated water specialists,

VIZAGAPATAM

తెనుగురక్తం చప్పబడిపోతూ వుంది

సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి—సంపాదకుడు

“చిత్తించిత్తం. చొక్క కలంపోటుతో తమ రొక బ్రాహ్మణకుటుంబానికి యావద్దామూ అడ్డుపెట్టగలరు”

“అడ్డు పెట్టినా సున్నం పెట్టినా జిల్లాబోర్డుపెసి డెంటుగారు. నావల్ల యేమవుతుంది?”

“పేరుమట్టుకు వారిదే—అంటే మనవిచేసుకుంటారు. ఒక నక్తం వుందంటే దాక్కిర్పిరిచిన దాత వేసా, అక్కడి కవిపెంకుని వుండి, పద్దులొట్టు చేసి గుమాస్తా వేసాను. ఆదాత ఆజ్ఞని శిరసావహించడం గుమాస్తా పని కాదా మహానుభావా?”

“నేను దాతను కానే!”

“తిమిరిలా నెల విస్తే ననేం మనవి చేసుకోగలను? సబ్ కలెక్టరుగారి శిఫారుసు అంగీకరించకుండా జిల్లాబోర్డు పెసిడెంటు ఏచెరువు నీళ్లు తాగగలడా?”

“అది పూర్వకాలపుమాట. అంటే అప్పు డేమున్నదీ స్టేషన్లో పెసిడెంటుగా వచ్చేవాడు. అధికారంలో యెలా మనులుకోవాలో వారికి బాగా తెలిసేది. ఇప్పుడువాళ్లు—చాలామంది మాట నుమండి. పెద్దసంతకమా చిన్న సంతకమా అని డఫ్దారు నడిగి—”

“తమరే వుపక్రమించారు ఈ క విన్నించుకుంటాను. మన పెసిడెంటుగారు—చిత్తించారా? కేవలము—రాత్రి పగలూ కూడా మొకటి—”

“సాటిబ్రాహ్మణ్ణి పట్టుకుని అలా అంటూ వేటు తూర్చి!”

“సాటివాడు కనకనే నూకీ కిప్పలు. ఏనాయకు గారో, యేచానిగారో అయితే—”

“బ్రాహ్మణుల్ని చూతూ కలసింట్టున్నావే!”

“ఇందులో యుక్తం వుంది మహానుభావా!”

“అయితే సంగతిలా తెలిసే వుంది కదా, పోనీ, యేనాయకుదానినే పట్టుకోరాదా!”

“తమవల్ల కాకపోతేగదా?”

“అయినా నులభంగా పని జరిగిపోయాలిప్పుడు ఆలోచన యెందుకూ?”

“ఇంటిల్లపాదిమీ వొక నెల పస్తుంటేనా యేదో సప్తయి—”

“జిల్లాబోర్డుపెసిడెంటు కయితే సప్తయిలు మహా బాగా చెస్తారు ప్రజలు”

“చిత్తించిత్తం, నాది పొరపాట. రేపీపాటికి—”

“ఏదో మాటవరసి కంటే యిలా మొదలుపెట్టావేమిటయ్యోయ్! ఈకాన్తశిశుసభాగ్యానికి నేను లంచం పున్నకుంటానుటయ్యో!”

“లంచమా! ఎన్ని వేల గుండెలున్నాయి ధర్మరాజు వంటి శిశు సన్నిధిలో అలాంటి మాట అంటానికి నాకూ! అసలు తమకి లంచం ఇవ్వడానికి నాకు తావామొక్కా! వుందా!.....మాకి శిశు అన్నంపెట్టి నందుకు తినాకీ పువ్వులొకీ వొక ముదాగునెక్కి తనరు వానశేవా చూపిచుగాని, అటునా యేవులునులోకేలా వసికివస్తుంది వొక బుట్టెడు బెల్లం, —అన్నట్టు మరిచి పోయాను వొక డబ్బా శేనవానికం—”

“ఇవీ, యిలా యిలాంటివి నాకు నష్టము చేస్తానంటావా యేమిటి! చట్టమైనవాడవే!”

“ముగ్ధుడొకడంటి దైత్యం—”

“మా పిల్లమ్మాయి, అల్లుడూ పిల్లలూ నన్నున్నాడు రెండురోజుల్లో. అసలు నేనే కొంటాను గానీ—”

“జ్ఞునర్దు. తెల్లచారేటప్పటికి నేను దాఖలుచేసుకుంటాను. నేనూ ఆడపిల్లలు గలవాణ్ణి. ఆడపిల్లలికి పుట్టింటికితె మొత్తం వుంటుందో, వాళ్లకి తల్లిదండ్రులు పెట్టుపోత లెలా చూడలో నాకూ తెలుసు. ఇంతకీ ఘోషింక్కి శిశు రింతి అన్నంపెట్టించాటుప్పుడు నేను తమ అమ్మాయికారికి కాస్త పువ్వు, కాఫీ—”

“అవునువు. బెల్లంమాట కేం గానీ—వెళ్లవెల్లం మాయింటో యీగలు కూడా దానిమీద వాలవు. నవ్వు కాఫీ అంటే జ్ఞాపకం వచ్చింది, నీదగ్గర యీ మధ్యనే యీనిని ఆపుందిల కాదూ!”

“వుంది మహారాజా, వుంది. జ్ఞాపకం వచ్చింది కాదు. స్వయంగా తోలుకువస్తాను నేను”

“గోదానం చేసుకున్నా ననుకుంటావా యేమిటి!”

“రామరామా! దానం పట్టిదాకా తమకేం!”

“బ్రాహ్మణికిస్తే యేవేరు పెట్టినా దానమే అవుతుంది; కాని మాకిచ్చింది—విన్నాఫూ! నష్టయి. ఇనాము. నజరానా అంటే అదే. సామాన్యలు దాన్నే నేనూ నంటారు”

“చిత్తం, చిత్తం”

“అసలు మాకు ప్రతిగ్రహాధికారమే లేకుండా చేశారు కాదూ మీ బ్రాహ్మణా!”

“అనకూడదు కానందీ—పూర్వపువాళ్లు ముక్కు మూసుకూచోడం తప్ప మరేమీ యెరగదు”

“కనక నే అప్పుడు దేశం బాగుండేది.....అవును గానీ—తెల్లవానికే ద్వారపుడినంకకి జవాబుని పంపానుకుంటున్నాను, మానెయ్య మంటానా యిదీ!”

“ఇంకెవరూ మహాప్రభూ!”

“మా అమ్మాయి యిక్కడ పున్నంశిశులమే, కాదగలవో వొంటపుట పడిదాకానూ. తరవాతి రూరపు మాకిక్కనీ లేదునుమా”

“ఏదో కాస్త్రం చెప్పిన తరచాయిగా వొట్టిపోయాక గుడిబండలాగ—నేను వచ్చి తోలుకుపోతాను కాదూ అన్నదాతా”

“సరే అయితేనూ. నవ్వు మాకు ఆవుని తోలి పెడితే యీకారణంవల్ల కూడా అది గోదానంలో చేరదు నుమా”

“అసలు తమకి నందేహం—”

“నందేహని కేమీ లేదు గానీ—అసలు నందేహం యేమిటి గానీ—యింతటి కూడా వుంది చూశావో లేదో గానీ”

ఏమిటండి!”

“నిజంగా అది దానమే అనిపించుంటే మళ్లీ నవ్వు తోలుకువెళ్లడం దత్తావహారం అయిపోతుంది. నీకు ఆ సాపం చుట్టబెట్టుకోకుండా వుండదానికూడా దాన్ని దానంలో చేర్చదానికి వల్లకాదు. తెలిసిందా!”

“చిత్తంచిత్తం”

“సరే వెళ్లు.....రేపు పొద్దున్న కనబడతావు కాదూ!”

“కాకులు కూకలుప్పటికి వచ్చి లేపనూ తమర్నీ!”

“అదీ తెలివి. వెలుగు వచ్చిందంటే దిక్కుమాలిన ప్రజలు—”

“ఒక పని చేస్తే!”

“ఏమిటది!”

“రాత్రి వన్నెం డయాటప్పటికి—”

“బాగుంది. మేము సినిమాకి వెళ్లి వచ్చాటప్పటికి తోలుకువస్తా వన్నమాట”

“చిత్తం”

“ప్రెసిడెంటుతో నేనీ సాయంత్రమే చెప్పి వుంచాను, తరవాత వుత్తరం వటుకు వెళుతున్నానని”

“చిత్తం మహాప్రభూ!”

“మరి వెళ్లు”

—

“మరిగనయ్యే!”

“మరి తప్పదు”

“వొళ్ళకుని కూడా వచ్చారాయేమిటి!”

“లేకపోతే చావనా?”

“ఇంకేమీ లేవు కదా!”

“అ—వు—కూ—డా—”

“ఏమిటి?”

“మన ఆవుని కూడా తోలిపెట్టాలి”

“ఓం ప ముంచారు”

“ఎలాగో సమాధానం చెప్పకోవాలి. ప్రద్యోగం అంటే మాటలతో వుండుకున్నావా యేమిటి!”
“ఇంకే అది అబ్బాయికి అత్రవా రిచ్చిందే కదా!”

“మీకోమీనా మంచీ చెడ్డా వుందా లేదా?”

“ఏం?”

“మనమరారికి పాలగోనం కదా విమూలవారు దాన్ని తోలిపెట్టారు!”

“దానితండ్రికి నాకరీ రావడానికి మనంతోలిపెట్టాలి”

“నలుగురూ గడ్డిపెట్టారు?”

“ఆయన అన్నం పెట్టడం లేదా!”

“.....”

“.....”

“కాకపోయినా నాకేం? అది గోడలిది కదా! దాని యిష్టమూ, అబ్బాయి మనస్సు, అపైని మీ అవసరమూనూ. మీచిత్తం వచ్చినట్టు చేసుకోండి”

“అబ్బాయే తోలుకువెడతాడు, మనకేం?”

“చంటిపిల్ల నోటివగ్గిరి పాలు వడగొట్టి—పిల్లలున్నారా ఆకలకలుచు?”

“రెండు రోజుల్లో మాకునూ, అల్లుడూ మనమలా వస్తారుట, వాళ్ళకి శాఫీ—”

“కూతుళ్ళు ఉండేనా? నోరెలా వచ్చిందో!”

“అధికారం—అధికారం—వాళ్ళకి సాగం చేమిటి!”

“చంటిపిల్ల—ముడుమాసాలగుడ్డు—దాని వున్నరు తగలదూ ఆయముడికి?”

“మాట్లాడవద్దు, గవీడివ! నిప్పున్న కర్ర నీలబడక మానదు. ఇక వూరుకో, పింఛను వుద్దుకున్నాక విల్ల మొగం చూసేవా దెవడింకా?”

“ఆనక ఆయన గతేమిటో కాని యిప్పుడు మన పిల్ల కడుపు మాడుతుంది. ఇక డబ్బాపాలు పోయ్యాలి”

“వొక్కనెల, వొక్కనెల వోపిక పట్టు. గోడలికి కూడా కష్టముఖాలు బోధించు. ఆపూచీ అంతా అబ్బాయిడే కాని—నెల తిరిగేటప్పటికి నలభైరూపాయలూ, గట్లన చేతిలో వడతాయి. మొదటి నెల జీతం రాగానే మాంచి కామధేనవులాంటి ఆవుని కొనేస్తాను అదిపెట్టి. రెండోనెల జీతంపెట్టి వొక్క బనారసు చీర—చూశావా? అది వచ్చని మనిషి కనక పూదారంగుడి—జరి వుప్రయది కొని కట్టబెట్టా మంటే మొగం యింతవుతుంది దానికి. మూడోనెల జీతంతో బుల్లెమ్మకి బాల తోడుగు. దానితో బాని కడుపు కొట్టిన దోషం పోతుంది. తరవాత సంసారం పూటుగా—”

“అఘోరించినట్టే వుంది మీ కల్పన. చాల్లండి ఇక వూరుకోండి. ఇదో ప్రజ్ఞగా యెక్కడా చెప్పకోకండి నలుగురూ తాటాకులు కడతారు”

“వాళ్ళ మొహం. అబ్బాయికి ప్రద్యోగం అయిందంటే నేనిక యీవుండాభోరులతో మాట్లాడతానూ?”

3

“.....శమ రలా అంటే—”

“నేన్ను దేవుండి యిడులాలోనూ! అసలు సంగతి చెప్పాను. ఆపైసి మీయిష్టం”

“అలా కాదు. శిమరు కోప్పడితే నేను అగలేను. బ్రాహ్మణ్ణి, బీదవాణ్ణి, కటుబీకణ్ణి, తమరు కాస్త అనుగ్రహించాలి!”

“వాణ్ణికి రాగానే దర్శనం చెయ్యడానికి మీ కేమీ అడుగులేదు.....ఏం?”

“తమరు నాటికచివరనంచి మూట్టాడితే—”

“మరి నువ్వు?”

“.....”

“వంగతోట దగ్గరి బావ కాదు కాలోలు?”

“.....కిటాక్షించాలి”

“ఊ—హూ”

“అలాకాదు.....”

“.....లింగులింగా అయిదు రూపాయల కాగితం శేబులో పడేసి పర్వతించి లాక్కపోతా నటూ వేమిటయ్యా! నేవగాడవే”

“మహాబాబు. కాదూ? ఇవీ చేతులు కావు కాళ్లు. దండ్రాశి. తానని తాకట్ట పెట్టి తెచ్చానీఅయిదు రూపాయలూనూ. ఇక నన్ను కోసినా తేలేను. మమ్మల్ని రక్షించాలి!”

“.....అల్లాస మీ బ్రాహ్మణ్ణి చెల్లించి; కాని మాకు కాదు. లేవ—శేలిసిందా? ఉదయం యెనిమిది న్నరకి వస్తే వారు కాఫీపుచ్చుకునేటప్పుడు దర్శనం చేయిస్తాను. జనానుకీ మాక్రిం వొక రూపాయి తప్పదు నుమండి”

“అదోట కూడానా?”

“అంతా వాడితోటే వుందీ”

“ఇక తల వొక్కటి మిగిలింది. ఆరూపాయతోనం అది తాకట్ట పెడతాను. తప్పకుంది మరి!”

“.....కాని వున్న సంగతి చెబుతున్నాను నేను.

మోసం చెయ్యడమూ దగాచెయ్యడమూ నావల్ల కాదు.

ఇన్ని విధాల ప్రాధేయపడుతున్నారూ కనక నామనన్ను వెన్నలాగ కలిగిపోతోంది...కరిగేపోయింది కూడానూ. మరి చెబుతాను వివండి”

“చెప్పండి”

“వెసిడంటుకాటికి సబ్ కలెక్టరు రంటే యిష్టం లేదు”

“చచ్చాను.....ఏం?”

“కారణం యేమయితే యేం? అది అలాగా. ఆవు తరం నాటిక గీసుకోడాని కేనా పనికిరాదు”

“ఊంపగల—”

“అక్కడ యేమాత్రం?”

“రామరామా! బ్రాహ్మణపతుపాతి అండీ కల క్తర గారూ. ఆశ్రయించాను. అనుగ్రహించారు”

“సరే, ఏజరిగిందో జరిగింది కుంభకోణం. నా కింద కానీ—చెప్పారు కాదూ? ఆవు తరానికి తెల్లకా తాసికి వొక్కటే విలవ”

“మరి గతేమిటి?”

“అనుమాన మైం దారి వుంది. కావలిస్తే చెబు తాను”

“నె వివండి”

“ఆవుపాయం చేశా రంటే మీరు వారి దర్శనమే చెయ్యనక్కరలేదు. తెల్లవా రేటప్పటికి ఆర్డరు చేతిలో పడుతుంది”

“అనుగ్రహించమన్నాను కాదూ?”

“అప్పుడు మాత్రం నాకింకో కాగితం—తెలిసిందా? ఊ! అంటే గాని నేవక చెప్పను”

“ఎక్కడ తేనూ?”

“మణుగు నెయ్యి, బుట్టెడు బెల్లం, డబ్బా తేనెప సకం—”

“.....శమ రేమిటమిటో సెలవిస్తున్నారు, నాటికి విలవ తెలుసుకుని తమ రేమన్నా—”

“నీతల విలవ ఆనే చెబుతుంది”

“.....”

“పులిక్కిపడతానే?”

“.....”

“మాట్లాడ నేమయ్యా?”

“అవుతాయం యేదో చెప్పండి”

“అలా దారిలోకి రా. తప్పకుండా యిస్తావు కాదూ!
.....లేకపోతే మల్లీ వెలుగు వచ్చాటప్పటికి అర్థం
రద్దు”

“.....”

“తాగా జ్ఞాపకం వుంచుకో. మరి విన; మొరక
వీధి..... డ—బ్రా.....ఆణిముత్యం — పేరెప్పు
డేనా విన్నావా?”

“లేదు. ఎవరండి ఆయన?”

“ఆయన కాదు అవిడా. వేశ్య”

“.....నరే, సెలవివ్వండి”

“అది చాలా అంద మైనది. మాంచి ముమ్మరంలో
వుంది. చూస్తే విడిచిపెట్టడం కష్టం. అప్పుడే నలుగు
రైదుగురు పక్షిరు లయిపోయారు—”

“వర్ణన అక్కర్లేదు. చెప్పండి”

“అది శిశువని చెప్తే పని జరుగుతుంది. మరి నీ తెలివి
తేటలు వినియోగించుకో”

“వేదం చదువుకున్నవాణ్ణి—”

“నీకొడుక్కికూడా ఆవేదమే చెప్పకుంటే యాతి
ప్పలు లేకపోవును కాదూ!..... వేదాలూ, శాస్త్రాలూ
మీకే వుండాలి. ఉద్యోగాలు కూడా మీరే కొట్ట
య్యాలి. కదూ?”

“.....”

“.....”

“ఇక యీవుత్తరం—”

“ఆముదం అన్నమాట. ఒకటో నెంబరు అంబాజీ
పేట నరుకు. పేగులు మహాబాగా శుద్ధి చేస్తుంది. చేసే
సింది కూడానూ”

“పుండుమీద కారం చల్లుతున్నారు”

“చీము పట్టకుండా తొరగా మానిపోతుంది, నయమే
కాదూ?”

“.....”

“వెళ్లవయ్యా వెర్రిబ్రాహ్మణ! తెల్లబోయి నం
చుంటే పన్ను అవుతాయిటయ్యా యారోజుల్లోనూ!”

“అపని చెయ్యక తప్ప దంటారా?”

“తప్పకే! నిర్బంధమా యేమిటి! మానెయ్యడమే
నాసలహా. అదే మహా వుత్తమ మైన పని. అయితే:
దానికి ముందు.....పుడ్యోగవాంఛ వుండే, దానమ్మ
కడుపు కాల, అది చేస్తూ వుంది యిదంతానూ. కనక
యెలాగేనా అది కాస్తా పదిలించుకోగలిగితేరా యిక
వేశ్యాదర్శనమూ అక్కరి లేదు, చివరికి దేవతాదర్శనం
కూడా అవసరం లేదు. నిశ్చింతగా కూచుని, జంఘాలు
మలిచేసుకుంటూ వేదాలూ, శాస్త్రాలూ—మరి దయ
చెయ్యండి”

“.....”

ర

“ఎవరు మీరు?”

“మేం బ్రాహ్మణం”

“దండాలు, ఏం పనిమీద దయచేశారు?”

“శ్రీకృష్ణార్పణం.....పెద్దపనిమీదే వచ్చాను”

“మేళం కావాలా?”

“నాకంత తాహతూ లేదు, ప్రస్తుతం అవసరమూ
లేదూ,.....బహుకుటుంబీకుణ్ణి. రెక్కలే ఆధారం,
అన్నం పెడతా పని వచ్చాను”

“అలా కుర్చీలో దయచెయ్యండి.....”

“.....”

“..... తమపంటివానిని సత్కరించడానికి
తాహతు లేదు. పైగా యోగ్యత కూడా లేదు. అయినా

“వత్రం, పువ్వుం, ఫలం, తోయం—” శ్రీకృష్ణులవారు
సెల విచ్చారు కారూ!.....ఆశీర్వదించండి”

“నాలుగు రూపాయలు చేతిలో పెట్టి కత్తి లేదనీ,
యోగ్యత లేదనీ—”

“వొక్క నెల గ్రాన మేనా యివ్వలేకపోయాను,
సిగ్గుగా వుంది”

“అమ్మా! విన్నాను నీయోగ్యత. విన్నదానికి నిద్ర్యసం కనపడుతోంది.....కాని.....నువ్వు వొక్కసంగతి కొంచెం ఆలోచించాలి. నేను నీదగ్గరికి డబ్బు కోసం రాలేను. కనక యివి నీదగ్గర వుంచు”

“.....మీదగ్గరే వుంచండి, మరి నేను వున్న కోను.....ఇక నావల్ల తీరవలసిన ప్రయోజనం యేమిటో చెప్పండి”

“చెప్పమంటావా?”

“సందేహం యెందుకూ?”

“సందేహమే లేదూ, చాలా ఆశపడి వచ్చాను”

“కానివ్వండి చెయ్యగలిగింది, చెయ్యగలిగింది అయితే నేను నుంచున్న పాళంగా తయారూ”

“అనుగ్రహం వచ్చిందంటే నువ్వు మాకందరికీ అన్నంపెట్టగలవు. అంచేతే నిన్ను వెతుక్కుంటూ వచ్చాను”

“ఊహూ”

“వేళాళాటికలో అడుగుపెట్టడానికి నీ నాకు మొరలు. నాకు చచ్చినవచ్చా; కాని నీయోగ్యత చూడగా సిగ్గుపడవలసిన పని కనబడదు”

“మీ పని చెప్పండి ముందు”

“చేస్తా పని నువ్వు ముందు వాగ్దానం చేస్తేగాని నేను చెప్పలేను”

“అలాంటి వాగ్దానం నే నెప్పుడూ చెయ్యను. వేళ్ళల వల్ల నెరవేరే రాచకార్యా లేమీ వుండవు. వున్నా—చెప్పును: కాదూ? నాకే కిచ్చివట్టి, ఆపనియొక్క మంచిని పట్టి నా సాయం వుంటుంది”

“నాకు ఆరుగురు కూతుళ్లు, ఇద్దరు కాపరాలు చేసుకుంటున్నారు. ఇంకా ముగ్గురికి పెళ్ళిళ్లు చెయ్యాలి. ప్రస్తుతం మూడో పిల్లకి కార్యం చెయ్యాలి.....ఇదిలా వుండగా, నాకొక్కడే కొడుకు. ఆకొడుక్కొక్కకూతురు. అది మూడుమాసాల గుడ్డు—”

“పొద్దున్నే చూస్తే పాపాలు పోగొట్టే కుటుంబం అంటే మీదీ”

“నీకలా తోచడం నాలదప్పమే.....ఆకొడుకుని కష్టపడి మెటిక్కులేషన్ చదివించాను. యల్లీకూడా అయిపోయాడు. ఉద్యోగం—అంటే యిప్పుడు మేష్టరీ కోసం తిప్పలు పడుతున్నాను”

“.....ఊహూ”

“అది నీశిఫారసువల్ల నెరవేరుతుంది దని తెలిసింది... ..మా అమ్మవుకాదూ?.....ఈపుణ్యం కట్టుకోవూ?”

“అది యిచ్చివా రెవరూ?”

“జిల్లాహోదా—”

“అ!”

“ప్రెసిడెంటుగారు”

“.....నేను శిఫారసు చేస్తే యిస్తారని మీ రెవరు చెప్పురూ?”

“ఎప్పుడూ వారి దగ్గర వుండి గురుస్తాగారు చెప్పురు”

“ప్రేహరీ.....ప్రేహరీ!”

“ఏమమ్మా?”

“.....ఆబుగ్గమీసాల యెలుగ్గొడ్డా మీకిలా చెప్పింది?”

“అవును, ఆబోసిసోటివులే”

“.....”

“.....”

“.....దేవుడున్నాడా శాస్త్రులుగారూ?”

“అలా అంటా వేమమ్మా?”

“ఇంకే మనాలి? దేవుడు లేడు, దేయ్యాలు మాత్రం వున్నాయి. ధర్మం లేదు, అధర్మం అంతటా నిండివుంది. మంచి మందులో కేనా లేదు. దౌర్జన్యం ప్రభవెలిగి పోతోంది. నీతి మూలోనే కాదు, మన దేశంలోనే లేదు. ఎవరేం చెప్పినా శుద్ధ అబద్ధం తప్ప నశ్యం లేదు. ఎక్కడ చూసినా హింస—ఎక్కడ పట్టినారత్తం—దేవుడు లేనేలేడండి”

“దేవుడంటే నమ్మకం పోగొట్టి సంఘటన యేమి సంభవించింది తల్లీ నీకూ?”

“.....శోవుడవద్దు... నన్ను నిందించవద్దు.
.....బ్రాహ్మణ్ణి ఛండాలు రున్నా రంటారా
లేదా శాస్త్రులుగానూ?”

“లే—ర—ని—చె—ప్ప—లే—ను”

“అఛండాలురికి మీరు చెప్పిన ప్రెసిడెంటు కులపెద్ద”

“.....”

“ఏం, కష్టంగా వుందా మీకు?”

“లేను, లేదు, కాని పాకీవాళ్ల స్వాధీనంలో కూడా
కొన్ని పనులున్నాయి”

“నిజమే; కాని పాకీవాళ్ల నేమీ అనకండి మీరు.
పాకీవని వాళ్లకి వృత్తి. వృత్తికి, గుణాలకీ సంబంధం
వుంటుందా?”

“వుండదు”

“పాకీవాడు పాకీవని చెయ్యాలి. లేకపోతే అంత
కంటే యెక్కువ తాపాతు కనవరచాలి”

“అలాగే”

“అయితే, మరి బ్రాహ్మణు?”

“దైవికాంశ కనవరచాలి”

“మీ ప్రెసిడెంటు దగ్గరి ఆదైవికాంశ లవనేకమూ,
లేనేలేదు, సరే కదా, రాక్షసుల అంశ పూర్తిగా వుంది”

“కొన్ని అవగుణాలున్నాయని విన్నాను; కాని పర
మదుర్భాగ్యుడని తెలవదు. నీకేం అపకారం చేశాడు
నీల్లీ ఆయనా?”

“సశువు—కాదుకాదు, వశువే నయం అంతకం
టేను.....వొక బ్రాహ్మణు యింట్లో పెళ్లికి నేను
మేళం వెళ్లాను”

“ఊహలా”

“మొగవెల్లవారికి మీ ప్రెసిడెంటు దగ్గరి చుట్టం...
పెళ్లికి వచ్చాడు.....వొక రాక్షసి బనకీ రమ్మని
నాకు కథారు.....మీరు చెప్పిన బుగ్గమీసాల యెలు
గొడ్డే రాయబారి”

“తెలవక అడుగుతున్నాను. నీకూ ఆయనకీ యిది
వరకీ సంబంధం లేదా?”

“కథల్ను వచ్చాయి, అంగీకరించలేను. మాపింకల్లి
కూతురికీ ఆయనకీ సంబంధం వుంది. దానికీ, నాకూ
వున్న అనుబంధాన్ని పట్టి నేను వల్లకా దన్నాను.
వొకమా టీవంగతి దానితో చెప్పగా దానిమీద
కొంచెం తీర్జనభర్జన జరిగింది. ఈగొడవమీదే మరో
నాలుగునెల్లకి వాళ్లకి చెడిపోయింది”

“చాలా గొడవ వుండే”

“నేనెవరి బనకీ వెళ్లను. మేళం వెళ్లినవోట బ్రహ్మ
చర్యం ఆచరిస్తాను.....వల్లకా దన్నాను”

“సరే”

“నూనుమాపాయల కాగితం చూపించాడు. నేను
జవాబు చెప్పలేను”

“.....”

“మన్నాడు మధ్యాహ్నం సభలో నేను గజ్జెట్టివుం
డగా విప్పింది మరో సత్రకాయచేత కట్టించాడు. రాత్రి
పూరేంపులో నన్ను గజ్జెట్టమన్నాడు”

“బోధపడింది. నీమీద వగవట్టా డన్నమాట”

“వాకలు చేశాను. మీ ప్రెసిడెంటుకి రూపకృష్ణ తప్ప
మరేమీ లేదు. ఈకుట్ర అంతా యెంగొడ్డుది”

“మహర్షానీకోసమా?”

“చాటునా మాటునా గడ్డికరవడానికి. తెలిసిందా?”

“.....”

“ఎంత కల్పనో చూశారా! సాధారణంగా మేము
డబ్బు తెచ్చినవాడి సల్లా చేరనిస్తాం. అయితే, వాళ్లలో
రసికులు నూటికి కొకడో యిద్దరో వుంటారు. తతిమ్మా
అంతా—”

“ఎందుకూ! తెలుస్తూనే వుంది కాదూ?”

“నేను శిష్యుని చెయ్యడం అంటే యేమిటో తెలి
సిందా మీ కిప్పుడు?”

“తెలిసిందమ్మా”

“నే నంగీకరిస్తా ననుకోండి. అయితే మీఅబ్బాయి
గారికి ప్రద్యోగం యివ్వడం నిరుకా!”

“గుమాస్తా అలాగే చెప్పాడు”

“అంటే, నాఅత్తదోహమూ, ప్రెసిడెంటుపకుత్వ మూ కలిసి వాక బ్రాహ్మణకుటుంబానికి భుక్తి యేర్పరుస్తా యన్నమాట”

“.....”

“నేనంగీకరించకపోతే మీపిల్లల నోటిదగ్గరి అన్నం పడగొట్టినదా న్నవుతాను కూడానూ. కడుటండి!”

“.....”

“కనక శాస్త్రుల్లుగారూ! ఈరాత్రి ప్రెసిడెంటుని తీసుకురమ్మని యెలుగొడ్డుతో చెప్పండి”

“.....”

“వాక్క దమ్మిడి అయినా వుచ్చుకో దని కూడా చెప్పండి”

“అమ్మా—”

“ఇంకా యేమిటి?”

“ఏమీ లేదూ. నేను వచ్చినదారినే వెల్లిపోతాను. నవ్వు ఆస్మిద్రోహానికి సిద్ధపడవద్దు”

“ఏం?”

“ఇంకా ఏంట్రా? ఇంత ద్రోహమా? తనలాగా తార్చుకుకాడే. నన్ను కూడా తనలాగ తయారుచేస్తాడాయీచదూ! నీకూ ప్రెసిడెంటుకీ యిదివరకే సమ్మంధం వుండనీ, నేను నీకే కానో, రెండు కాసులో యివ్వవలసి వస్తుందనీ సిద్ధపడివచ్చాను. పైగా నువ్వీంత యోగ్యురాల వని యెరగనే యెరగను. నేను బ్రాహ్మణ్ణి. వేదం వల్లించాను. యాచన నావృత్తి. మరో సలుగుర్ని చూస్తూవుంటా నికముందు. కాని వాకవేళ్ళని—కులాంగసలాగ ఆభిజాత్యం కల కళావతిని తార్చడానికి—స్వార్థకోసం వాక భీతహరిగాన్ని పులివాత పడెయ్యడానికి నేను సాహసించలేను. తల్లీ! నన్ను తీసుంచు. నాకోరిక మరిచిపో. నాకు సెలవియ్యి.....”

“వల్లకాదు. శాస్త్రుల్లుగారూ! కూహండి..... నేనా పని చేసితీరాలి. శామూలంగా వాక బ్రాహ్మణకుటుంబానికి జీవనాధారం యేర్పడడం నాఅదృష్టం. నాజీవితంలో యిది వాక పవిత్రమైన సంఘటన. నేనలాగా మగనాలిని కాను, పతివ్రత పంథకంటే కాను.

కనక నేను పతితురాల నైపోను. నాకు విచారం లేదు. మీరూ విచారించకండి”

“తల్లీ—”

“ఇక నేను విసను. మీ రేమీ చెప్పవద్దు. ఇది యిలా జరిగితీరవలసిందే. చెప్పాను కానూ! పశువులతో సాహచర్యం మాకు పరిపాటే. శాస్త్రుల్లుగారూ! మీరు వెంగపెట్టుకోకండి. ఇండాకా నేను చెప్పిన మాటలు యెలుగొడ్డుతో చెప్పండి”

“సన్ను—”

“ఏమీ చెప్పనివ్వను. మీరు మరోలాగ చేశారంటే మీరు నేర్చుకున్న వేదానికి ద్రోహం చేసినవారవుతారు”

“నాకంతాని కురి బిగించావమ్మా”

“మరి వెళ్లండి. ఎప్పు డేనా దర్శనం మాత్రం దయ చేస్తూ వుండండి. అమ్మగారికి నాదండాలు మనవి చెయ్యండి”

“అమ్మా! నోరు కుట్టేశావు. చేతులు కట్టేశావు. కాళ్ళకి సంకెళ్ళు తగిల్చావు. జీవచ్ఛవాన్ని చేసేశావు. ఏయోగ్యత తల్లీ నీదీ! ఏలజన్మ తల్లీ నీదీ! వేశ్యా కులంలో నవ్వు తిప్పవుట్టావమ్మా!”

“మాలో నాలాంటివాళ్లు—నాశల తన్నేవాళ్లు వేలున్నాగు; కానిలోకం గుడ్డిదీ.....ఇకంతా అప్రస్తుతప్రళంస. దయచెయ్యండి”

“.....ఎన్ని తిప్పలు కల్పించాడూ నాకూ! దేవుడు లేడూ! ఈద్రోహి—ఈఅచార్యుడు ముందుకు వస్తాడా!.....”

౫

“అర్థ రిచ్చారా నాయనా!”

“ఇవ్వనూ యిచ్చాదు, వెంటనే వుళాకోళనూ వుళాక్కన్నాదు”

“అయ్యో! అదేం పోయేకాలం?”

“ఏం చెప్పనమ్మా! అంతా బూడిదలో పోసిన పన్నీ రయిపోయింది. ఎక్కడ బయలుదేరామో అక్కడే వున్నా మిప్పుడు”

“నడుం విరిగిపోయింది.....ఇలా కూచో....
.....ఏం జరిగింది?”

“ఏంటే నువ్వు విచారిస్తావు. అంతా మరిచిపో. నాకు
చ్చిన పని చేసి నేనీక కుటుంబపోషణ చేస్తాను. నువ్వు
‘రామా కృష్ణా’ అంటూ వొక చోట కూచో”

“.....”

“నేను మేష్ట్రో చెయ్యను మొర్రో అంటే పోరి నన్ను
బ్రయినింగుకి పంపావు. ఇప్పుడు వుద్యోగంకోసం నానా
చూలకూర్చా కుడిచావు. చివరికి నీతిగా బతికే ఆణిము
త్యానికి కూడా వ్రతభంగం చేశావు. ఏం చేసినా
వుద్యోగం లేదు. ఏమంటే—అనధానికే పల్లకాడు”

“ఏం జరిగింది నాయనా?”

“ఏం చెప్ప నమ్మా? రెండు సంవత్సరాలు ఖాళీ
పడిన వుద్యోగం, మూడువందలు గడ్డితిని వొక కృష్ణా
జిల్లా వాడికిచ్చాడు. వొక మేష్ట్రు మూడు నెలలు
సెలవు పెట్టగా అది నాకిచ్చాడు”

జీకి—

“నెలకి పాతికరూపాయలు”

“మూడు మాసాలా?”

“అదేనా దక్కితేనా? వారంరోజులు కాలే దింకా
ఆయన సెలవుపెట్టి, “నాకిప్పుడు సెలవు అక్కర్లే”
దంటూ మొన్ననే మళ్ళీ పనిలో ప్రవేశించాట్ట”

“మరి నీ తెల యిచ్చామా చెసిడెంటూ?”

“నిన్నరాత్రి నాకు ఆర్డరు రాశాడు. ఇవాళ నేన
క్కడ వుండగానే, టపాలో, ఆయన మళ్ళీ తన పనిలో
చేరినట్టు రిపోర్టు వచ్చింది”

“చివరికి ఫలితం యేమిటి నాయనా?”

“బుర్ర గోక్కంటూ నేనింటికి రావడం”

“వాడమృత్యుడువు కాలిపోను. బతికి బట్టకడతాడా
యీ చెసిడెంటూ?”

“జోలెడుసాము తగులడింది. సత్సేవలంటి ఆవు
పోయింది. చివరికి నీ తికి చేతులు. సావుకారుదగ్గర చేర
నిమ్మంటే విన్నారా? వుద్యోగం—వుద్యోగం—చేతు
లారా కొంప ముంచేశారు మీనాన్న”

“ఇల్లా అవుతుం దిని నాకేమి తెలుసునూ? అయిన
వాల్సూ, కానివాల్సూ కూడా వుద్యోగాలు చేస్తూ విరగ
బడిపోతూవుంటే నాకొడుక్కూడా అలా వుండా లని
గంపెదాళ పెట్టుకుని యింగ్లీషు చదివించాను;కాని దైవా
స్వగ్రహం లేదు.నేనేం చెయ్యగలనూ.”

“నువ్వొకేమీ చెయ్యనక్కరలేదు. నీశక్తికొద్దీ నన్ను
చదివించిచావు. అది నాకుభం కోరే.సంజేవాం లేదు;
కాని వుద్యోగం నాతత్వానికి సరిపడడంలే విన్నావు
కావు.....అయిం జేవో అయిపోయింది.నీతరం వేరూ,
నాతరం వేరూనూ. మీకాలపువాళ్ల ఆశలూ, అవస
రాలూ వేరూ, మాకాలపువాళ్ల ఆశలూ, అవసరాలూ
వేరూనూ. ఇది మీకు తెలవదు. చెబితే బోధపడదు.
మీతప్పల్లా యిడే”

“అయితే నువ్వొప్పు డేం చేస్తా సంటావు నాయనా?”

“అమ్మా!కాలం మారింది. దృక్కణాలు మారిపో
యాయి. వృత్తికి గౌరవం చూపే రోజు లివి. నలుగురికీ
పువకరించి వన్నీ మంచి వృత్తులే. మంచి చెడ్డా నడకలో
వుంది కాని వృత్తిరోయేమీ లేదు”

“తెనిగించి చెబుదూ నలిసి చంపకా”

“కోప్పడకు నాన్నా!”

“మతిపోయి యెడనూ వుంటే వుపన్యాసం పేల
గొడతా వేమిటి మరీ?”

“అయితే విను. నేనిక కాఫీహోటలూ, భోజనం
హోటలూ పెడతాను”

“అయ్యో!”

“వోరి నీముహం మండా.....”

“తిట్టకండి”

“అమ్మా నువ్వురుకో. తిట్టనియ్యి. నాన్నా! మన
పూర్వు లెప్పుడేనా నాకరి చేశారా? మనవంశాని కది
మంచిదేనా? ఇంగ్లీషు మనక కలవిద్యనా?”

“అయితే!”

“వుద్యోగా లంటే గౌరవం వుండి రోజుల్లోనూ, అవి
దొరికే రోజుల్లోనూ నా కింగ్లీషు మొదలుపెట్టించావు.
నేను తయారయ్యాటప్పటికి గ్రహాలు వక్రించాయి”

“నీది దరిద్రజాతకం. అంచేత నాకప్తమంతాబుగ్గులు పోయింది”

“ఎప్పుడూ కావాలే మీకూ. ఇప్పుడేనా పూరు కోండి”

“నువ్వు నోరు మూసుకో, మనవాడు పూటకూటిల్లు పెడతానంటే చంకలెక్క వేసుకోమంటావా?”

“నావుద్యోగం కోసం నువ్వు చేసిన పనులు అంత కంటే మంచివా నాన్నా?”

“ఛీ, అలాచ్యుడా!”

“నాకు నిడతా వని యెరుగుదురు; కాని అది తప్ప నేను మరోటి చెయ్యడా?”

“ఈవూరే అన్నమాటేబట్టి నాయనా? మరో ప్రసిద్ధులు లేమా లోకంలోనూ? పూటకూటిల్లేమిటా నలుగురూ నవ్వడానికి?”

“అయ్యో! నీకనలే తెలవదూ ప్రపంచకం. మీకేమి చెప్పి వొప్పించడం కష్టం అయినా విన. తెనుగువాడికి

యిల్లు కదిలితే తన దేశంలోనే తెనుగుభోజనం దొరకడం లేదు. “అయ్యో! నాకత్యానికి సరివడ్డ భోజనం దొరకడం లే” దని విచారం కూడా లేదు. అక్కడక్కడ మనవాళ్లు కొందరు హోటల్లు నడుపుతున్నారు; కాని వాళ్లలో చాలామందికి న్యవహరజ్ఞానం లేదు. వచ్చి వాళ్లకి అభిమానమున్నూ తక్కువే. అంచేత నేను కొన్ని వద్దతులతో హోటలు పెడతాను. కాఫీహోటలుకూడా వుంటే బాగా కిడుతుంది. దేశదేశాలవాళ్లు మన దేశం వచ్చి కాఫీహోటల్లూ, భోజనహోటల్లూ పెట్టి అయోధి కాగ లవుతూ వుండగా మన తెనుగుకుర్రాళ్లు దూరం యోచించలేక దిక్కుమాలిన నాకరీలకోసం యెక్కబాకు తున్నారు. పైగా ఆవిజాతీయ పదార్థాలు తినడంవల్ల తెనుగురక్తం చచ్చిబడిపోతోంది కూడానూ”

“దేశం యెలా పోతే నీకేమిరా?”

“అయితే యేవృత్తయితే యేగుమ్మా?”

గద్వాల పెదసోమధూపాలుడు

క్రీ. శ. ౧౬౬౩ - ౧౭౧౨

మారేమండ రామారావుగారు ఎం, ఏ, బి, ఇడి

గద్వాలసంస్థానము ప్రకృతాంధ్రసంస్థానములలో నెల్ల నగ్ర గణ్యమై, యనేకశతాబ్దములనుండియు విద్యావోషణమునకును చిత్త రణక్షేపములకును భ్యాసీగాంచి నేడు నైజాంరాజ్యాంతరకమై యున్నది. క్రీ. శ. ౧౬౬౦లో కాకతీయ ప్రభువుడైన దేవరాయుని యాసంస్థాపితమయిన పునపురికి క్షిప్తగుంగధ్వజానలమధ్యనన్న కొన్ని పీఠాలపై నాసెగొడిగియను నధికార మొనంగెను. తరువాతి వార విజనాసెగొడులను పేరుతో క్రీ. శ. ౧౬౬౩ వరకు నాయధికారమును నెరవేరుండిరి. పిమ్మట పెదసోమధూపాలుడు బాహు బలమున ననేకపీఠాలను జయించి యొకస్వతంత్రరాజ్యము నేర్పరచి. గద్వాలనగరము నిర్మించి యారాజ్యమునకు గోద్రముగ నేసెను. ఇదియే నేటి గద్వాలసంస్థానము.

సోమధూపాలుడు మహాకూర్మడ యనేకాద్భుతకార్యముల జరిపెను. అతనిసాహసకార్యములు నేటికిని జనశ్రుతిలో జీవిం దియున్నవి. నైజాంరాజ్యమునకు కర్నూలుప్రాంతమునకు కందావ పడముల కాడువా రతని చరిత్రమును “శోధిసాధికథ” యను

పాటగా పాడుచున్నారు. ఇట్టి ప్రఖ్యాతవీరపురుషుడగుటవలననే యాతని జన్మమునుగూర్చి యెన్నియో గాథలు కల్పింపబడినవి. ఇతడొక సామాన్యకరకుని పుత్రు డనియు, దండ్రీ చైవోపహతుడై యున్నది గొప్పపోయి దోటలము జేయుచు మరడించె ననియు, నెట్లకేల కీ బాలుడు పూహునకేరియవల నైజనాసెగొడుగ నుండిన బక్కమ్మ యను నామె యనుగ్రహమున బడిన యామెచే దత్తుచేసిగానబడినయు చెక్కులలో నున్నది. స్థానిక చరిత్రములలోని గద్వాలశైలియలలో నైజనాసెగొడులలోని యొకకాఖరు తెందిన కుటుంబములో బుట్టిన సోమన్న యను బాలుని పైని చెప్పిన బక్కమ్మ పెండుకొనెనని చెప్పబడియున్నది. ఇందున విశదముగ నీసోమధూపాలుని మనుమని కాలమున రచింపబడిన యాధికార రామాయణాదిగ్రంథములలో నిరకు పెద్దరెడ్డి యను విజనాసెగొడుకును బక్కంబుకును బుత్రుడని వర్ణింపబడినాడు. ఇదియే వాస్తవమును విశ్వసనీయము నని తోచుచున్నది. ఈ పెద్దరెడ్డి సోమధూపాలుడును అపుత్రకు డగు నూను యింటనే యుండి

మొదటరూపసీమలపై దనన పారంభ్యముగ వచ్చిన నాడగొడవి కారమును నెరవును క్రీ. శ. ౧౭౩౦ ప్రాంతమున మరణించెను. అప్పటికింకను సోమధూపాలుడు చాలు డనుటచే దర్శియగు బక్రమ్మ నాడగొడవికారమును వహించెను.

క్రీ. శ. ౧౭౩౨ లో సోమధూపాలుడు నాడగొడయ్యెను. అకాలమున రాయవారు దోలవో విచిత్రము లగు పరిశీలులను లోనై యుండెను. దేశమంతయు చిన్న చిన్న స్వామ్యములగు విభజింపబడి యొక్కొకటి యొక్కొక పాలెగాని స్వాధీనమున నుండెను. ఇందు గొందరు భూస్వాములును గొందరు కేవలమును గుఱుములను వహులుజేయు నధికారము గలవారును మరిగొందరి రెండు వాక్కులును గలవారు నై యుండిరి. ఏటిటను గొంతకప్పు మును గట్టును వీరు పేరునన మాత్రము విభావులమల్లానులను లోబడి యుండిరి. ఇట్టి పాలెగాల్లలో నైజవాడగొడగు పెదసోమధూపాలుడు నొకడై యుండెను. మహాపరాక్రమవంశమున నధికార క్రాంతియు నగు నరిసి కీసరి గౌరవహీనముగ గన్పట్టెను ఎటులైనను విభావులమల్లానులపై దిగురుటలు జేసి, యరిసి పాలెగాల్లను జయించి యొక స్వతంత్రరాష్ట్రమును స్థాపింపవలె నని యితడు దృఢముగ సంకల్పించెను.

తన వంశస్థులమును నెరవేర్చుకొనుటకు ముంద చాత్తగత్తుల మాన శ్లోక మని యెంచి సోమధూపాలుడు దన నివాసనామగు పూమారునగరమును రాసెడియించెను. అపరదర్శియనందు కదలి కొక నిశ్చేషము దొరకెను. కాని నరిబలి యొకసారి గాని యెది స్వాధీనము గాకుండెను. పైమనన సరియే దేశరక్షణార్థమై రాజ్యస్థాపన మొనర్చుటయో లేక బ్రహ్మపాత్యాపాతకమునకు జరచి యాకార్యము నుండి విమిగులుటయో! యను సమస్య యితనిని బాధించెను. తుడకీరాజు సర్వప్రజానిశ్చయమై యొక జీవి ప్రాణములను గొనుటలో తప్పలేదనియు, సంపదలన గలుగు పాపము నింకొక విధమున బహిష్కరము జేసికొనవచ్చు ననియు నిశ్చయించి కేవల దేను బహుచారాని బలియచ్చి నిశ్చేషదనమును గైకొనెను. దీనితో ననతి కాలముననే సోమధూపాలు డొక పెద్ద సైన్యమును సమహుర్చుకొని తన యభిప్రాయము దీర్చుకొన సమయమునకై వేచియుండెను.

క్రీ. శ. ౧౭౪౭ లో మొగలురాజులరెదిల్చి యంగ నారంగజేమి కక్షీనాపదసహస్రబిందీయరాజ్యముల నొక్కొక్కటిగ జయించుచుండెను. విభావురాజ్యము మార్త్ర మతనికి కులభముగ పాద్యము కాలేదు. అంతట తంత్రజ్ఞుడగు నారంగజేమి మైత్రులకై వెనుక జొచ్చెను. మల్లాను పాముకులలో నెల్ల నైజవాడగొడ ప్రభులు దినియు, స్వాతంత్ర్యాభిలాషియై యుండిన నరియు తెలిసికొని యితడు సోమధూపాలుని కైజరూరుసీమలపై రాజాధికారము నొసంగి యాతని విభముల బహిష్కరించి యతని సహాయ్యమును గోరెను. రాజనీతిపాఠకుడును, దూరదర్శియు నగు సోమధూపాలు దీరాజుధారము వంగిరించిన చాను వ్యతంత్రంపకంబులయే గాక,

నమూన్యమగు మొగలులక్రవర్తల సహాయ్యమును గూడ బడయునగు ననియు దహ్మలమున దన రాజ్యమునకు పెక్కు మేర్పును ననియు నూహించి యారంగజేమి మైత్రి వంగిరించెను. ఈసంగతి తెలిసి కొని విభావులమల్లాను రాజు సోమధూపాలుని క్షేపించుటకై యొక పెద్ద సేనను బంపెను. ఈసేనపట్టుననియు దహ్మలమును ముట్టడించిరి. ఇట్టి యావంతరమునకు సంస్థితుడైన యున్న సోమధూపాలుడు ప్రబల సైన్యముతో నేగి మల్లానులముల నోడించి తరిమివేసెను. పిమ్మట స్వతంత్రులగుడై యితడు తన సైన్యముల నారంగజేమి విభావులను మట్టడిచో సహాయ్యముగ బంపెను.

ఈవిధముగ సోమధూపాలుడు స్వతంత్రరాజ్యమును స్థాపింప గల్గెను. ఇటుపై దానిని విస్తరింపజేయుటకై యిడు ప్రయత్నించెను. అజేత మగు సైన్యముతో నతడు తుంగభద్రానది వాటి కర్నూలు బల్లిగిరిమండలముల బ్రవేశించి యలజివనము చేసెను. క్రీ. శ. ౧౭౪౯-౫౦. ఎదురుగల పదివందలసైన్యముల కాలములో నతడు బహునిపల్లె, పిఠిగల్లి, వంద్యాల, సిద్ధిపూరు, భండార్కపూరు, అహోబిలము, అరవసీ సీమలను జయించి వానిని నిరంతరంబు కారమును నెరవుచుండెను. రాజ్యము విస్తరించుటవలనను, ప్రభుల రగు శత్రువుల సంఖ్య పెరుగుటవలనను కేభిల మగు పూమారు చుము దనకు రక్షితస్థానముగ నుండవలె దని నిర్ణయించి సోమధూపాలుడు పూమారును కైనుమెళ్ళి దూరమున నయ్యగుమియ్యాయనువాని స్వాధీనమునంగున్న కచ్చెల్లె యను గ్రామంపదనమండిన పెద్ద మేదానమును బలాత్కారముగ నాక్రమించెను. ఇందీ రాజు శత్రువులకై నగు సలహాదాము గల్గించి, దానిని తన రాజధానిగ నొనర్చుకొనెను. ఇదియే నేటి గద్యాలనగరము. ఇ. శ్రీ. క. ౧౭౫౦-౧౭౫౧ నకును నిర్మించబడెను.

ఈవిధముగ సోమధూపాలుడు స్వయంబ్ధిపీఠ సహాయ్యతస్థితికి వచ్చెను. కృష్ణానదీతీర్థాగమనం దతడు నిరంకుశుడై యుండెను. తాను మొగలునిరంకుశవనము నధిష్టించిన పిమ్మట గూడ నారంగజే దీర్ఘాన్వయిక్రమ సురకరణ. రాజులను దోచకలో నిట్టి మైత్రులుండుట మిక్కిలి లాభకర మని యెంచి యాచక్రవర్తి సోమధూపాలుడు మాతనముగ జయించిన సీమలపై వంతరి సర్వాధికారము నొసంగుచు వతని రాజ్యమును విస్తరించుచు క్రీ. శ. ౧౭౫౧ లో నొక సన్నుక నొసంగెను. ఈవిధముగ నేటి గద్యాలరాజ్య మారంగజేమిపానుచు యామాదముతో నారంభ మయ్యెను.

వీరపురుషుడగు సోమధూపాలునికి చాలకాల మింట్ల కాల నిలువకుండెను. జైరంగజేమిచే గౌరవించబడిన యంతికాలముననే యతడు రమణయ్య యను మక్కోని గద్యాలలో నిలిపి, నురి యొక పారి విజయరాత్రుపాగించెను. జైరంగజేమి మరణించిన పిమ్మట దక్షిణమహాసాముల సాములకును స్వతంత్రులైనది. ఈయట్లలో లనులో సోమధూపాలునికి కర్నూలుసీమపై నాడగొడు మున్నగు

దనుమలు కనూ అగట మర్లగ మయ్యెను. అంచలన క్రీ. శ. ౧౩౧౦ లో నరకు గర్వాలు దుగ్గమును ముట్టడించి వశపరచుకొని రెండేండ్లు పరిపాలించెను. దక్కను నుజేదారగు నెజాముల్ముల్క్ క్రీ. శ. ౧౩౧౬ లో ఏకర్నూలు దుర్గమును జయించుటకై దిలీల్ ఖానను నేనానిని బంపెను. సోమధూపాలు దీక్ష తీరుపట్టినవానిని నిడుదూరుదుటకు వద్ద నెవ్వరొక్కఁడును. ఆవును ఘోర మగు యుద్ధము జరిగెను. సోమధూపాలు దివక్ర పరాక్రమముతో శత్రు సేనలను చెండాడెను; కాని దైవవంకల్యముల ననుసరించి విజయ లక్ష్మీపాణిగ్రహణ మొనర్చినవలసిన సమయము నవీరస్వర్గము నలంకరించెను.

ఈఏరికిఖానుజీ పారింపర్యమగు వానిగొడిగి ననుసరించుచుండెను తన వంశమునకు రాజ్యాధికారము నొసంగెను. బిజాపూర్ దాస్యమును వారదలీల్ పాన్హళిర్యమును నెలకొల్పెను. కృష్ణకుంగధిరామస్వామిదేశమునే గాక కర్నూలు బహిరీ మండలములలోని గొన్ని సీమలను గూడ జేర్చి యొక స్వతంత్రరాజ్యమును నెలకొల్పెను. కౌగింఱజేరు పాదుషా యంతటివాని కౌస్తుభునిదే యుండెను. ఈసోమధూపాలునకు ఆమృత్కీ, లింగమృత్తి, రామకృష్ణయని మువ్వగు రాణులుండరి. తమను సేరిగ రెడ్డి పర్వతేపాధ్యక్షుడుగ నుండెను. ఈరాజునకు ప్రవర్తిత యపారముగ నుండెను.

మన్సు నిజ్జేపలాధ్యములకై తాను బలియొసంగిన బ్రహ్మచారిశేరిట వీరకు గద్యాలచుగ్గమున గేశవస్వామి యాలయమును గట్టించి, తన రాజ్యమును సంపదను సర్వస్వము నతనికి ధారపోసి యాదేవునికి బ్రతినిధిగ రాజ్య మేలుచుండెను. కస్తూరి బట్టుటయందే గాక సీరాజునకుడు గలము బట్టుటయందుగూడ సిద్ధపాడుడ యుండెను. అర్జిశుభరతి మగు గవిరాజు కస్తూరికి యారాజకేఖరుడు జయదేవకవి రచియించిన గీతగోవిందకావ్యమునకు రవవంత మగు సాంధ్రాను వాద మొనర్చి, యందలి శ్లోకములకు బద్యములను, అష్టపదులకు చూర్ణికలను రచించెను. ఇంతియగాక వారాణ్ విద్వాంసులను, విద్యులను ప్రతితో వాదరించెను. ఏజేటను గాఢికమానమున పండితులకును, మాఘమానమున గవిగాయకులకును సన్మానములను జేయు వాచారము నీసోమధూపాలుడే నెలకొల్పెను. ఈయారము నేటికి నవిచ్చిన్నముగ సాగుచున్నది. నేడు గద్యాల సంస్థానము విద్యుద్గద్యాలయని పేరుగాంచినది.

ఇట్లు కీర్తనలు లగు పరిశీతులలో బ్రత్యేకాంధ్రరాజ్యస్థాపన మొనర్చి, దానికి విద్యాపోషణమునే ముఖ్యధర్మముగ నేర్పరచి, మహాకూరుడైన సమకాలినులలో వీరికిఖానుజీ యని పేరన్నికగాంచిన యాగద్యాలపెదసోమధూపాలు దాంధ్రులకు జీవస్మరణీయుడు.

బలవా సిందియగ్రామో విద్వాంస మవి కర్పిత

ఉభయభాషావేదిగ గ-ప్రూర్తి సూర్యనా గాయగమూర్తిగా

వ్యాసుని ఆశ్రమంపై మిశారణ్యంలో, ఆశ్రమం దగ్గరే పెద్ద మనిషెట్లు ఎరటిగోడొడలు జడలకిమల్లీ నేళ్లాడవేను గుసి తలవేలిబోనుగున్న ముసీలిమనీశ్వరుణ్ణా వుంది. ఎండ వేళ ఆచెట్టు మీద రకరకాల పక్షులు కన్ననుఖాలు చెప్పు గుంటూ మనుల శాస్త్రు చెప్పి వింటూవుంటాయి. ఆ చెట్టు ఎప్పుడు చూసినా పదిమంది పిల్లలతో వున్న సంతోషంలా వుంటుంది. వ్యాసుడు తన శిష్యు లందరికీ ఆ చెట్టునందే పాఠాలు ఉపదేశిస్తుంటాడు. వ్యాసునిసం మీద వ్యాసుడు కూర్చున్నాడు. కిమండలం దగ్గరసా వుంచుకున్నాడు. జేనురురంగు కావేసం. తెల్లగా పండి పోయిన పొడుగైన గడ్డం. ఒళ్లంతా కప్పే జడలు. బ్రహ్మ కేశము గల నుదుటిమీదా శరీరంమీదా, విభూతిరే ఖలు. రెడ్డికం వేసి కూచున్నాడు. అతనిచుట్టూ పది మంది శిష్యులు మెత్తని రోమాంఘం గల కృష్ణాజనాలు

పరుచుకు కూచున్నారు. చేతుల్లో తాటాక గ్రంథాలున్నాయి. ఆవేళ బోధించవలసిన పాఠం వ్యాసనంహితలో ఇంద్రియవశీకరణపుబ్బం.

వ్యాసుని అభిమానశిష్యుడు యాజ్ఞవల్క్య. గ్రహణ ధారణపట్టువైన సితీతబుద్ధి కలవాడు అతడు. ఒక్కొక్కప్పుడు యాజ్ఞవల్క్య ప్రశ్నిస్తే వ్యాసుడు నాలుగైదు ఘడియలదాకా తడేకధ్యానంగా పరామర్శిస్తేనే గాని సమాధానం చెప్పలేకపోయావాడు. ఏవో ప్రశ్నలు వేస్తూ పాఠం జరగనిచ్చేవాడు కాదు. సహపాఠకులకి ఇతనంటే అందుకో కోపం. ఏవోజనైనా అతడు లేకపోతే ఆవాళ రెండుమూడు వ్రతాలు చులాగ్గా చాటవలసిదే. వ్యాసుడు కల్లుముని. “అన్నద్దురుభ్యో నమః” అని ప్రారంభించేడు. శిష్యు లంతా ప్రార్థనశ్లోకాలు చదివి గ్రంథాలు తెరిచేరు. వ్యాసుడు నిన్నటి తరవాం

అని “బలవా నింద్రియగ్రామ విద్యాన మహి కర్వతి” అని గంభీరంగా ఎదుట వున్న యాజ్ఞవల్క్య ముహూర్తేసి చూస్తూ వ్యాఖ్యానం చేస్తున్నాడు. కాని అతని మొహంలో వ్యతిరేకభావం బాగా స్ఫురిస్తోంది. వ్యాసుల వారి వ్యాఖ్యానం పూర్తి అయింది. మిగిలినవాళ్లంతా యాజ్ఞవల్క్యేసి చూసి ముందుది అంకురోహతున్నారు. వెంటనే అతడు గురువుగార్ని ప్రశ్నించడం మొదలెట్టాడు.

“గురువుగారూ! ఏమిటండీ ఈశ్వోకం ఇల్లా రచించేరు?”

“ఏంనాయనా! ఎల్లా వుంది?”

“పూర్తిగా వ్యతిరేకంగా వుంది గురుదేవా?”

“ఏమిటోయ్ ఆవ్యతిరేకం”

“ఏమిటంటా రేమిటి! మనం ఏవనిచెయ్యమంటే ఆ పని చేసి మనచెప్పచేతిల్లో వుండే ఈ నింద్రియాలు మన్ని వశపరుచుకుంటాయా! ఇంతకంటే అత్యవసరం వుంటుందా!”

“నాయనా! ఇది వంచన కాదోయ్. అనభవపూర్వకంగా వ్రాసినదే”

“అన్నన్నా! అనభవమా! మహాపండితు లైన మీరే యిల్లా అంటే యెల్లాగండీ!”

“నేనే అన్నాను. ఒప్పుకుంటావా? ఒప్పుకోవా!”

“క్షమించండి. నే నంగీకరించలేనండి. మీవంటి వృద్ధులు అనవలసిన దంటే మా భాగేనండి”

“వెరివాడా! నువ్వు ఎరకవు. మహామహులంతా ఇంద్రియాలకి లొంగిపోయేరు. ఋష్యశృంగుడువంటి మహర్షులు, విశ్వామిత్రుడులాటి బ్రహ్మర్షులూ కూడా లోబడ్డారు ఇంద్రియాలకి. ఎన్నెన్ని అనభవాలని బట్టి రాసిన కారిక అనకున్నా విడి”

“ఇనా సరేనండి. నావంటివాడి కిది ఎల్లాగో వుండండి”

“అయితే ఇప్పుడు నీ అభిప్రాయ మేమిటి?”

“గురుదేవులకు కోపం వస్తుం దేమో?”

“ఎంతమాట! నీయభిప్రాయం చేవ్వు. నాకేమీ కోపం రాదు”

“మరి చెప్పక అల్లా దిద్దాలి నుమండీ!”

“నువ్వు చెప్పక ఆలోచిస్తాను. ముందు చెప్పు”

“ఇతే ఇక్కడ “విద్యానం నాపకర్వతి” అని వుంటే బాగా వుంటుండండి. మీకు నచ్చిందా లేదా?”

“సేపట్టుదలకి నుతోపిస్తాను గాని నేను రాసిన గ్రంథం కనక నాచేతులలో నేను దిద్దలేనోయ్. దాన్ని అల్లాగే వుంచి ముందు చదువు”

“అబ్బే, అలాకాదండి. ఇటువంటి ఉద్బంధంలో, అందులోనూ గురుదేవులు వ్రాసిన దాల్లో ఇంత తేలిక మాట ఉండకూడదండి”

“సరే. ఈగంటంతో అశ్వోకాని కెదురుగా నీపాతం కూడా రాయ” [మిగిలినవారంతా అల్లాగే అంటారు. యాజ్ఞవల్క్య మాత్రం “అపికర్వతి” అనే దానిమీద గీసి కుండలీకరించి “నాపకర్వతి” అని నెత్తమీద రాసేడు. అనేక పాతం అయింది.]

శిష్యులంతా సమీధిలూ, బరివానునూ, పెద్దా, తెద్దామని లోఅడిమికి వెళ్ళారు. దారిలో యాజ్ఞవల్క్య సహాధ్యాయులతో తన వాదం సాగిస్తూనే ఉన్నాడు. అతని కెంతి తోస్తే అంతే. చాలా పట్టుదలమనిషి. అందులోనూ సిగ్రిహతక్తలవా డివడంచేతి గురుదేవులు వ్రాసిన దాన్ని కూడా ఖండించేడు. వ్యాసులవారికీ విషయం పూర్తిగా తెలుసు. కాని కుర్రాడవడించేతి అనభవజ్ఞానం తిక్కువని పన్నాయించేడు.

వ్యాసులు కూడా తన పర్జికానికి వెళ్ళాడు. అక్కడ చెత్తాచెదారం లేకుండా అద్దంటా తుడిచిన ప్రాగణంలో తన ఆసనం పెరుచుకుని కూచున్నాడు. చక్కనే బాలహరిణాలు నెమరులు వేస్తున్నాయి. రెండుఘళ్ళ పొడుుంది. గుండ్రంగా నెరిపి ఎండబోసిన నివ్వరిధాన్యం మునిపిల్లలు ఎత్తి అరుగులమీద పోస్తున్నారు. చిన్న పిల్లలంతా నీరెండలో ఆడుకుంటున్నారు. ఈ సందర్భంలో స్మృతికివచ్చింది కాబోను వ్యాసుడు దిగ్గన లేచి ఇంట్లోకి వెళ్ళి యాజ్ఞవల్క్య వున్నకం ఈవలికి తెచ్చి ఆ రోజుపాతందగ్గర తీసి నిలబడే చూస్తున్నాడు. ఆపత్రంలో అతడు చేసిన పని కళ్ళవడింది. కొంచెం మనస్సు

నొచ్చింది. మిగిలిన వాళ్ల వుస్తకాలల్లో ఏమీ దిద్దు
బాట లేదు. వుస్తకాలు ఎప్పటిలాగే పెట్టేనేమి లోపున
బుర్ర వంకిస్తూను. ఈవలికొచ్చి యథాప్రకారంగా చెయ్యి
వెనక్కి ఊతేసుకు కూచుని కుడిచేత్తో గడ్డం నిపురు
కుంటూ దీర్ఘాలోచన చేస్తున్నాడు ఏమిటో. కొంతసేప
టికి సంధ్యాకాల మయింది. దగ్గరే వున్న కొండకొనేకి
వెళ్లిపోయేడు సంధ్యాకృత్యాలు తీర్చుకుందికి. శిష్యులు
అంతా ఎచ్చి తెచ్చిన వన్నీ ఆశ్రమంలో భద్రపరిచి
వారుకూడా వెళ్లిపోయారు.

* * * * *

ప్రతీరోజూ పాతా లంటే ఎంత శ్రద్ధాభక్తులున్న
వాళ్ల కేనా వినుచు రాకమానడు. అధమం ఒకనెల
వరకూ హాయిగా పిండివంటలతో భోజనాలు తిప్ప మరే
మీ లేదని విద్యార్థులంతా మురిసిపోతున్నారు. ఈవం
గతి గురుచేపు మాట నందర్నాన్ని బట్టి నూచాయగా
తెలిసింది. ఆచార్య అందరిమొహాల్లోనూ నూశనంతో
వం పొటకరించింది. వ్యాసు లది కనుపెట్టేడు. పాతా
నికీ ముందే ప్రారంభించేడు.

“నాయనా! ఇంద్రుడు యాగం చేస్తున్నాడు. మన్ని
అంగరిని రమ్మని ఆహ్వానం వంపేరు, మనమంతా వెళ్లాలి”
“.....”

“ఏమి? ఏమన్నాడు.?”

“అల్లాగే వెడదా మండి”

“ఏకే ఇంటిదగ్గరి వుండేవారెవరు?”

[బ్రహ్మ మొహం కేసి ఒవారు చూచుకుంటారు
మవ్వుండ మంటే గువ్వుండిపో అనే భావంగా]

“నేనుంటా నండి-నేనుంటా నండి-నేనుంటా నండి”

[యజ్ఞపల్లి అనువూ మిగువూ లేకుండా వుంటాడు]

“ఏమోయ్! నీమాట!?”

“శమసిలవు. ఉండిపోమ్మంటే వుంటానండి. రమ్మం
టే వస్తాను”

“నాయనా! మీరందరూ అజాగ్రత్త మనుషులు.
అందరికీ ఒక్కరగని నిద్దరే. అన్నివిధాలా మన యజ్ఞ

వల్లే నమస్థుడు. ఆతని జాగ్రత్త మీకు రాదు. అక్కణ్ణే
ఉంచి మనం వెడదాం. తెల్లవారగట్ట ప్రయాణం.
మీ అంగవస్త్రాలు, ధావళీలు, మూటగట్టుకోండి. వుస్త
కాలు కూడా తెచ్చుకోండి వీలైనప్పుడు చదవవచ్చు”

“చిత్తం గురుదేవుల సెలవు ఎల్లాగో అల్లాగే”

“అందరూ ఒకచోట వరుండండి”

“అల్లాగేనండి, మనకాలలో వరుంటామండి”

“మరి పాతం కానియ్యండి”

[శిష్యులు చదువుతారు. పాతం పూర్తి అవుతుంది.
వ్యాసులు ప్రయాణవస్తాహం చేస్తూంటాడు ఇంటి
దగ్గర.]

“సువ్వు మా అందరికంటే ఇష్టమైనవాడ వనీ, నమ్మ
కమైనవాడ వనీ, నీమీద ఆశ్రమ మంతా వినిలీ పెడుతు
న్నారు గురుదేవులు”

“ఔను మమీ ఒరే!”

“అదికాదురా! నాకు “మెరుకువ ఎక్కువ. చీరు
చిటుక్కు మందంటే నేను లేచీవాణ్ణి. గురుదేవుల కది
తెలుసు. అంచేతనే నన్ను ఉండమన్నారు కాని.....”

“ఔనురా! అదీనీ, సువ్వు కాస్త చురుకైనవాడ
వనీని”

“మీరెల్లా అనుకున్నా నరే! ఇది కొత్తగాదు. ఇది
వరకీ మీరందరూ ఆయనతో ప్రయాగ వెళ్లేటప్పుడు
నేనేగా ఆశ్రమం కావలా. నాకు అలవాటే ఎక్కడెల్లా
వుండాలో”

“ఇహ కథల్లో దిగితే పాతం చింతన అయిందన్న
మాట. త్వరగా కానిస్తే పోయి మేమంతా మూటా
ముడికి నద్దకోవాలి”

“మరి కానియ్యండి. ఇహ మాటలు మానేదాం”

[అందరూ చింతన చేసుకుంటూ వుంటారు ఐన
పాతాన్ని]

* * * * *

అది చీకటిరోజు. ఆకాశమంతా కారుకమ్ముకుపో
యిలాల మేఘాలు ప్రళయతాండవం చేస్తున్నాయి.
ఏనుగుతోండలాపురి వాన. గాలి విసిరిపోతుతోంది.

నడుమనడుమ పలుగులుచ్చు గొట్టివట్లు పెద్దపెద్ద చినుకులు పడుతున్నాయి. వృక్షాలన్నీ గుంజేసివట్లు అయి పోతున్నాయి. యాజ్ఞవల్క్యి ఒక్కడూ ఆవర్ణశాలలో మిలుకుమిలుకు మంటూన్న దీపదగ్గర ఏదో గ్రంథం చూసుకుంటూన్నాడు తదేకధ్యానంగా. కుటీరం తడక తలుపుదగ్గరనా కట్టివుంది. రాత్రి రెండుయ్యముల వరకూ వాన కురిసి తగ్గింది. గాలి వోరు కూడా అణిగి పోయింది.

“బాబూ! దిక్కులేనిదాన్ని. ఈచీకట్లో కన్నూ కాలూ కనిపించడంలేదు. చలికేవలము వంచుకుపోతోంది, అనాదని. నన్ను రక్షించండి మహాత్మా. పూర్వముంటుంది”

అన్నవ్వగా వినిపించిన ఈకేక యాజ్ఞవల్క్యి వరకాయస్తూ వుత్తరం మూసి వీధులోకి వచ్చి ఆచీకట్లో అటూ ఇటూ చూస్తున్నాడు ఇంకా చూచుచున్నట్లు పడుతునే వున్నాయి. వల్లాలలో నిలిచిన వాననీళ్లు అద్దలా మెరస్తున్నాయి. మళ్ళీ ఆకేక వినిపిస్తుంది. అతడు చాలా ఆశ్చర్యపడ్డాడు. ఆ అబ్బుకు కాస్త ధైర్యం చెబుదామాలని మళ్ళీ గుమ్మంలో కూచున్నాడు. ఆమె జాలికలిగిలా ఏడుస్తోంది దగ్గరగానే. అతని మనస్సు అగింది కాదు. ఏంబాధపడుతోందో పాపం అని తడక జారేసి ఆవైపు వెళ్ళేడు.

“అమ్మా! ఎవరు మీరు?”

“నాయనా! నేను దిక్కులేని దార్యాగ్యురాలిని. నాకర్పవశంవల్ల ఈకారడవిలో పడవలసివచ్చింది. బాబూ! నాబట్టలు వర్షానికి తడిసిపోయాయి. నేను ముద్దయిపోయేను. ఆకలిబాధ అణచుకుంటాను గాని ఈచలిబాధ నహించలేను. శండ్రి! నన్ను ఈ రాత్రికి మీయింటిపంచ నుండనిస్తే ఈగుడ్డలు పిండుకుని తెల్ల వారేక నాతెన్ను నేను చూసుకుంటాను”

“అమ్మా! నీకేమీ భయంలేదు. నీప్రాణానికి నాప్రాణం అడ్డు. నాతోకూడా రా అమ్మా!”

[ఇద్దరూ కలిసి కాలకి వచ్చేరు. అతడు తలుపు తీసి పడుదదీపాన్ని ఈలలికి తెచ్చేడు. ఆమె సిగ్గుతో కన్ను తి ఆశాన్ని చూసి తల వంచుకుంది. ఆగుడ్డిదీపం వెలుగులో ఆమె దర్శనం అతనికి మెరుపులా అయింది]

“అమ్మా! మీరు ఈదీపం వెలుగుని నీదీబట్టలు పిడిచి ఆరేసుకోండి. ఆవైపు గదిలోకి వెళ్ళండి”

ఆమె భయపడుతూ అల్లాగే చేసింది. బట్ట ఓవైపు పిండుకునిఆవేపు చుట్టపెట్టుకుని రెండోవేపు పిండుకుంటూ బెదురుచూపులతో అశిడున్న వేపు చూస్తూగొంగు ఆర పెడుతోంది. అతడు రెండోదీపం వెలిగించి నుట్టికుంపట్లో నివృణేసి కామగొమ్మలో లోగుమ్మంలో వుంచి మళ్ళీ గ్రంథం విప్పేడు. కాని ఏమీ తోచడంలేదు. చదివినదే చదువులాడు. ఏదో పని ఉన్నట్లు లేవబోలాడు. మళ్ళీ ఆమె సిగ్గుపడుతుం దేమో నని కూచునిపోలాడు.

“అమ్మాయీ! చలి తీరిందా?”

“తమ అవ్యాజప్రేమల్ల తీరింది శండ్రి! బట్టకూడా ఆరింది. ఈకుంపటి వేడివల్ల”

“ఇంక ఆతిరుపు నేనుగురి పడుకో. నేవిక్కడే పడుంటాను ఏమీ భయంలేదు”

“మీవంటి అన్న లుండగా నాకేం భయం శండ్రి!”

ఇద్దరూ చెరో గదిలోనూ పడుకున్నారు. ఈతల యాజ్ఞవల్క్యికి మౌనం నిద్దరలేదు. ఎంత బిగబెట్టుకున్నా ఆమెతో మాట్లాడుదామనీ, ఆమె వెడల్పుకళ్లు అస్తమానూ చూద్దామనీ, ఆశ గలిగింది. అతని బాధ చెప్పలేం. ఏముని పలకరించను? ఒహవేళ పలకరిస్తే “ఊ, అంటుందో” ఉహు, అంటుందో? కాని ఒంటిగా వుంది గదా? రక్షించినవాడికి ఆమాత్రం ప్రేమభిక్ష పెట్టదూ? ఆ! జ్ఞాపకాని కొచ్చింది” అని కొబ్బరిబొచ్చెలో నాలుగు జామిపట్టా, కొమ్మరటిపట్టా, పెట్టి తిలుపు తియ్యమంటాడు.

“అమ్మా! తీస్తున్నానండి”

“నీకు చాలా ఆక లవుతూ వుంటుంది. నేను హాయిగా కడుపునిండా తిని నీవు తినకపోతే నాప్రాణం

వచ్చును. ఆభోజనంతో వునూరుమంటూ ఉండకూడదు. ఈటాచెల్లలో ఫలాలు అందుకో”

“అయ్యా! దయవుంచి ఆచిప్ప ఈలోపలగుప్పంలో పెడతారా?”

“ఏం. ఎందుకంత భయం? ఇల్లా వచ్చి తీసుకో కూడదూ?”

“చిత్తం. తమ సెలవైతే.....”

“అడుగులు సడబడుతూ వెళ్లి ఆవళ్లు అందుకుంటుంది. రెప్పవెయ్యకుండా చూస్తూ దామెను. గుభాలున రేద్దా మనుకున్నాడు. కాని కళ్లు లేచేయి కావు. ఒళ్లు చిరుకంప మెత్తింది. ఆమె గడితలుపు విగిసింది.

“అయ్యయ్యా! మంచినమయం చాటపెట్టేశాను. నాలోచనంతా గంగపాలైంది. ఆహా! ఆమందగమనంలో అడుగుపెట్టి ముద్దులు మొలుస్తున్నాయి. అనులాదిచెక్కిళ్లదగ్గర నల్లటి చారడేసి కళ్లలో లోలగా వెలిగే జ్యోతి నాగుండెల్లో మెరుగులతోంది. ఇంకెల్లాగ వలకరించడం? (రెండుగడియలుండి) మళ్ళీ పిలుస్తాను...”

“అమ్మాయి! ఓమాటూ తెలుపు తీస్తావా? ఆగడి గూట్లో ఫస్ట్రాకం తీసుకోవాలి”

“ఏగూట్లోనో కొంచెం ఆనవాలు చెప్పండి నేనీమట్టి గోడివండులోంచి అందిస్తాను. మళ్ళీ మీకు శ్రమించుకు?”

“నీకు తెలీదు. అందులో చాలావున్నాయి అల్లాటివి”

తెలుపు తెరిచింది. లోపల అడుగు పెట్టేడు. సిగ్గు శిరస్సుని బలవంశంగా వొంచేసింది. ఏదో గ్రంథం తీసుకున్నా దాగడిలోనంచి. మూలకి వొడిగిన ఆమెకేసి ఓవారచూపు పిసిలేడు. ఈవల పడ్డాడు. కాని తాను చేస్తూన్న దండా తప్పేమో? అనిపించింది. ఎదిరి ప్రాణం ఏమనుకుంటుందో అని వశ్చాస్త్రావపడ్డాడు. ఆమెతో

“ఇహ నేను తడిక తియ్యమన్నా తియ్యకు. లోపల గట్టిగా కట్టుకో. ఈవల నేనన్నీ కేక వేసినా పరో తియ్యకు. అసలు మాట్లాడవద్దు”

“అంత అవినయం చెయ్యగలనాండి పరాయింటి విడ్డను. దయవుంచి మీరే పిలవడం మానుకోవాలి. ఇల్లా అన్నందుకు ఓమించండి. ఎల్లాగో ఈనగంరాత్రి గడిచిపోతే.....” [తలుచేసుకుంది]

కృష్ణాజనంమీద ఇటూఆటూ దొల్లుతాడు. ఓకును కై నా పట్టడు. అర్ధరాత్రి. కారుచీకటి. ఊరుకాదు అడివి. ఇది ఎవ్వరూ లేని పర్ణశాల. దివ్యమందరి ఆకాల ఫలంలా దొరికింది. ఇల్లాటప్పడు రెండుసార్లు చాట పెట్టేను మంచినమయం. ఇహ నాజన్మలో నేను ఈనా హనం చెయ్యలేను ఇప్పుడు చాటితే. ఇంక తెగిస్తాను. లేకపోతే...వ్యర్థం. తెలుపు తియ్యవద్దన్నాను. ఒహవేళ గట్టిగా కేకలేకితే ఆమె, పెట్టిన. ఎవరున్నారో ఈమట్టు వక్కల? ఇహ ఆగడు నామస్సు.

“అమ్మాయి! ఈఒక్కమాటూ తెలుపు తియ్యాలి. ఉమకాలం అవుతోంది. కమండోలువూ, గావంచా తీసుకుని నదికి పోవాలి”

“అయ్యా! తమరేకాదూ ఇప్పుడు తియ్యవద్దన్నారు. మళ్ళీ ఇంతలోనే ఇల్లా పిలుస్తారే?”

“అల్లాకాదు. ఈమాటూకీ తియ్యాలి. నిన్నిహ తియ్యమంటే వొట్ట, గాయతీనామ్”

“అయ్యా! ఒట్టు పెట్టుకోకండి. తియ్యవద్దన్నారు మీరు, ఏమైనా సరే”

“అప్పుడు ఊరికే అన్నను నీతో. ఇప్పుడు తియ్యమంటున్నానుగా”

“అప్పుడో మాటా, ఇప్పుడో మాటానా? తాము మహద్దులు కారూ! అబద్ధా లాడవచ్చా?”

“అబ్బేబ్బే! ఇందులో అన్యత మేముండీ! నాకమం డలం తీసుకున్నాక.....”

“ఏమైనా సరే! మీరు తియ్యవద్దన్నారు”

“ఇదుగో నీకు మాంఛి.....అమ్మవు కావు!”

“నిజంగా నేను అమ్మనైతే తీస్తాను. ఆతరవాత మళ్ళీ.....”

“ఆ ఆ ఆ. ఏమన్నానూ? నీకేం భయం లేదు. తియ్య. ఈమట్టుపట్ల ఎవ్వరూ లేరులే.”

“విజయం”

శ్రీ బలగృహ రామకృష్ణాచార్యులు

ఎం. ఏ. ఎస్. బి. సి. ఎస్

పరిశ్రమల శైల్యులు మద్రాసు

“ఎవ్వరూ లేరనే తియ్యదానికి నండేహిస్తున్నాను. అదిగాక మీరు ఎంత తియ్యమన్నా తియ్యవద్దన్నారు. మీమాట తిరస్కరించనా! పాపంకాదూ?”

“పాపమేమిటి వెరిదానా! ఇప్పుడు తీయకపోతే నామాట తిరస్కరించినట్టు కాదుకాబోను. ఓన్—”

“కాదు. అప్పు డన్నమాట మీదిగాని, ఇప్పుడు తియ్యమన్నమాట మీదికాదు. చాలా మారిపోయే రిప్పుడు”

“ఇదుగో తెల్లారిపోతోంది మరి. అబ్బా! పోనిస్తూ”

“.....”

తణకమీద గుడ్డుతాడు. గోడ కాలిలో తన్నుతాడు. గట్టిగా అరుస్తాడు. బతిమాలతాడు తియ్యమని. లోపల నిశ్శబ్దం. ఇంటి చుట్టూ తిరుగుతాడు ఇంకా ద్వారా లేవేనా వున్నాయేమో పని. అతని మోహానికి పట్ట పగ్గాలు లేవు. ఒర్లెంకాడు. చేసే పని అర్థంకాదు. ఓమాటుగువ్వున తెలిసి వచ్చినా మళ్ళీ మత్తుకప్పస్తోంది. పూర్తిగా ఇంద్రియాలకి లొంగిపోయేడు. బలవంతాన్ని తడక కాలిలో తన్ని పెట్టి అడ్డంగా వున్న బద్దలు విరగ్గా

ట్టేశాడు. తణక రెండువడలూ దగ్గరనా నొక్కినాడు. కిందనించి దూరి గదిలో ప్రవేశించి గుభీమని అమను గట్టిగా నొక్కి పట్టుకున్నాడు. ఇంకా ఏవేవో చెయ్య బోయి మొహం చూసేడు. కూలబడిపోయేడు పాపం. శరీరం ముచ్చెనులులూ పోసింది. వొణికిపోతున్నాడు. పెద్దగడ్డం గొడరుద్రామలూ, విభూతిరేఖలు. కాపీనం. పెద్దబొజ్జతో వ్యాసులవారూ ప్రస్థితం.

“అయ్యయ్యా! ఇదేమిటోయ్ శిష్యా! అన్నన్నా!

“బలవా నింద్రియగ్రామో విద్యాసం నావకరసి. నావకరసి నావకరసి” అనెరే! ఎంశవాడవోయ్. ఇంత అజ్ఞానంలో పడిపోయే వేసిటి నాయనా! (ముక్కు మీద వేలుతో)

“మహాప్రభో! గురుదేవా!...సమస్తే...

“కర్మతీ కర్మతీ కర్మ త్వేన” సమస్తే...తమించండి. ఇహ సేను సగం చచ్చిపోయేను. మీ అదృశ్యచర్య గ్రహించలేకపోయేను...జితోస్థి...”

వ్యాసులు పకపక నవ్వి యాజ్ఞావల్క్యని ఓదారుస్తాడు.

వెలగపూడి రామకృష్ణచౌదరిగారు ఐ. సి. ఎస్

పండిత పెన్సిల్స్ పత్యన్వారాయణరాజుగారు

రామకృష్ణుడు—విద్యాభ్యాసము

పాడిపంటలు గల పల్లెటూళ్లలో “తెల్లమువానిపాలెము” గూడ జొక్కటి. ఆరోజులలో దానికి “వేడున్నంతగా” చేరు ప్రతిష్ఠలు లేవు. క్రీస్తుస్థావతారముచే “శ్రవణం” బోధ రామకృష్ణుని పుట్టుకచే “శ్రవణ” చెంగటంగల “తెల్లమువానిపాలెము” నకుఁ గూడ వన్నెయు వానియు గల్గెను.

బంగారు సలాకవంటి మేను, విశాలపాలశీతములు. దీర మగు నానీక, ఆకాశకావ్యపులు; తీవి గల నడిక, విలకబాట్లు, పంచ కట్టు గల రామకృష్ణుని, గన్నతండ్రి క్రమములఁ దగుటఁ బ్రారంభ విద్య పూర్తికాగానే గాఢముగొడుగున అంగవిద్యాభ్యాసమునకై శ్రవణంకొనెను. రామకృష్ణుఁడు పదునేడవయేట ప్రశ్నోత్తరములలో నుత్తరక గాంచెను. అంతఃకలఁ బిలకబాట్లు పంచకట్టులతోఁ దృప్తి గాంచుచున్న రామకృష్ణుని మనసు కళాకళిత మయ్యెను.

నూత్నయౌవనము, నూనూఁగుమీసలు, దిబ్బపండువంటి మేని చాయ, నల్లనిక్రొపు, శత్రుమూటు, ఈవినిన హాటులతో ఎడిం బరో విశ్వవిద్యాలయకళాశాలలో ప్రిన్సిపాల్ దొరయ్యకు సలపు గైకొని స్వదేశమునకు రావలె నని రామకృష్ణుఁడు ౧౮౧౬ జూను నెలలో మాఁడున్నర గంటలవేళ నిలువఁబడియున్నాఁడు.

“రామకృష్ణ! మఱచిపోయినాను; నీజనన మేవ్వము?”

“౧౮౧౬ మార్చి నాల్గవ తేదీని”

“నీగణితశాస్త్ర తత్వశాస్త్ర పాఠకుములకంటె సహాయన; భూ గర్భశాస్త్రముల శేష్య కూర్పు లాధిదాయకము కాదా?”

“.....”

“భారతదేశము పర్యవేక్షకుము; సుందరమనోభితము; శీఘ్రదీ నదవిరాజితము; వివిధభూనిజాచ్ఛాదితము. తావుట నామాట విని

రసాయనభూగర్భశాస్త్రముల గూడ నవ్వనింపును. నీభావిచింత మన ఈవిద్యలు ముఖపాఠ్యములును యశోదాపాఠ్యములును గాఁ గలవు?”

“చిత్తము. తమ యజ్ఞకు బంధుడను?”

“అండ్ల దేశము వచ్చిన హైందవయువకులలో నీవు అదృష్టవంతుడవు కొఁగలవు. మూర్తిమందిది. అన్నట్లు మఱచినాను. రామకృష్ణమఠా! నీవు అంగకన్యలతోఁ జలపాటలకు జల్లవట ఏమి మానప్రదాయమునకు విరద్ధముగా?”

“మానప్రదాయమునకు విరద్ధముగా నేనెట్లు నడచుకొనఁ గలను? గురుదేవా! మీయా దేశములో యువతీయువకులు చూడ భావములతోఁ జలపాటలతోఁ గలిసి మెలిసి యునదియమయము. యువతీయువకుల దంపతులైన దప్ప విరతులతోఁ నహక్రీడలు నల్పుట భారతదేశీ విరద్ధము?”

“నీరావ రామకృష్ణమఠా! శ్రీవారులం జక్కఁ జక్కఁగాఁ జనువుకొని స్వదేశ మేగి నుఖ ముండును”

“చిత్తము.”

* * * *

“ఏమిటయ్యా! వెంకటసుబ్బయ్యబావా! మీకృష్ణుండు యెమ్మేలియ్యొక్క పాపై కుకచ్చెరా! కుకచ్చిదవ్వు అన్నట్లు మోటారు నర్టీను పెట్టాడు? ఇన్ని వేలు ఖర్చునీ ఇదా వస్తుండాను! ఉద్యోగం నీయడెత్తు—

“ఊ! ఊరకొనయ్య పంతులా! మావాడి బరువు నువ్వే పెరుతుండావు.”

“మా బాపవా! దైతే ఊరకొంటాడా?”

“మిత్ర! అదే వృత్తి; ఏవారైన పరకెన తరూ రాతారు. మానాళ్ళు చిన్నతరాలకు దర్జాలేని నాకరీలకు ప్రాకులాడరు.”

“అయితేమాత్రము మోటారు నర్టీ నేమిటయ్యా! ఇంకకు మన వాడు ప్యానయ్యాడా?”

“చాలు వూరకొనయ్యా! పంతులా! మీవాళ్ళు నైజం పోసి యరు. అదే మీ వాడైతే నో తెగపాకకుతారు?”

“కాగ బావా! వూల్లో అంతా అట్లా అంటూ ఉండారు తేనామాట కాడు?”

“అలాకొని బుక్కేమిటి? శుక్రమిటి!

“ఎవరయ్యా! రామకృష్ణగారూ! తెలిగ్రాం వొచ్చింది యెంకటసుబ్బయ్యగారి అబ్బాయిగారే నేటికి!”

“కొను ఇట్లా తీసుకొని రావోయీ!”

“మీకొచ్చి కొడుకుబ్బయ్యగారూ! ప్రసాదయి వైది. మీ బాబుగారు సాయంగా తీసికొవారి, మాకు నేనా బహమానం వస్తుంది.”

“అబ్బో! ప్రసాదయి వయి రేమిటండి బాపగారూ! ఏమిడన అండకో వాళ్లదో, నీంపుక అండకో వాళ్లదో మోటారుకొర్ల తాయా?”

“శుభం వలకరా మంకెన్నా అంటే నీవెప్పుడూ యిట్లాగే మాట్లాడతా వేమిటయ్యా! కర్లంగారూ!”

“పోనీ చూడం గా బావా!”

“బావా లేను గీనా లేను. అట్లాపోయి అబ్బాయి మెనేనివారి పాలెంలో వుండాడు గుడ్డాని! జీవీయించి తొరగా తీసుకొని రమ్మను”

“ఈ ఐ. సి. యెస్. ఉద్యోగానికి గుఱం కూడా యెంచున మనిషి నంపరామా! ఏసికియి మీడో వొస్తాడు. అత్రాం అమాత్ర మైనా నడమ పెయ్యరా?”

“ఎంతకయ్యా! యీసోద చెప్పిన పని చెయ్యించవయ్యా!”

“కర్లంగా రెడ్లు, అబ్బాయి వొస్తాడు కూర్చో సాపయ్యా! వాచం కావాలా!”

“అక్కరేను. బాబూ! అబ్బాయిగారి అస్తోరు ఎవన బాబూ! ఎవరమ్యాయి నిచ్చారు?”

“మెనేని రత్తయ్యగారి కూతురు సోభాగ్యకరి; నిజంగా సాపయ్యా! ప్రసాదయి వైదివా!”

“కొనండి బాబూ నమ్మండి. మామేట్లకు సాపయ్యా! కెరటమ్మకొరెరా యియ్య, దిట్టంగా బహమానం వొస్తుంది. చాలా అదృష్టం వెంకటసుబ్బయ్యగారిది. అలాంటి కొడుకున కన్నాడు”—అన్నార, ఏంటిబాబూ! అంటే పనితొందరచే యివరంగా చెప్పలేను. అబ్బాయిగారు వొస్తారగా డ్లెం అగండి బాబూ! అంతా తెలుసుంది. అవొప్పేనా రెవరు బాబూ!”

“కృష్ణ! ఎప్పుడొచ్చావు; నీగోనం గుడ్డా న్నంసాను”

“మధ్యాహ్నమే వచ్చినానండి. శేషయ్యబాపగారి యింట ఉన్నాను;

“గురే యెడో వైదొచ్చింది చట. ప్రసాదయిదగ్గఱనుంది, మాడు”

అశ్వత్థముతో నంతున్నాడు రామకృష్ణుడు, చదువుచుండగానే ముఖమున నంతోము పొంగిపొంగి వచ్చుచున్నది. కంఠిలో

“నాన్నగారూ; నిజమేనండి ప్రసాదయిదగ్గఱనుందియే తెలిగ్రామ వచ్చినది. నన్ను ఐ. సి. యెస్ గా బ్రధర్నయవారు నిర్ణయించివారట.

తక గాను నీమకు (అండను) రావలసివదిగా అజ్ఞాపించిసారు” అన్నాడు

ఇతఁడైతెవన దేనున్నది! వెంకటసుబ్బయ్య కనుక అయా నందను వాపుకొన్నాడు, మఱికో డైసనో...కర్లం సాంబయ్యకు నిలుపు మన్నాడు.

‘ఏమయ్యా! నియ్యి బంగారంగాను నీవు తేలాకొని! అన్నా మావాడు నిజంగా ఐ. సి యెస్. అయ్యాడుతే. నువ్వు యింగిలిషు యాదావు గావును. అనుకో చదువుకో వైదు.

అమ్మాయి! యియ్యరా కైదు;’ అన్నాడు. సాంబయ్యపంతులు అందుకొని నడిచి తెల్లవరయినాడు. కాళ్లు వదలక నారంభించినది. అన్ని కబ్బుల చెప్పినాడు రామకృష్ణుని ఎరుటగూర్చుండలేకపోయావాడు. రామకృష్ణుడు చూచుచు చాచి నవ్వును “సాంబయ్యగారు! నేనొకను కలెక్టరుగా రాత్రే లెండు. మీ కెందురు యియ్య” అన్నాడు, వెంకటసుబ్బయ్య మునిముసినవ్వులు నవ్వుకొని టపాబుట్టోతును పదిమం నాయ లిచ్చి పంపించినాడు. మరొకరు అన్ని పట్రికలెను “జెలకపూడి రామకృష్ణుని నీది బునర్సేనుభాషాలో బ్రభుత్వమునారు నామ నేటువేసెనారు” అని ప్రకటించుచునది. అందువలనం దెల్లెడలను ఓట్టులే నూలే. అందుచే బొంబాయి కెల్ల రామకృష్ణుడు ఓట నెక్కి అంద నూలే దిగినాడు పదునెరుకొలెటల్.

❖ ❖ ❖ ❖

రామకృష్ణుని అంజన ప్రధానమును గూర్చి యాంధ్రలోక మంతయు నానందాస్థి నీలాభిరామమనుచు, తల్లికి శంకటమబ్బయ్య, 'దశ తతంధి' అశ్రుత్యము యానందకాను గూర్చి చెప్పినట్లు అన్నదమ్ములు అడుమిట్టిల రాంను నానందమననము చేరు యేమి! అప్పటిలో లోకమే యానందమమమ మైనప్పుడు వేరే చెప్పన దేమి!

ఎంతట కానంద మన్నన సౌభాగ్యతలే మౌర్యులు పూజ్యము. అతడు స్వప్తి యంతయు అంధకారము; హరములు భారములు నైనవి. అహరము కారమైనది. వికారములు విసారము లేనవి. సహచారసంహ్మ; సతమతల్లి, భర్తయొక్క యున్నతదశ జోలి యామె కే! తన సౌగంధికాదు. తన ప్రాణనాయకుడు తన సెంకట లేనప్పుడు ఇతరసౌఖ్యములు అక్కలి కే! అన్నియు వ్యర్థము చినవి. భిక్ష్వుమార్తరి. దాన్నించుకొనుచు పక్షిభుజము తినుచును చివలు ప్రాంధులించినది. మేయోగిని యగ్ర కారంతుడవలసిన అత్త గమలన్నియు మాయయిచు మూర్ఛిపించింది. కుశలిగా రండెట్లు గడచింది. సౌభాగ్యతలి లిండ్రవచ్చి “అమ్మాయి! యింకను ఈశ్వరి కే! అలుడుగాదు నేడో రేపా ఓడ దిగుతారు. ఇండియాకు నాగోనావుగాన మద్రాసురాజధానికి మొదటివారు గను వి. సి. యేన పార్లమెంటులో; పంతోషియ, లెంగెండుకు ఇంక, “ఇదిగో చూడు. అంద్రప్రభు” అని సౌభాగ్యతలి పేరి తిప్పినాడు. సౌభాగ్యతలి గన్నులు విప్పినవి. పత్రిక విప్పినది, నవమన్మథునిరత నవ్వుచు దన్ను మోమున మోము పెట్టి పలుకరించి నట్లు అన్ను నాథుని పలుమున గాంచినది. క్రింది వ్రాతన జనప్ర కొన్నది. కొండోక ఊటలు గన్నది. ౧౮౭౨ జనవరిని రాము కృష్ణుడు స్వస్థానము చేరినాడు. ఎదురుకోలులు; శిశురంగిలలు, పండులు—ఒకవో యేమి నేడుగో! కాలపెట్టినాడు అన్ను మూలయే కాని స్వస్థానములో నీచిరము లేదు. తిరిగ లేదు. సౌభాగ్యతలి హృదయము చలలుచునట్లు సంభాషించుకొనలేదు.

ఇంతలో, చెంగల్పట్లో అమ్మమ్మకు కలెక్టరుగా నియమించబడి వాడు ప్రభుత్వమునాచే, సావకాశముగా గాంపురము పట్టణం నెంచుచున్నాడు చెంగల్పట్లో. ఛార్మియోగ దినములలో తేనె యువనామలకు ఫలితము పాథ్యాగ్రహణి జీర్ణాశ్లేషము (Chronic dyspepsia) లోనికి దిగినది. ఛార్మి యువనామలకు బాహ్యం లేదు. మృద్రయము మృద్రయములలో గలిపికొని ప్రాయం రాజ్యమును ఏలను లేదు. అగ్నిలో అగ్నిశ్లేషముగా అనువులను తానెనది. ఒక బాగులో ఒక ఓగు. రామకృష్ణుని జీవితములలో బ్రహ్మరంగము మిగిలినది.

రామకృష్ణుడు—జయభారము

సినగమకు ప్రత్యర్థికోటకు జయపురంను స్థానము అలవాదును. దక్షిణం బులు మహాన్పురంబులు నగ పర్వతశ్రేణులు, మలకేలు మలకేలై పాటు పెలయేను పెలయేల్, చెంగట హడలెయ్యో గులకడియ క్రోబ్బులులు. సంతక నవరంకంపడంకరింబులగు నా నావిధకయలతా గల్పుములు. వృత్తాన్నయల విశ్రమించుచు విలసగ్రృహ మాయ కోమ వల్లియుననలు, నేనునాదంబులకు మాణులెక్కు శకంతం నంతానను, మక్కోలు బండియుండు వివిధనవ్యంబులు, రత్న గర్భంబులు, ఖనిజగర్భంబులు నగు త్రేతరాజంబులు గలిగి జయ పురంబు ఇంబుమాలునుడును.

ఇట్టి జయపురమున రాజధానిగాఁ జేసికొని యందును
పన్నానదీ సదరపుష్పై కైకొల్లముగల మహాప్రాజ్యము
సేవి రాజపులు, నూగవ్యవసాధిపులు, ఆజన్మపురులు, ఆమూర
కఠోద్రాసులు, భారదాస్య సగోత్రులు నగు రామసంధిదేవ మహా
రాజులుగాను ఆయరణ్యక ప్రదేశమునకుఁ బ్రవృత్తికొరె యగు
మందాధికారిగఁ గూడి యేమేమి యోజనలు చేసినాడో చెప్ప
రాజరాజధాని ప్రభుత్వముచారి కేమి నిపాన్య చేయుచుకొన్నాడో
తెలియదు కాని గొప్ప నవంబురు నెలలో జయపురసంస్థాపమున
ఆమృత్యుపదవి నలంకరించివాడు రామకృష్ణుడు.

రామకృష్ణుని దివానుగిరిలో జనుపురమంథాన చరిత్రలో గ్రాత్ర ప్రకరణ మారంభమైనది. అగ్రత మగు మార్పు పొడిమిపడింది. దుర్గమారణ్యములు సుగమారణ్యము లైవది. శ్రమ మెఱుంగని పాటు, ముఖ మెఱుంగని దీప్తి. వేరకు భోజనము లేదు; భోజనములో రుచి యెఱుంగడు. ఈలోని వీరలపై మలకనని దండకావసములో; శత్రు కాంక్షని వారేగు; ఎలుండి డోటి, అపయెలుండి కలకరా వి. యక. అర్థ కంపెనిలో గొప్పి. ఇట్టి దినచర్యతో గొట్టుమిట్టాడుమడువాడు రామకృష్ణుడు. చూచుచారికి అతివి, అమాత్రి మక్ర్యము, అమెఱుంగదనము, అశ్చర్యములు అనందమును గలిగించెడివి. తన 'స్మియ'తోగొ గొట్టుకొను రామకృష్ణునకు సుఖము మన్ను యని యారంభించుటలు అనుకోవడువారు. భోజనముయమున "పెరుగు తిన్నానుగా" కూర తిన్నానుగా. అని తనకయే లేదపొయిన రోజులు చాల గలవు.

దురంగు అడుగుముగారి అడుగుడును, అగస్త్యశ్రీమంతుఁ డెగు
గోపాలకృష్ణయ్య కన్న కూఁతురు. తిక్కన భాంకిమనునాఁడు
వక్రయిందుకోఁగల మర్త్యభాషాసాండిత్యము రామకృష్ణకరాన
లంబమనఁగ బూర్వమే నేర్పినదాకుమారి. కృష్ణకరానలంబన
మతో నాల్గిమని, హిందూవర్తక ధారకముగాఁ జక్కతోఁగల
శక్తియవదన దాముగాఁగనకుం. జయభారావాసముచే ఉత్పలములో
పత్నివిత్సము అవగతము చేసికొగెను. అనాఁడు లేచి కౌని
యనాఁడుఅలవముననాఁడు అనుభవము కెను.

అనాటికి లోకానభవము లేని మార్కెట్లవ్రాసిన నెఱుఁ
గని పిచ్చికి, అనాఁడు జయభారములో ఒక యిగురిటములు. గల
బంగారాలోఁ కేరళానామ ఒడ్డున నాఁడులు; చుట్టును శత్రువు
మను చిట్టచుట్టులు. కొండలు, అవి గుడిదామి—మద్రాసును తిప్ప
నెఱుఁగని మహాయుగరాల. రామకృష్ణుని మందిరము నాటికి
నేటికి యాతాయాతండు మిలరజంబులతో అన్నపూర్ణపురిమును
ధిక్కరించుచుండును. కృష్ణదీక్షాపనుఁ డెగు రామకృష్ణుడు
అధారాలయ్య పిరంబతోడి యాలపములతోపాటు జయభార
రాజ్యలక్ష్మణుని సరాముల కారంభించినాఁడు. రాజ్యాంగరాజ్యుత్తర
ఇంగ్లాండునాగానో యను నదియే వసుముగాఁ గలిగి పర్వత
నమండిలి యగు జయభారరాజ్యకాలముచే వారిండు దక్షిణనా
యకుఁ డయ్యెను.

అర్ధసంస్థానము అన్నింటితోపాటు జయభారసంస్థానములోఁ
గూఁచి (దీక్షరాజ్యములు) ప్రతయేలు) దేవేంద్ర ప్రభవముతో
జరుగుచుండును. రామచంద్రదేవమహారాజు సాలగ్రామసింహాసనము
పైని కొలువైనాడు. ప్రతిజ్ఞ నే రామకృష్ణుడు తెల్లదాగాతో
యోధాగ్రహుని తీవితో మొలమ బంగారు మలాము కట్టమేలిరిం
గుల పినుచుండి అసీనుఁ డైనాడు. ఎరుట శ్రోతీభుతులు, పండిత
కవులు చిత్రకారులు; సహాయమంత్రులు ఉద్యోగులు కరివారము
బానులునునుండెను. వారంగి నాన్విత్యములు వందిమాగధస్తో
త్రములు గడిమిగాయకగావములు ప్రకటముగా కరిగిపోయినవి.

మహారాజేంద్రుఁడు రామచంద్రదేవుడు తానుగా నిలవఁబడి
నేలబంగారో

“అభ్యవృద్ధి చేయుటకు అన్ని విధముల సహకారము గల నానానా
జ్యమును కృద్ధిచేయఁ గల నా, నీ, యొకరు ఒకరినలసివడిగా నేను
మద్రాసు ప్రభుత్వమువాఁడని గోత్రము. నాతోరిక వసువరించినారు
తమ సజ్జము సెక్రటరీయు (సెక్రటరీ అఫ్ గవం; అండ్ సెక్రటరీ
ఖాయను—ఇంత అనతికాలములో ఏ నీవలియను సెక్రటరీ కారేదు)
భూగర్భకాశ్రునిపుష్టుండును నగు రామకృష్ణుని నాకు మంత్రిగా
నమగ్రహించిరి. పేరు వచ్చి యనతికాలము యెను నాసంస్థానము
యొక్క యాదాయము గరి అత్యంతమండి గూఁతలవఱకుఁ బెంచు

దిందిరి. కృష్ణానంగభ్రమలో మాకును రైతులకును గల తగాయి
దాలఁ దీర్చినేరి.

“మాకుగుల” జమీదారు నాసంస్థానములోఁ గలిపి నానా
జ్యము ఏర్పిగ్గు చేసెరి. జయభారమునగు అంపపుఁగోతములయు
(సామిలు) అరణ్యకవృక్షప్రదర్శనకాలయు, ఇప్పనూ నెఱయు,
ఇప్పసారా మలయు, అమాత్యసహాయమార్కసాధములను, “బారి
గొమ్మ”-“కోట్టాడు” లలో విద్యుత్తుయ్యుత్రములను, మాపట్టణము
నకు విద్యుద్దీపములను, విశాఖపట్టణమున మాకుఁ బ్రాసాదమును
గట్టించిరి. విజయనగరము—రామరూపుని నెనుండి (ఉమగుకోట)—
నారంగభ్రమకోటసాదు మోటు—గిర్రాచిలము మీదుగా నిడద
వోలికి ఒక అయోమూర్ము నిర్మింపించుటకు విశేషకృషి సల్పు
చుడెను. భూములు సర్వేచేయించెను. అనతికాలములో రెలు రాఁ
గలను. దానఁజేసి నాప్రజల యనాగరికిక నగించుటయే గాక మా
సంస్థానము నాదాయము కోటిరూపాయలు దాకఁ బెంకఁగ
గలను. తన భూగర్భకాశ్రుపరిశోధనకు ఫలితముగా మాసంస్థానమున
“అట్యూము ఇనుము” గనులు కనుగొనెను. కోలాట్—భగారా జల
పాతములనుండి విద్యుత్తు సుద్ధిత్తుయింది మాసంస్థానమునంతకును
“సరఫరా” చేయ నూతనయంత్రములు సాపేయిటకును—శుభిద్యుత్తునే
విశాఖపట్టణపు నాకాశ్రయమునకు “స్వయ్య” చేయుటకును మా
దివాన్ సాహేబు ప్రభుత్వముతో ఒడంబడిక కదిల్చెను. ఈకార్య
కలాపములయందు బూర్తికాగానే మన సంస్థానము ఈమంత్రి
నదవి కాలములోనే రండి (మైనాసు) కేగఁగలను,” అని
నుదవి కాపీరిజేత్రుల దలపాగయు, ఒక రెడ్డిభవిత్రపుము, గడి
యారము రాజలంఘనముగా రామకృష్ణుని కొనగి మహారాజా
వారు నింకనన మలంకరించినారు. పిమ్మట రామకృష్ణుడు కృత
జ్ఞతానూచకముగా లేచి కంగి నమస్కరించి—
“మహారాజావారి యనుజ్ఞ పైని నేను వారు నెలవిచ్చిన నేర
లతోపాటు డెల్టాప్రాంతపు వ్యవసాయము ఇచ్చిరైతులకు నేర్పిం
చుటకును సంస్థానాదాయము పెచ్చించుటకును నాపట్టి గురు
వులు—నాకు విచ్చేలు నగు సర్వనారాయణరాజుగారి సూత్రకర
ముల భూమియు—నాకు అసీన్డెటు దినానును అభిలషిమిత్తుఁ
డును నగు సెలికొని పెంకట్రాపు బార్ ఎట్టిలా గారికి మమారు
మాఁడువందల యెకరముల భూమియు జిరాయిరిపట్టగా నొసగు
చున్నాను.” తరువాతే బ్రవారమునకుఁ దేరెదిన “పిలిపెనర”
కుఁడె బాలములో నెరువుగా చేసి మానఁగలర. అనగానే సభలో
గరతాళవ్యవహార పెల్లరేగెను.

రామకృష్ణుడు—రామచంద్రదేవమహారాజు
‘రామకృష్ణా! నూతన ఉత్పరకార్యములో మనరాజ్యము
కలియకుండఁ జేయవలయును—మన జీవితములు ఈరాజ్యములో
లీనము కావలయును—రాజ్యము విడిచినో అంధుడే వగు నీమైత్రి
నాకు దూర మగు నేమి!’

“మహారాజా! ఓడినలోకమిట్లో నేను మాట్లాడినాను. వారు ఈరాజ్యము ఒరిస్తాలోక గణియరాదని ‘రిపోర్టు’ వ్రాసినారు. ఇదిగో చిత్రించి సంతకము చేయుడు”

“ఓహో! దివాన్ సాహేబా! మంచిది. మంచిది. జయపురములో బోలీసు సర్కిల్ ఇన్ స్పెక్టర్ ఎల్లకాలము ఆంధ్రుడు ఉండవట్టు ఏర్పాటు చేయబడెంటగా?”

“చిత్రిము తిను యనగ్రహమున్నచో లోకేమి? ఈయెర్పాటుచే ఉక్కిరించడవాదము ఓజును. రైతులు కలను సంపాదముపైని కిటాణిలు చేయరు. ఒడ్డికిరణాల పన్నుగిడెట ఆంగిలీవును.”

“మంచిది. ముసప్రయత్నము లేమైనవి.”

“క్రతువువారి యాజ్ఞకు లోటుండునా? భారతీప్రభుత్వమువారి యనుమతిని బొంది నేపాలవహారావారి దివాన్ సాహేబుబహదర్ కవారిని కలసి చాతు రిప్పించినాను. ప్రశ్నక ప్రాసాదములో లక్ష రూప్యములు వ్యయమచిసి వారి సప్రదాయనూసారముగా రాచి కీవులు మర్యాదలు నెఱపించినాను.”

“పర్యవసానము?”

“పర్యవసానమున నేమి? క్రతువువారికి నేపాలరాజవ్యక్తిగవుని తృప్తియిచ్చుచున్నది ఇచ్చి పరిణయము చేయ ఒప్పించింది. నిశ్చయమైనది.”

“నిజముగా!!!!”

“చిత్రిము కనుతోత్సవములతో పాటు శుభకార్యము...”

“సరే మంచిది. ఎట్టేటు ఆంధ్రయు సక్రే ఎరికాలము లో వూర్తయగుచు కర్పు ఎరికి ఆదాయము యొక్క వదిలపు ఎరికి?”

“మూడేండ్లకుఁ బూర్తి యగును. వ్యయము లక్షరూపాయలు మాత్రమే. రాబడి నేవలము భూమికినుమిడనే నేడన్నదాని కంటే, నేడదాది కలుగుతలు వృద్ధికొగలదు.”

“సరే మంచిది-ఆపు రుకీ మీదిటి? తెలుఁగా?”

“చిత్రిము-పరిశీలి”

“ఎవరు వ్రాసిరి?”

“పండిత సర్వకారాయణరాజు.....”

“ఓహో! కొట్టాడులో భూమిచ్చివామా?”

“చిత్రిము—”

“దాని కృతజ్ఞత తెలుపుకొనుటకే కా కంకితము.....
.....కాగన్నది. ఆంధ్రకళలు బోషించుటే నవ ధర్మము. మా సంపాన మాదినుడియు ఆంధ్రులెల్లనే వృద్ధికొంచెది. కాంచు మున్నది.”

“చిత్రిము. ఆంధ్రులనే కాక క్రతువువారు ఆంధ్రవిశ్వకళా పరివర్తనకు రెండులక్షల రూప్యములు విరాళ మొకరి ఛాన్సలరు అయినారు?”

“మంత్రుల మంత్రాంగముచేత మంత్రులు ఆంధ్రులుగారా?”

* * * *

“బలరామపురం, లక్ష్మి” వెంకట గల స్వకంఠరాష్ట్రములలో నొక్కటి. దాని ఆదాయము ౭౫ లక్షల రూప్యములు. మార్యవం శోభ్యపురే దానికి ఆధిపత్యములు; రామచంద్ర నేవమహారాజు బల రామపురవహారాజు నల్లడు. మేలిమి బంగారము మాణిక్యము గలిసింది. వన్నె కల్పించి. రామచంద్రుని పిన్నుట రామచంద్రుడే. తాని లాభ మీను!

ఎన్నివీరు అన్న నేమగు నెంచుచు
లేవలము కాక బిల్లు లేని బ్రతుకు.

ఎన్నాళ్లకై గడుపు ఫలించుకి వహారాజు కిరీటికలగెనె
దగు శోభనము గాంచు వలల కల వాము చేసికొనున్నది మహారాజు.

రాజులు మహావల్లభులు గగ్గియుంగురను న్యాయము రామచంద్ర ప్రేక్షకులకు నన్వయించి బోయినను ధర్మమాత్మ్యము నెంచి పరిణయముని యొకొకనె. దివాన్ రామకృష్ణుడు దూరగంధర్వము సంతానము కలిగి నేపాలవహారాజుతో వియ్యంబునెఱవ యత్నించెను. సక్రము నిధి దయ్యెను. ఈశ్వరాజ్ఞ బలము మగటచు నది యాగిపోయినది. వహారాజ్ఞ మాట దాటలేక మహారాజు తిరుగు మఱదలినే చేపట్టి నిరణయకొనెను. ఇంకెలాని... నేమి.

సవరివారిముగా బలరామపురం వారి ప్రభుత్వమును మగ లక్ష్మి చేరి. దివాన్ రామకృష్ణుడు వహారాజు ననుగమించయు రాచకార్యముల తొందరచే మరణిచ్చి గంటూరు ప్రాంతములో మన్నాడు.

అహ! ధనికీలే!!!! తలము గంధము. తలము దుఱిము; రిరింప నెకరి రిరిము? మా నన్ను డోపాల యిచ్చి మలు. నైవ మను ములింపని నాడె యథ యథలు. చెల్లాచెరిల తాకి మానవు.

తొలకె యెక్కించిన నేపాలగంధర్వము తానెవరికె యుత్సాహము ములివాడు రామకృష్ణుడు. నేగాకొత్తవ్యూల భిన్నాభిప్రాయములకు డోలాలు మాననా నను దైనాడు. ఇల్లాళిమాట దాటలేకపోయినాడు వహారాజు. తాని గంతానంతకు దైనకాలు ననుకొన్నాడు. కొండొకర్పి ప్రి గొన్నాడు. ఒకమూల బరియొత్సవయిచ్చి మలు బయగుమండెగా ఒకమూల ఆటమాన్ల నిర్మాణయిచ్చి మలు మునిగి లేలమున్నాడు రామకృష్ణుడు. ఇంకెలా గంటూరులో ఉండెగానే—

“మహారాజా తెరి నీరయన. స్థావు ఇమిడియ్యే” దివాన్ లభ జయపుర” ఇంకేమన్నది!!!! ఎన్ని డిగ్రీలున్న నేమి? ఎంత జోవా యున్న నేమి? జన్మ మెల విశ్రాంతి యెఱుంగని తావతయమతో కంటూలకడు రామకృష్ణుడు కడుచు లేచుచు, లేచుచు పడుచు కొరమిడ రైలమిడ కొరమిడ అదికాదు ఇది, ఇది కాదు అది దగ్గుల అను రహకరాతో ముటాచుటిని తెల్ల వ్రాలి వాడు లక్ష్మిలో.

అప్పటికి శృంగిమింది రాగమున బడినది. దివానును జేరఁబెట్టి నాఁడు. దగ్గఱకు, చేతిలోఁ జేయి వేసి నాఁడు. ప్రయాగ ప్రయాగ... అన్నాఁడు మహారాజా. రామకృష్ణుఁడు కంటికి మంటికి ధారవదలి నాఁడు. మరి ప్రయాగ... అనుచు మహారాజా రామకృష్ణుని పుడు కుచుఁ గనులు మూసి నాఁడు. అంతయు గాఢాంధకారము. వేసిన చేయి జాతీనది.

ఇఁక రామకృష్ణుని యవస్థ యెవరు వర్ణింపఁగలరు? పిల్లను బా విన తల్లివలెఁ దల్లిని బాసిన పిల్లవలె చూపూరి! ఒకటే యేడుపు. పలవరింతులు, ఎంత చిరువుకొన్న నేమి రామానుజు కంటె ఘనుఁడా రామకృష్ణుఁడు?

పలవంది పలవంది మహారాజా చేయి యొంగుకొని యెత్తినాఁడు మంత్రి. ఆచరికేంద్రనే నున్నుని యెఱచివేల మాడెను, అదిగాంచి పాతాళానికి దిగిపోయినాఁడు దివాను. సరి! 'మృత్యుమ్రోకు' నీర్త మైనది. రామచంద్రుని భౌతికశరీరము, రామకృష్ణుని చైతన్య హీనమగు కామును ప్రయాగలోని త్రివేదీసంగమము చెంతకు, జేరినది.

పగలు ౧౨ గంటలవేళ. ఇసుకలోఁ గార్చు మాడిపోవుచున్నది. పలుచని పైబట్టికి చిందవలె గావ్యమైనటుల నిలఁబడినాఁడు రామకృష్ణుఁడు. శూన్యమహారను విలపించుచున్నాఁడు. శ్మశణములో అన్ని పట్టాఁగఁడు ఆహుతిపేసి నాఁడు తౌషముకు. పాంచభౌతిక మగు మహారాజా నవతారము పంచభూతములలోఁ గలిసిపోయెను. 'మహారాజా! రామచంద్రదేవా! మిత్రాండ్ర విక్రమదేవవర్మవలె నే యిచ్చుట లేనమెనా? తెల్లదీ కొడుకులు మఱి నీకుఁబాలునఁగలిసి కొన్నారా? నా ఋణము తీర్చి జెనలిపోయినావా? అన్నాఁడు, యిఖండినాఁడు. గృహశాస్త్రముఁ ద్రేనాఁడు రామకృష్ణుఁడు.

రామకృష్ణుఁడు—నేను

గంగా నీయి ౭ వ తేదీని ఉదయము ౭ గంటలకు నీర్లు వేసిన జయపురపుకోట తిలుపులు బ్రద్దలుకొట్టి తొలచినాను. ఏమో సింగా రిందినాను. మధ్యాహ్నము ౧౨ గంటలకు కమోద్వహులు, భాషా వృద్ధులు, అవరజవసులు, స్వర్ణీయ రామచంద్రుని పీఠీశ్రుణుల నగు విక్రమదేవవర్మగారిని గల్గెఁ బిరికించి నాఁడు రామకృష్ణుఁడు గదనకంఠముతో, అంతలో

“గోదావరీం—కేదారములు పోక, నిందావతిభూమి లిచ్చె మెచ్చి కాకరపట్టణలో గల గృహంబుకు వీడెఁ గలపాడున ఇల్లు గుచ్చెఁ జేర్చి పుగ్రామమున నున్న—పవరంబు లవి పోక, మలకన గిరి యెడఁ పిలిచి యొనఁగె! మనవి తెలివైన యంత—చన విచ్చి రమ్మని, నోలగములు, దీర్చి—పాత కీకఁ! బ్రహ్మతము మీను మంత్రి యై—ప్రణవితకమ్— రామకృష్ణుఁడు నవఁ దెల్చి రామచంద్ర

దేవునకు శ్రీవిక్రమదేవవర్మ!—యొదిగి యానాటి నాకృ...
 “యావదనుంతుమ నీ జయపుర—రాటవి పాఠయిపోయె నందు లో

నోవకు రామకృష్ణుఁడ! తమూర్తిపుఁ జెలివిరామచంద్రదే వావని నేతకకుఁ గనుక—నాంద్రము విశ్వకళావిరాళముక ఈవారంపఁజేసి యు ౨—మీఁగిరి పొమ్మత చాలు జనుకకు?”

అన్నాఁడు పండిరరాజా. పథ్యము చిని వివరంపఁగనైనా చెంత దొరలున్నారని యొన దలంపకుండఁ గనుల నీర్లు గుక్కి— కొన్నాఁడు రామకృష్ణుఁడు. దీర్ఘ నిశ్వాసము పుచ్చినాఁడు. ప్రయాగ శ్రీత్రైరంగము పురించుకొన్నాఁడు. యిఖ మూగినాఁడు. గదనపురముతో స్వర్ణీయ త్రిరామచంద్రదేవమహారాజులు గారికిం గల యాంధ్రాధిపానము వారి పింతండ్రీగానును పుంభూపవస్వకు లును నగు శ్రీవిక్రమదేవవర్మమహారాజులుంగారు కార్యభూషణునఁ జూపుటకై స్వర్ణీయమహారాజాపేర నేఁజేటల లక్ష్యపాఠములు ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిచయము నొసంగఁగలరు. నేకు చిత్రకావలకుఁ గవులకు జ్యోతిషులకుఁ గావింపిన వాగ్దానములు శ్రీవిక్రమదేవ వర్మరాజావారు నెలవేర్చిలరు. మా సర్వవారాయణరాజాగారిని శ్రీరాజావారు ప్రత్యేకాధిమానముతో నావలెఁ జూచెన రని నమ్ముచున్నాను.” అన్నాడు.

అంతలో రామకృష్ణుని ‘స్వీములు’ కాలగర్భములోఁ గలిసి పోయినవి. పిమ్మటఁ గొన్నాళ్లకు—దివాన్ రామకృష్ణుఁడు దైర్యుర రామకృష్ణుఁడైనాడు—

“జెనలియుంటివి గదా! విజయవశములకు జయపురం దైదేండు— సంతసమున ఊరేగిరివి గదా! యుత్సాహ మేపార శ్రీరామకృష్ణుని— చేయి వట్టి అరగించిరి గదా! యా ప్తాయ మెప్పుఁగా, నతిథిమందిరవను— విరళియెల్ల వర్ణించిరివి గదా! వహ్వరే యనఁ గవుత, కాననీమలోఁ గల వహ్వరంగ

నాటికిని నేకు నాల్లేండు—చాలుమండె రనీకుఁ దెనట్టి విక్రమ—రాజా గలుగఁ ‘బలపు’ గట్టు ‘జయపుత్ర’—యన మనవు కారణంజేమి తెల్పుమా కవివర్యు!”

అని పరామర్శించుకొన్నాఁడు పండిర రాజా; ఇది వ్రాసి యను పఁగాఁ జరుపుకొని రామకృష్ణుఁడు మరల నోకమాదు తన ‘స్వీములు’ జ్ఞాపికి రాఁగా నిశ్చయ చెందినాఁడు—నాటికి— నేఁటికి—రామకృష్ణుఁడు పండిరరాజును పండిరరాజా రామకృష్ణుని ముఖవంశం మైత్రినెలపుకొనుచున్నాడు.

రాత్రి యెనిమిదిగంటలు. వెంకటవంతులు యిల్లు.

హాటులో వెంకటవంతులూ, భార్య రాధమ్మూ, కొడుకు సుబ్బయ్యలూ వున్నారు. సుబ్బయ్యకి నాలుగేళ్లు. ఆడుకుంటున్నాడు.)

రా—చూడండి. ఏడుపాట చెవుతాడు. నువ్వు, యిట్లారా.

ను—వుండు. యీగుల్లం పలిగ్గా పలిగ్గ త్రతం లేదు. దీన్ని కొత్తీ, వొత్తాను.

రా—కాదురా. నాన్న పిలుస్తున్నారు. రా.

ను—వొత్తున్నా, గుల్లమెక్కివొత్తా. ఫర్, ఫర్ (కరమీదమెక్కి వొచ్చి నుంచున్నాడు.)

హో, హో, ఆగు. ఆగు. బెద్దగుల్లం. పోలీచుగుల్లం.

రా—చూడు, ఆపాటచెప్పా, నాన్న వింటారు.

ను—ఏపాతీ!

వెం—ఎన్నిపాట లొచ్చేం నీకు?

ను—చాలా వొచ్చు. ఏపాతీ!

రా—పొద్దున్న పాడలా, అడీ.

ను—వుండు. గుల్లం పోతోంది. హో, హో.

(చుట్టూ తిరుగుతున్నాడు)

రా—అరే, ఇట్లా రారా అంటే.

ను—మరికొంచెం వులవలిత్రావా గుల్లానికీ? ఇత్రా వంకే, ఆగుతుంది.

రా—ఇస్తాలే. రా.

ను—హో, హో, పాతపాలీ, వొత్తా వుండు, గుల్లం. నాన్నా పాలనా?

వెం—ఊ. కానీ.

ను—చెలగుమాచె, ఏమిచేతులా, ఆ, ఆ, ఆ.

చెలగుమాచె, ఏమిచేతులా.

ములిపెముగల, మొదటిలిలిలో—

వెం—ఛీ, నోరుముయ్య పెథవా.

(రాధమ్మ నవ్వుతోంది.)

ను—ఇందుకేనా, పాలమన్నాలు! వులవలియ్య.

వెం—వులవలు కాదు, తన్ను లియ్యాలి నీకు. పాడు పాటలన్నీ నేర్చుకుంటో.

నువ్వేనా నేర్పించింది?

ను—పాడు పాతలేంకీ అమ్మా!

(శ్యామల వొచ్చింది. అనుమానంతో భయంతో వొచ్చింది. నిస్పృహ (Desperate) గా కనపడుతోంది. రాధమ్మ నిష్కరపడి చూస్తోంది.)

శ్యా—ఏమే, రాధా, జ్ఞాపకం వున్నానా?

రా—(నిరుత్సాహంగా) ఎక్కడి నించి రావడం?

శ్యా—ఏట్లాంది...అబ్బ! ఎంత సుఖంగా వున్నారో మీరు! ఎన్నేళ్లయింది నిన్ను చూసి? మీకీల్లాడా? మీ ఆయనా? హే అదృష్టం! అబ్బాయీ, యిట్లారా, నాయనా, నీ పేరేమిటి?

రా—సుబ్బయ్య.

శ్యా—ఏమిటే, కూచోనన్నా కోచోమనవు? నేను రావడం యివ్వం లేనట్లుంది. అనుమానంతోనే వచ్చాను. ఇకే పోతాను.

ను—వెల్లాడ్డు. అమ్మ పాత పాలుతుంది.

శ్యా—వెడతున్నానే.

(తిరిగింది.)

రా—ఎందుకు? నేనేమన్నాను?

శ్యా—నోటితో వేరే చెప్పించు కోవాలా?

రా—అదికాదే. ఏమిటో ఆకాళం లోంచి వూడి వడ్డట్టువడితిమి? ఆశ్చర్య పోయినాను. రా. కూచో. ఏమీ అనుకోకు.

(లేచి ఆమెని తీసుకొచ్చి కూచో పెట్టింది.)

ను—వుందంది. ఇక్కలే ఋవృతివంది. లేవొడ్డున్నే నాగుల్లం యిత్రాను. ఎక్కిపోంది. ఈవాల వులవలు పెత్తీ, యిత్రాను. పెత్తకపోతే, యేలుతుంది. పా ఆవం.

శ్యా—నాటకుక్కి, గుర్రం కూడా యెక్కమన్నావా, బాబూ!

వెం—రాధా, యీమె యెవరో నాకు చెప్పావేకావు.

ను—పిన్ని, నాన్నా.

రా—నేను నాచిన్నప్పటి న్నేహితురాలు శ్యామల అని చెప్పిలా? అదీ. చిన్నప్పడే ముండమోసింది. చదువుకని టీచరువనిచేస్తూ, నాడవరో, ఆపాటకుడితో ఆ పని మానేసుకుని—

వెం—తెలిసింది.

శ్యా—(కిన్నీల్లో) చివరికి నాగతియిట్లా అయింది. నిలవ నీడలేక అల్లాడిపోవలసి వచ్చింది.

వెం—ఏమయింది?

రా—ఏముంది? మామూలు కథే! నాలుగురోజుల మోహ తీరిగానే తరిమేళి వుంటాడు.

శ్యా—లేదు. ఆయన చచ్చిపోయినారు. నా కిప్పుడు ఆరునెలల గర్భిణి—

రా—అట్లాటే, పాపం!

శ్యా—నాకోసం కాదు—తిండికోసం నాలోపల గిరిగిలలాడే ఆయన పిల్లకోసం—(శ్రీమంతుడి బిడ్డ—దా రాష్ట్రస్వరాన్ని నామూలాన, గుప్పెడన్నం కోసం, కొట్టుకోవలసి వచ్చింది. ఆపిల్లకోసం నేను ప్రాధేయపడుతున్నాను మీముందు, (వీడస్తూ) చద్దామనుకున్నాను. కాని ఆయనరూపం, ఆయన రిసికెట్యం, కంఠమార్గవం—అంతకీ, యీ పిండం వొక్కటే మిగిలిన చిహ్నం. దీన్ని నాకం చెయ్యడానికి చేతులు రాలేదు. గతేమిటి దేవుడా అనుకుంటో వుంటే, నువ్వు జ్ఞాపకం వచ్చావు. తప్పకండా ఆదరిస్తావని ఆశపడి వచ్చాను.

రా—(శ్యామలని కావలించుకుని) నేను వెనక్కి తగ్గుతాటే! మండిపని చేశావు నాదిగ్గిరికి రావడం—

ను—(శ్యామలని కావలించుకొని) నీకు నాపత్తు చొక్కా కూలాయిత్రా...నాకుక్కపిల్ల కుయ్యలని తోక ఆలిక్తుంది.

రా—ఇది నీయిల్లనకో, సుఖంగా వుండు. నీయిష్టం. ఎంతకాలమైనా వుండు.

శ్యా—నేను (వనవ మయిందాకానే కరణమివ్వండి. చాలు.

ను—చాలునా! ఇత్రాను. నీకు జీదిపప్పులు కూలా పెత్రాను.

శ్యా—ఎకే, నాట్రంకు బైటవుంది తెచ్చుకుంటాను.

ను—నేను తెత్రాను.

శ్యా—తీసుకొద్దాం, రా.

(శ్యామలా సుబ్బులూ బైటికి వెళ్లారు.)

రా—దాన్ని వుండ మనడం మీ కయిష్టం కాదు కదా?

వెం—పాపం, ఆపదలో వుంది.

రా—మీకిష్టమేనా అది చెప్పండి?

వెం—నాకేం తెలుసు! నీ న్నేహితురాలు.

రా—ఎప్పుడూ యింతే మీరు నంతోవంగా నరే ననలేయా?

వెం—ఎవరో కొత్తమనిషి. ఇంతో పెట్టుకుంటానంటావు. ఆమె చెప్పడంతా నీజమేనా?

రా—అన్నీ అనుమానాలే! అదెప్పుడూ అబద్ధం చెప్పదు.

వెం—లేచిపోయిన మనిషి—

రా—చాలైంది పాపం; దాంకో నరిగా మాట్లాడండి. ఏమను కొంటుంది? లేచిపోయిన మనిషంటారు, మీరుకూడా. ఏం చేస్తుండండి, పసితనంలో మొగుడు పోయినమనిషి! దానిదీ మాననజన్మమే కదా!

(శ్యామలా, సుబ్బులూ, ట్రంకూ పక్కచుట్టూ తీసుకొచ్చారు)

ను—ఇక్కలపెత్తు...పెత్తెలో ఏమున్నాయి? బొప్పలా? ఒక తిత్రావా?

శ్యా—లేవు నాయనా! నువ్వున్నావని తెలిదు. తెలిస్తే కొనకొచ్చేదాన్ని.

(వచ్చి కూచుంది.)

ఎంత అదృష్టవంతురాలినే, రాధా. ఎంత చక్కని కొడుకు.

రా—నా అదృష్టానికేం గాని. నువ్వు ఎదో నంసారము అదీ సుఖంగా వుంటే నా కెంత నంతోవంగా వుండేది!

శ్యా—దిన్నప్పడు, ఇద్దరమూ పెళ్లిచేసుకోకండా, దేశాలు తిరుగుదా మనుకున్నాము.

రా—కామయ గుడ్డలు కట్టుకుని, పాడుకుంటా— శ్యా—(దిగులుగా నవ్వుతో) ఎంత నంతోవంగా వుండేవి ఆరోజులు—ఇట్లా అవుతా నను కున్నానా—

రా—పాపం, ఎంతగతి పట్టండే నీకు? ఎట్లా గట్ట క్కును యీ చిక్కులు!

వెం—ఏమీ! ఈకాన్య కాగానే—ఆమె పొట్టా, ఆపాప పొట్టా పోనుకోలేదా? ఎందుకు, నాన్నే హీతుల యిళ్లలో టూర్వను లిప్పిస్తానా—

రా—నంగీతం ఎంత బాగా వచ్చునని!

వెం—ఇంకేం?

రా—నిజేవమంటి వుద్యోగం ఎందుకు వాడులు కున్నావే?

శ్యా—మరి ఆయన అవూళ్లో నాతో కూచుం టారా? ఆయన దేశాలు తిరిగి కచేరీలు చేయవలసిన వారయ్యెన?

రా—దేశాలు తిరిగి కచేరీలు చేసుకోమను, నువ్వెం దుకు?

శ్యా—నన్ను ప్రేమించా రాయన! మరి నీకే నమ స్తమూ వాడులుకుని రాముడివెంట పోలేదా? దమ యంత వెళ్లేదా?

రా—నీతా దమయంతితో పోల్చుకో వలసిందే— నమ్మి పోయినందుకు బాగా చేశాడుగా నిన్ను!

శ్యా—రాధా, ఆయన్నేమీ అనకు. నేను భరించ లేను, ఆయన మహాత్ములు. ఒక్క రాగ మత్రారంభే— పాటకచేరిలో కాదు—ఒక్కొక్క రాత్రి ఏమైదానం లోనో, వెన్నెల్లో కూచున్నప్పుడు, చంద్రుడు నము (ద్రవు కెరటాల్లో మునిగి పొయ్యేటప్పుడు, నాకోసం, ఆయన పాదారంభే—వంచెయ్యను, నాపాదాన్నంతా ఎట్లా ఆరాగంలో కలిపెయ్యను, ఆయన కీవిధంగా నేను ఆనంద మివ్వనని ఎంత పెనుగులాడేది నాఅత్త. నీకర్థ మవుతోందా? ఆయన మహాత్ములు—నావంటి వాళ్లు పదివేలమంది ఆయన కోసం ప్రాణాల్ని ఛారపోసినా,

ఒక్క యెక్కువకాదు. వంజాబులో ఢిల్లీలో, ఎటువంటి అంతఃపుర స్త్రీలు, ఆయనకి రహస్యంగా కలుపు పంచే వారో నీకు తెలిస్తేనా? హారాలు కవరల్లో పెట్టి కాను కలు పంపారు. అటువంటి రసకుడు, అవతారమూర్తి నావంక కన్నెత్తి చూశా రనేదే నాపూర్వజన్మ ముక్త విశేషం. ఆతేజోమూర్తి, కళానిధి అత్తను నాగర్భాన ధరిస్తున్నాననే తలచే ప్రాణాన్ని నిలుపుతోంది. ఆయనే ఆకస్మికంగా, చనిపోక పోతే, నేను మహారాణిను, చూసి ఏనా యీర్ష్య పడదనా? చివరికి నాదర్శనం కోసం ఎందుకు కాచుకుని పడి వుండే వాళ్లు?

వెం—మరి, ఆయన చాలా సంపాదించి వుండాలి గదా. మరిమీకు ఏమీ మిగలకండా చేశాడేమి?

శ్యా—ఆయనకి జాతీకాల్లో నవ్వుకం. ఆనవ్వుకమే ఆయన్ని చెరిచింది. ఆయనకేం? నన్ను చెరిచింది. తనకి డబ్బెయ్యేళ్లు ఆయద్దాయమనేవారు. ఎప్పుడునేను దిగు లుపడ్డా, 'నీకెందుకు, శ్యామలా, నేనన్నానుగా, యింక ముప్పైఅయిదేళ్లు, నీకు ఏదీంతా లేదు.' అనే వారు. నమ్మాయి, తెలివితక్కువదాన్ని. నాకోసం కాదు, ఈశేశువుకోసమన్నా నేను బాగతపడవలిసింది. పిల్లలంటారనే ఆలోచనన్నా వొచ్చిందానాకు వెరి దాన్ని;

వెం—ఆయనేం నిలవ చెయ్యలేదా?

శ్యా—చెయ్యకేం? ఎంతధనమో, ఆ బాంకి బుక్కులో? అంతా నాదేననుకున్నా. ఈ 'లా'నాకేం తెలుసు? ఒక్కరవ్వ—ఆయన, వద్దబాల్తాములు దాచు కునివుంటే, ఆయన రవ్వవుంగం ఒక్కటి నావేలిన చెట్టు కునివుంటే—నాకీకష్టకాలం దాటిపోను. నాకేం తెలుసు! వొచ్చిపడ్డారు, ఆయనతమ్ములుట, అన్నేళ్లా ఆయన్ని వెలిచేసినవాళ్లు, అన్న చచ్చాడని చెప్పుకున్నవాళ్లు, ఆ స్త్రీమాత్రం వొచ్చిపడ్డారు. అన్నీ, ఆయనదగ్గర నేను దాచుకున్న ఏమనవలతోనహా, తీసుకున్నారు. ఇదేం 'లా' ఓ నాకు తెలిదు. ఆయన, బిడ్డని అనాధనిచేసి— తమ్ముల కిప్పించింది. ఏమిన్యాయమో!

వెం—కోర్కె వెడితే కొంత యిప్పిస్తారను కంటాను.

శ్యా—అదొకటే మిగిలింది, యీబతుక్కి.

రా—చిచ్చిదానివి. ముందే జాగ్రత్తపడి డబ్బంతా నీపేరులో వేసుకోవలసింది. అప్పుడూ యింతే—పెని మిటి ఆ ప్రిసంతా పుట్టింటో వొదిలిపెట్టి వచ్చావు.

శ్యా—కాని ఆ ఆనందంలో ముందు వెనకా చింత లేలేవునాకు.

రా—ఆనందం ? ఆనందమేమిటి ? పాడు ఆనందం ? నీమొహం ఆనందం లాగేవుంది. ఏమిటే ఆ ఆనందం ?

శ్యా—ప్రేమించిన ఆనందం.

రా—అంటే ?

శ్యా—ఎట్లా చెప్పను ? నీ భర్తనీ, బిడ్డనీ ప్రేమిస్తే, ఆనందం రావటం లేదూ నీకు ?

రా—వాస్తే ? వాళ్లు తెలికండా పోతుందా నాకు ! ఆయన యిప్పుడెన్ను ఎవరికోసం కడుతున్నారో అడుగు. నాతో వరిపోల్చు కంటున్నావు ! అందులో—అట్లాంటి నంబంధంలో—ఆనందమేమిట, నీమొహం ?

శ్యా—(శ్యామల ధ్యాన భూతకాలం వేపు తిరిగింది. తలుచుకొని మాట్లాడుతో మైచుకుపోయింది.)

శ్యా—నీకు తెలిదు. నెవ్వని పొందే ప్రేమ, ఎట్లాగో ఏమంత్రం వల్లనో వెయ్యిరెట్లు అధికమయిందనుకో. కాదులే. ఆ ఆనందమే వేరు—ఇట్లాకాదు, అసలు. నీకు యిప్పుడు పదిలితల రూపాయలు లాటరీలో వచ్చాయి అనుకో—చీరే చిరిగిన నంగతిగాని, రేపు పొద్దున్న ఏం కూర వొండుదామని గాని, యోచించగలరా ? పెద్ద నూర్యకు అనేకరంగులతో నీముందు వెలుగుతోవుంటే, ఇంకేమున్నా నీకళ్లకి కనబడుతుందా ! అట్లానూ—ఎంత ప్రేమించాను ! ప్రతినిమిషమూ ; ప్రతి రక్షించువునీ, ఆయనగో నీనం చేశాను. ఎన్ని చేశాను తిరిగాము ! ఆగ్రా, కాశ్మీరము, కలకత్తా, డార్జిలింగ్, మధుర, మైసూరు—వెన్నెలలో సముద్రపువొడ్డున యిసికలో, హిమాలయాల్లో నూర్యకుడయిం చేప్పుకు, నానిటారీ నరస్సులో, కాశ్మీరుపునదుల్లో, టాబాకోమహల్ ముందు, ఆతను నావక్కన ఆసుకుని, నానడుం మీద చెయ్యేసి, నాకళ్లలో అతనినవ్వు, నా అందాన్ని ఆతని ఆరాధన—

పెద్దనభలు—పువ్వులు, ఆహారాలు, ధనము, కీర్తి, ఎట్లా చెప్పను ! నన్ను నీచంగా చూశారా ప్రజలు—నేనొక్క పలుకు పలికితే మహాభాగ్యంగా పలకరించేవారు. అట్లాంటిలోకం వుంటుందని, అంత అందం, సౌఖ్యం, అత్తరులు, చీరెలు—పుంటాయని కూడా తెలిదు నాకు—కలలో కూడా. ఎట్లా తెలవను నా ఆనందం ! ఈచిచ్చి, దర్శిద జీవితాల్ని, యీశుద్ర, సాధారణ సంసారాలని, విచిత్ర లాగు గూళ్లలో చిన్నదీపాలు పెట్టుకుని, వచ్చుళ్లు నా కుక్కన్నే దంపతుల్ని చూస్తే, నాకంత దిగులేస్తుంది ? (పెద్దనిట్టూర్చువిడిచి కళ్లు తెరిచింది.)

అందుకనే నాకు బతుకుమీద ఆశలేదు—సుఖంగా సంసారాలు చేశేవాళ్లని చూస్తే యీర్ష్యలేదు. నాశరీరానికి ఉపయోగం గడిచిపోయింది—యీశిశువుని కనడం కోసమే నిలిచివుంది.

నాచేతుల్ని, నాకాలి వొంపుని, నా మొహం మీద పడే జాట్లని, నన్ను నిలుపునా, నా అందాన్ని (ముగ నాడున్నాడని జ్ఞాపకం తెచ్చుకుని చప్పన ఆపింది.)

పూజించి ఆరాధించే కవి పోయింతరవాత—నాకెందుకీ జీవితం ?

వెం—ఎందు కట్లా అంటారు ! మళ్లీ పెళ్లి చేసు—

శ్యా—నాకా ! ఆయనతో నేనూ కాలిపోయినాను.

నాకింక ముగ్ధాల్లా లేరు, లోకమూ లేదు.

సు—అమ్మా, నిద్రపోస్తోంది.

రా—పడుకో. పెళ్లు.

సు—నాకు భయం.

శ్యా—బాబూ, రా. పెడుకో పెడతాను.

నేనుకూడా పడుకుంటానే.

రా—అక్కడే, బాబు పక్కనే పడుకో. తివానీ వుంది. పక్కపరుచుకో.

సు—ఇప్పుడు అమ్మకీ, నాన్నకీ, చెప్పలా—అత్తాంతి మంచికద చెప్పి. నేను, పెద్దది—అమ్మలు—మడులా—ఇంకా—ఇంకా—అన్ని పోతా.

(శ్యామలా, సుబ్బులూ వెళ్లారు. కొంచెం సేపు మాటలేలేవు.)

రా—(మెల్లిగా) దీన్ని వంపించేదాం. ఇది మన యింటో వాడ్డు.

వెం—ఇదేమిటి! ఇండాకణ్ణించి వుండమని బతిమాలి, వాగ్ధత్తం చేసి నమ్మించి, ఎట్లా పొమ్మంటావు? ఎందుకు?

శ్యా—అవును లెండి. కాని...మరీ...యింతదుర్మార్గురాలని తెలిలేదు.

వెం—ఇప్పుడేం కొత్తగా దుర్మార్గురాలని తెలిసింది?

రా—ఎదో పాపం చేస్తే, భయపడి, నీచంగా, బాధగా బతికేలేకనికరించవచ్చు. కాని దుర్మార్గులలో యింత సుఖం—నరిగా కష్టపడి సంసారాలుచేసి, బాధలుపడే మాకన్న సుఖమనుభవిస్తే—ఎంతదుర్మార్గురాలై వుండాలి! ఎంతో రాక్షసులైతే తప్ప, అంత పాపంలో, అంత ఆనందపడలేరు.

వెం—మరి ఆనందం లేకపోతే పాపంలోకి ఎందుకు దిగుతారను కున్నావు?

రా—ఇట్లాంటి ఆనందమా? ఎదో ఆగలేక, యీ పాడు శరీరం కోసం, పాపంచేసినా, అంతరాత్మ అంత సేపూ బాధిస్తోవుంటుం దని—ప్రతినిమిషమూ వశ్యాత్వావంతో యేడుస్తో వుంటారనీ అనుకున్నాను. కాని దానికి

సిగ్గులేదు. చూడండి. వశ్యాత్వావమే లేదు. పాపభీతి లేదు. దైవభక్తి లేదు. నరకంలో కాలుస్తోవుంటే అప్పుడు తెలుస్తుంది యీ ఆనందమేమిటో—ఇన్నాళ్లు, డబ్బుదాది, దాచి, సంసారం చేసినా, ఒక్క మోదాసు తప్ప చూడలేకపోతిమి! అది ఒక్కడెబ్బని లోకమంతా చుట్టింది. అందులో మర్యాద, కీర్తి—ఇది వాడిభాగ్యే అనుకున్నారు గావున. ఎవరిన్నా అవలు సంగతి చెప్పవలసింది. అయ్యేది అమ్మగారిపని—

వెం—ఒక వేళ నరకం లేకనుకో. వున్నా నరకానికి పోదనుకో.

రా—ఎందుకు పోదు? తప్పకందా పోతుంది.

వెం—మరి కాశీ, గయా, తిరిగింది కదా—

రా—ఇకే మాత్రం! అటు తరవాతా చేసివుంటుంది. కాని అది యిక్కడ వుండడానికి ఏర్లేదు.

వెం—(ఆలోచనతో) ఇదే గావున కారణం, పాపం చేసిన స్త్రీలను చూస్తే, యీ సంసార స్త్రీలకు అంత కోపం కలగడానికి.

రా—ఏనీ?

వెం—యీర్ష్య.

(తెర

హాస్య రసము

జమ్మలమడక మాధవరామశర్మగారు

“రహ్యతే అస్మాద్యతే ఇతిరసః” అని రసవ్యక్తుని నిర్ణయించారు. అపరిమితము ఆఖండముఅయిన స్వీయాస్వాదమే రసము. ‘అస్వాదింపబడునది రసవాచ్యమగును’ అను నిర్వచనములొని వ్యక్తులై ఔపచారిక మని పెద్దలంకికరించివారు. రసము లన్నిటిలోని ఆనంద మేకరూపమే. అయినా అంతరంగధర్మముల భిన్న భిన్నరీతులను బట్టి రసములను తొమ్మిదిగా పరిగణించి నీధాంతించి వారు. రసములు తొమ్మిదే అనటం సరస్వతీన వాదము. ఒకటి, ఎనిమిది, పది. పదకొండు అనే వాదాలు యుక్తిసహముల కావు. ఈ విషయతత్వము నానవరసరసాన్యములో వ్యుప్తముగా ఉన్నది. వ్యుప్తిలోని సంఘటనావిశేషాలు నిర్ధరంగాంతరంగానికీ చలనమును సంపాదన చేసి భిన్నరీతులలో భిన్నస్థాయులను చేూర్చుకది.

ప్రపంచవ్యవహారా లన్ని ఇంద్రియకృత్తికి సమర్థములు. వీనిలో అద్వితీయానందము దూరదూరముగా ఉంటుంది. ఒకే పదార్థము సర్వేంద్రియకృత్తి నివృత్తేను. చాతుష మైన కృత్తి పూర్ణంగా ఉన్నా మనస్సు సంకల్పవికల్పరహితం కాదు. అన్ని యింద్రియములూ ఒక పరస్పరాయం కృత్తములు కావటం దుర్లభం. ఇంద్రియ సముదాయం సమకాలంలో కృత్త మయినప్పుడు మనస్సు నిశ్చలకృత్త ప్రావసన పొందుతుంది. మనస్సుకు కలిగిన ఈ ఆకస్మాదీక ప్రకాశానందమును సంవిద్భిత్రాంతి కులభ మవుతుంది, మనస్సులో ఇట్లాంటి పరిణామమును బాహిరపదార్థాలు సంపాదించలేవు. కావ్యవృత్తి విశాలీయము. ఈవృత్తి నిర్దపదార్థముల వాధారం చేసుకోరాదు. ఇతరవ్యాపారసాధ్యవస్తువు లిందులో పనికిరావు.

ఇందులో బాధకర్తలకు పుష్కలత్వాన్ని సంపాదించుతుంది. అతీంద్రియమార్గంలో ఇది తెలుపదీ వ్యతిరేక ప్రకారమవుతుంది. కావ్యభావనలో ఆత్మీయపదార్థం స్ఫుటమవుతుంది. పరిపక్వబుద్ధి లయిన సహృదయులు దీనిని భావనచేయగలగుతారు. ఇందులో ఇంద్రియమల అనవసరం లేదు. సర్వోందియత్వస్థిలో గలగు నిత్యతృప్తి వాదము మనస్సున కీర్ణమన కూర్చుంటుంది. నిష్ఠుమైన యిప్పటి మనస్సు 'అఖండాద్వితియ' నిర్గుణస్వాత్మానందమూర్తితో తెలుగుతుంది.

విభావాదినంతస్వప్నమైన కావ్యార్థమే విలసనం పొందుతుంది. కావ్యార్థసంభేదము కలిగినప్పుడు సామాజికమైన మనస్సులో ప్రత్యేకమితివ్యవస్థ విభాగాము గలిగిన ప్రబలతరస్వానందోద్భూతి, ప్రకాశించుతుంది.

విభావానులలో ఉన్న భేదము భిన్న భిన్న చిత్తభూమాలన సంపాదించి స్వాదభేదచేతు మవుతుంది, అంతర్వ్యుత్పిదికాసాత్మికమయినపు డెప్పటి స్వాదభము కృంగారవాచ్యము హాస్యవాచ్యము కాకపోతుంది.

పర్యవసానముల పరస్పరసంబంధవిశేషము అంతఃకరణధర్మములలో విశేషమును సంపాదించుటకు సమర్థము. గణముల సంబంధభేదము నవత్వమును సంపాదించుకొనగలగుతుంది. రాజససాత్వికమైన అంతఃప్రకృతి వికసనం పొంది హాస్యానుకూలం కాకలిగినప్పుడు స్వప్నవాగ్దవధాసాదృశ్యం కల్గి మనసు.

హృదయస్థానములోని అష్టదశపద్ధతులను జీవనసాధారణవిశేషము అంతఃకరణములో గలగు భిన్న భిన్న భావములకు చేరువు. పశ్చిమదశవిభాగంలో గలగు క్రిడావినిోదముల మరవిలసనము హాస్యాత్మకత్వమును జీవించగలగుతుంది. మనోవృత్తిలో రాజసధర్మం స్ఫురింపటానికి బాహిరపదార్థముల సహకారత్వమును పొంది అనుకూలమును సంపాదించుకొని. రాజసమనఃప్రకృతిలో తీవ్రత, ఉత్సేగం, ఆనాలోచన మొదలయిన కలహధర్మాలు ఆరకాశమున కలగజేసికొంటవి. అస్థిరములలోని సూక్ష్మతత్వం హృదయానుభావ్య మయినపుడు సుఖపదత్వం స్ఫుటమవుతుంది. అనందాంశ స్ఫురింపును తెంటనే సాత్వికతలను అపరివార్తము. రజోమిత్రమైన సర్వప్రకృతి అంతఃకరణవికాసము నివృత్తగలగుతుంది. ఈవికాసకృత్తలో వినిోదముది గలిగినపుడు హాస ముద్భూతమవుతుంది. అంతఃకరణములో వికాసవిధానమును సంపాదన చేసి రాజసవలనము కలిగిన మానసక్రియకు వికృతాలంకార-వేష-భాష-చారములు ఉద్దీపనములు. రేఖాకలములను అనుసరించిన వివరీతవేషములలోని వికారపదార్థ, రహాసవిలాసములలో గలిగే అవస్థా విశేషములలో ఉన్న అనుకరణములు, వర్ణవిధులను బట్టిన వక్రవిధులు ఉద్దీపనకాటిలో చేరువి.

వాని వాని చేరువులను అనుసరించిన హాసము అర్థమనము. పరస్పర కానయ్యు నని పెద్ద అపార్థము. ఈహాసము సంగ్రహస్వభావము కలది. హృదయాలంకరి గాంభీర్యముతో ప్రకాశించే ఉత్తమపురుషుడు విభావసామగ్రితో కూడుకొన్నప్పుడీ అను

భావపదర్పనం చేయడు; కాబట్టి హాససూక్తి కనపడదు. అయినా కొంత దుర్బలహృదయులు అర్థమనమైన హాసపదమేలే ఉన్నప్పుడు ఉదాత్తహృదయులు కూడ హాసించటం ప్రసక్తమే. ఈఅనుభవాన్ని బట్టి హాసానికి సంగ్రాహిణిగా ఉన్న దని అంగీకరింపవచ్చు. పులిన పదార్థమును అనుభవించి అస్వాదించేవారకు వంగ మాదిరి నోరురుకు ఉంటుంది. అట్లాంటి వారే సన్నిధానంలో ఉండి అపదార్థాలను అనుభవించకపోయినా అమితంగా దంతరసం (ఉబ) పొందేవా రున్నారు.

ఈఉదాహరణం హాసానికి ఉన్న సంగ్రహణమును స్పష్టం చేయవచ్చు. ఒక హాసానికీ గాని వోకాదులకు సంగ్రహణస్వభావం లేదని అలంకారికుల నిశ్చయం. అంతర్వ్యుత్పన్నముగా అంతఃకరణధర్మాల పరిణామపదతని పథ్యలోచనం చేయుగా హాసోత్పత్తి వైవిధ్యముగా ఉంటుంది దని మానీశ్చయం. అంతర్వ్యుత్పత్తుల బహిష్కరణములకు సామరస్యం ఉన్నపుడు కావ్యకారిత్వం ఉంటుంది. హాసములో అలంబనోద్దీపనవిభావసామగ్రి వివరీతముగా, వికలముగా, వివిధముగా ఉండాలి. వానిలో న్యూనత్వం అవశ్యంగా ఉండాలి. ప్రకృతోపయోగమును గలగజేసి ముగియు లండగూడదు. యథావిధానపదతని ఉంటే అది అనుకూలవిభావం కాలేదు. అననుగూహరణలో అనవసరస్వరూపాదికముతో అనుదిక్కుగా హాసవిభావాలుంటాయి. ఇట్లాంటి తత్వలతో ఉన్నపుడే అది హాసవిభావము. విభావముతో కూడుకొన్నపుడు అనుభవితలకు అనుభావములు ప్రకృత్యనురూపముగా కలుగుకొని, ఉత్తమమస్థమాధమప్రకృతులలో స్థితి, విపాసితా, పవాసితరూపముగా హాసము తెలుపడుతుంది. ఈ స్థితామలతో ఉన్న హాసము, అర్థమనము. దీనికి ఉత్తమమస్థ మాధమప్రకృతిలగు సంగ్రహణా కలిగినపుడు పరమస్థము అని వ్యవహరించాలి ఉత్తమప్రకృతిలోని స్థితియు ఉత్తమప్రకృతిలో సంగ్రహించుకొనే హాసిత మవుతుంది. ఇట్లాగే విపాసితాపవాసితల సమానప్రకృతిసంగ్రహణము ఉపవాసితాపవాసితవ్యవహరించుకుంటుంది.

ఈ హాసము హాసాన్యదృష్టిలో వైవిధ్యముగా అనవిధము లవుతుందన్నాడు. విశేషరూపంగా విచారించితే మన గణనలోనికి ఇంకా భేదాలు వస్తవి. స్థితాదులకు సమానప్రకృతిసంగ్రహణాకా అనమానప్రకృతిసంబంధం అంగీకరించినప్పుడు ఇంకా భేదాలు రావచ్చు. ఈ ఉత్తమాధిభేదమే కాక జ్యేష్ఠతనిన-వార, పిత-మందచందాదిభేదం. ఇంకా అట్లాంటి భేదాలు యాస్తే లెక్కతక్కువ కాదు. అర్థమనమైన హాసములో కూడ వికృతవేషభాషానుభవి విభావములు.

ఇట్టి హాసము స్వాధిరవిభావానుభావవ్యతిచారిమములాసితమైనప్పుడు హాస్యరసవ్యవహారమును పొందుతుంది. హాస్యరసమును అలంకారికులు గూడా ప్రధానంగా ప్రతిపాదనము చేయలేదు. కవుల దృష్టిలో కూడ దీనికి ప్రాధాన్యం లేదవచ్చు. సంస్కృతిగ్రంథాలలో గాని అంధ్రప్రబంధాలలో గాని హాస్యం మామహదం

కాలేను. ప్రాచీనులందరూ అవసరమును బట్టి హాస్యమును నిరూపించారు. దీనికి ప్రత్యేకర్యం ఇవ్వకలె నని వారు తలచలేదు. కావ్యమార్గంలో పాధారణంగా హాస్యం అంగీకరణ మయినట్లు కన్పిస్తున్నది. ప్రహసన మనే రూపక భేదంలో హాస్యము ప్రధాన ప్రతిపాద్యము కావలయు నని అనేక అంగీకరణము కావలయు నని అలంకారికులు నిర్ణయించారు. ఈ క్రమహాసనము శుభ్రము సంకల్పము అని రెండువిధము లున్నాడు. * భగవద్దాసనవిప్రై రస్యై రపి హాసవాద సంబద్ధం. కావునవసంయుక్తం పరిహాసాభ్యామగ్రపాత్యం. అధిశ్చరిభాషాచారం విశేషభావోపపన్నచరిత మివం. నియతకలికము వివయం" గా ఉన్నప్పుడు శుభ్రప్రహసనము "వేశ్యావేటనపుంసక విటధూర్తా బంధిః చ యత్ర క్షుణ్ణః. అనియతకలికపరివృత్తచేష్టిక రణం" గా రచించితే సంకల్పప్రహసనం. ఈలక్షణాలతో కూడుకొన్న రూపకాలు సంస్కృతకావ్యంలో కొన్ని ఉన్నవి..... అంటేదరప్రహసనం మన అంధజేషంలో బహుళప్రచారం పొందింది. విజయనగరం హామిక హాస్యంలో అంటేదరప్రహసనంలోని కొన్ని ఘట్టాలు లుపపాదించి చెప్పినప్పుడు అక్కడి విద్యార్థులు నన్ను బాగా మెచ్చుకొన్నారు. ప్రతిపాదనాన్వయం వాళ్ళకు రుచించలేదు. భవభూతిపద్యాల బూడిదనమృదికాయలు మాదిరి ఉన్నవిట. ఉదాత్తభావంతో ఉన్న ఉత్తమకవిత్వం వాళ్ళకు అవ్వదు ఏలంటే కలిగిలేనది. సంస్కృతకావ్యహాస్యసం చేసినవాళ్ళు బాగుపద్యాల వినిపించినప్పుడే మెచ్చుపొందుతారు కావాలి.

ఈఅంటేదర ప్రహసనాన్ని మనవాళ్ళ మహాకవి కాలిదాసుకు అంటగట్టారు. లలకమేళం ప్రహసనం అంటగా మనలో ప్రచురితం కాలేదు. కలకత్తాలో ముద్రిత మయిన హాస్యార్థకప్రహసనం ఉన్నట్లు మనవాళ్ళకు సామాన్యంగా తెలియ దనకొంటాను. అందులో చుట్టూని కవీంద్రులకు లున్నది. మరెవరూ మహాయాగంతో పోల్చి కవి భర్తించాడు. వారాయం!!! అర్థం చాలా ఏవగింపు కలిగించింది. సృష్టం, సృవం, హవిష్సు, హవిష్మం అంటే మనం నిఖిలయాగద్రవ్యములూ సదృశపదాలూన కవి విరూపించాడు, అబ్బా!! ఇట్లాగే హాస్యం ఉంటే "నవనాచారం ప్రచక్షుచే"?

మృదువైన హాస్యం అంటా ఉన్నట్లు కన్పిస్తున్నది. హాస్యం ఏవిధంగా ఉన్నా విభావసామగ్ని వైన చెప్పినట్లు ఉండకలేవు.

ప్రాచీనప్రబంధకారులు హాస్యమును నిరాదరణగా చూచారంటే వాళ్ళకు న్యూనత లేదు. ప్రతిపాద్యాలకు అదర్శప్రాయముగా ఉండకలె ననే మహాసంకల్పం ప్రాచీనకావ్యదయాలలో నిబిడికరమయింది. సత్కురుష్కధానిబంధనమే అవసర మని, కర్తవ్య మని,

ప్రవర్తక మని, ప్రాచీనులు తలచారు. నులనిరూపణం వలన దోష సముదాయం ఉన్నాయని కావలె నని వాళ్ళ సదభిప్రాయం. దోషాద్దోషణము అనుచిత మని నిశ్చయించి ఉంటారు. కావ్యసృష్టికి అవందమే పరమప్రయోజన మని తలచిన ప్రాచీనుల రచనామార్గం మన కందరకూ కావ్యమియే మన్నుతున్నది "కలుషశేమ్యస్థికర్యం పాపిన్యసోదేయం." రచనావిధానం అవందపర్యవసానం పొందినప్పుడు ప్రకృతి ప్రేరణ ప్రతిధ్వనించుకుంది. ఆ ప్రేరణకు అనుకరణంగా కలిగిన ప్రవృత్తంతానంతరహార్యముగా అంతరంగములో ప్రతిబింబము పొందుకుంది. దానిని లోకం అదర్శప్రాయముగా నిశ్చయించు కొనకమానదు. అది ప్రధానావలంబము.

ఉత్తమచరిత్రప్రతిపాదన మున్న కావ్యము ఉత్తేజక మవుతుంది. అట్లాంటిది లోకములో సత్త్రస్థరమును సంపాదించగలుగుతుంది. మాతృముగా అంతర్నిఖిలముతో అలాగిందివచ్చును, నీచకథావిధానము ఇంతకు నిశ్చయముగా వివరితము, అను నిర్ణయము మనకు కలుగకమానదు. కావ్యముతన కర్తవ్యపరేకమును సంపాదించదలచిన ప్రాచీనులు ఉదాత్తోత్తమచరిత్రమును అధారముగా స్వీకరించారు, "కర్తవ్యమును బోధించు కావ్యపద్యం, భావ్యమనమై హృదయానుమూర్తి మయినప్పుడు అకర్తవ్యమును స్పృశము చేయగలుగుతుంది." అనే నిగూఢరీత్యమును ప్రాచీనులు బాగా ఉపాదించారు. మనసత్కావ్యవర్ణనపంచము వారి ఉపాసనాఫలము. మన రిపోమ్యుఖానన్యభావన వారి ఉపదేశసాధనము.

పాశ్చాత్యదృష్టి పరిభావములతో కూడుకొన్నది, అకర్తవ్యమును గూడా విధేయముగా బోధించకలె నని వారి సంకల్పము. కావ్యము లో నీచుడు కూడా ప్రధాననాయకుడు కావచ్చు నని వారి నిశ్చయం. ఇట్టి నిశ్చితసంకల్పమునకు అనుగుణముగా రచనాపద్ధతి ఉండకలెనని తలచిన పాశ్చాత్యులు మంగళాంతరీత్యమును అతిక్రమించారు. ఇట్లాంటి విధానములోని బొంబాస్టానాచరిత్రమూక్షనవేరొక రచనలో చేయలేమనిపించింది.

ఇట్లాంటి అభిప్రాయాలతో ఉన్న పాశ్చాత్యులు హాస్యము అంతటా ప్రధానప్రతిపాద్యము కావలె ననుకున్నారు.

ఈఅభిప్రాయం ప్రాచీనభావము పరిపూర్ణమై మన భారతీయకావ్యదయములలోకి సంగమించింది. అలాగేచిరముగా వెంటనే బయటదేన అపూరితం ప్రాచీనులవైన బడి పలకరించుకున్నది. హాస్యరసమునకు పరిపుష్టిని సంపాదించట మనకు మని అత్యవసరమైన అందరూ అందోళనను చేస్తున్నారు. ఈపురోభాగిపదగమనాలిరుచి కలిగి బంటలో మంచి పోతువు కనపడటం లేదు. హాస్యమును అవరణ

* కుత్సరిత్యభావము గలిగి దానికారామంతో ఉన్న యతివానిప్రస్థగృహములు బాధిభిక్షుకులు విక్రీణచేసినటులు ధరించి అసత్కావ్యభావము చేస్తూ వ్యధిచారిభావబహుళంగా క్రహమమే ప్రధానమృతంగా ఒక అసత్కురుషుని దుష్టచరిత్రమును నిరూపణం చేసినప్పుడు శుభ్రమని, వేశ్యానిబంధం కల్పించి కవారూ అనే వేశ్యల ముష్టచరిత్రమును హాసనియంగా ప్రతిపాదనం చేసినప్పుడు సంకల్ప మని ఉపాసనచక్షును.

మూలములలో పెట్టుకున్న పత్రములు తేడదికముగా బయలుదేరినవి. హస్త్యరసమును ప్రధానముగా తీసికొనకపోయినా కొంత ప్రత్యేక స్థానము నిచ్చి అదరణ చేసే పత్రములకు లోకపోలేదు. వ్యాసరసములకు ప్రాథమిక హస్త్యమును అదరణపరచినది హెచ్చరించుచున్నాడు. ముగ్ధలోకము గూడా అదరమును అధికముగా చూపుతున్నది. దీని కన్నటికి కారణ మంతగా దురుహము కాదు కాని ఆకారగా శ్వేషణము కంటే ఈ గడ్డలికాప్రవాహమునకు కొంత అనకట్టు అవసరము.

లోకములో సహృదయత్వము తగ్గిపోయిన దని నేననలేను. అనందకోళములోని కావ్యకోణము అచ్చాదిత మైనదిని అనక తప్పదు. లోకమునకు రసహృదయములోని మార్గము తగ్గినది. మృదయవలనములో స్థాయిత్వం కుదరటం లేదు. భావనముదాతం విప్రకీర్ణకేళిగంధాలమాదిరి చెరిగి పోవుచుండుగా అనుకుంటుంటుంటే, అయిస్కాంతములకు బహుశా అయోద్రావకములు కాల వాచినిలో ప్రవహించుతున్నవి.

కుసుమపాటు తప్పిన అత్యుత్పన్న ప్రసాదించ మని పరమేశ్వరుని శేషకావనలపై అవసరము కలుగుతున్నది.

హస్త్యప్రతిపాదనము అసలు అనవసర మనేటంతటి ఛాందసత్వం వారి లేదు. మనుష్యుని జీవితంలోనే వారితము కవిత్వము మూడిరి హస్త్యము కూడా అవసరమే. అవసరములో మాత్రము పొందిన హస్త్యం అనందసంపాదకం అవుతుంది. మృదువైన హస్త్యాన్ని తే గెంతో అభిమానించుకొను. హస్త్యం సోపాదకం కాకతప్పదు. ఇది లోకోపాదకం అయ్యేటప్పుడు మార్గం కలిగి ఉండాలి. సర్వత్వమును విడువకూడదు. మాతాతపాదులు హస్త్యప్రియులు. వారిది మనస్సు నొచ్చిని హస్త్యం. అందులో పద్ధతి విడివడదు. ఉద్విగ్ధం చెడిపోకుండా ఉంటుంది. నిరుపాధికంగా హస్త్యం ఉండటానికి వీలుం దని మానాన్ని గారంటారు. ఇట్లాంటి పక్షంలో లోకీ నీతి అవసరం కాదు. అప్పుడు హస్త్యం మృదులంగా ఉంటుంది.

శృంగారాదిరసాలలో ఉన్న ప్రతిపాదనలకుం రసావర్త్యమును సంపాదించటానికి సమర్థ మవుతుంది. వానిలోని అభ్యాసకత ఇతరప్రయోజనం ఉండదు. అనుషంగికంగా వారంతయుకంగా ఫలాంతరాలు రావచ్చు కాని అక్కడి అత్యం రసానందము! హస్త్యంలోని విధానములు భిన్నరీతిలో ఉంటుంది. ఇందులో ఉన్న అభ్యాసకత సంబంధించిన సుగతామలను లోకం తెలుసు కోవటం పరమప్రయోజనం. ఈహస్త్యం లోకంలో, మరమ్ముకు చెప్పుం దని అభిజ్ఞా అజ్ఞయం. వేదాంత ఫలంగా (రసానందం కాక) హస్త్యము పుట్టిన లాంగుతుంది. ఇతరసాలలో రసాని

కథ అవలంబం ఉంటుంది. ఇందులో కథకై రసం అవలంబ మవుతుంది. 'హస్త్యం పరమ్మయా ఫలజనకం' అని * ధనిత దంటున్నాడు. 'హస్త్యం స్వతో నిష్పలం' అనే అభిప్రాయం ప్రాచీనహృదయంలో వాటాగొన్నది. అందువల్లనే ఇది ఉపపర వంగా లోడుగొని తిడుకుమాదిరి ఉండవలసివచ్చింది. ప్రధాన మైన కావ్యఫలం పరనిష్కర్తి అని పండితుల ప్రవచనం. అప్పుడు కథా పద్ధతి గుడిగూరిం కావాలి. అసలు కథ, పద్ధతే గాని అత్యం కాదుగా! సాధనం సాధ్యాన్ని అనుసరించాలి గాని సాధ్యకోటిలో చేరేది సాధనాన్ని అనుసరించితే జొరకొరకుతుంటే పరంపరా ప్రయోజనం అనేషీంపవలసివస్తుంది. "సాధనతత్వరత్వమున సాధక సాధ్యము విష్టితం బగున" అని మా అన్నగారు దేవీమహాప్రంలో నిర్వచించారు.

సాధనము సాక్షాత్సాధ్యతత్వరం అయితే మేలు. సాక్షాత్సాధన తత్వర మయినా సాక్షికంగా అంగీకరింపవచ్చును. పరంపరాసా ధనతత్వరం కావటం మటుకు సహించలేము. హస్త్యం స్వతో నిష్పలం కాబట్టి సాధ్యతత్వరం కాలేదు. శృంగారాదిరసాలు సాక్షాత్సాధనాలు—కథ పరంపరాసాధనం. కథ శృంగారాదిరసరి పుట్టిన కలుగలేదీ గాని సాధనం కాలేదు—అందువల్ల హస్త్యం కథను ప్రధానం చేసుకోవటం కంటే శృంగారాదిరసాలకు అంగ రసము కావటం ఉచితము—ప్రాచీనులు ఈతత్వమార్గాన్ని అత్ర యించారు—అవిధంగానే వాళ్లు కృతార్థు లయినారు.

అంగభావము పోకుండా ప్రాచీనులు హస్త్యమును నిరూపించిన విధానమును పర్యాయించనము చేసే హృదయానందము కలుగు తుంది. ప్రవాహనాల్లో ఉన్న హస్త్యం మొరుదుదనం వహించింది— హస్త్యం ఇక నశి—అలేదురా! నాయనా! అనిపించుతుంది—అంత నేపటికి సామాజికనకు రసములో ప్రవేశం కలిగించాలి. కాని విముగ పుట్టించకూడదు. దూషకతానికా బుందరాదు. ఇట్లాంటి పలుకురాళ్లు చేపపువ్వులు అరసవాహినిలో కలిసి ఉంటే సహృద యుని మనస్సు విచిత్రము— మంటుంది. నిర్మూలి ఈవిషయాలు నిరీ షించాలి.

ప్రకృతకాలంలో ప్రచలిత మవుతున్న హస్త్యము ఏరీతిగా ఉన్నదో వాళ్లకభ్రాతలే నిర్ణయించుకోవాలి. రసమైన దైనా ప్రకృత హస్త్యంలో ప్రావీణ్యం పొందలేదు. అత్యుత్పన్న లేని అమచిత హస్త్యం, సాధ్యసాధనతత్వరం కాలేని అసమర్థహస్త్యం, విశుద్ధ భావాలు వివరీకరహస్త్యం ప్రకృతకాలంలో అరీకయించు తోంది. ఈవిధ మైన హస్త్యానికి హెచ్చరికలు అవసరం కాదా! సవ్యవాణిలో వరసన్నా ధిని సంపాదించాలి. అప్పుడు.

"సవరసమచిరాం నిర్మితి మాదధటి భారతి కనే రయిలి"

* నవ నిష్పలావసానత్వ మేలేమ మహాయత్వనిబంధనం హస్త్యానికా మహ్యస్థాయిత్వప్రసంగాతీ, పారమ్మర్శ్యం ఈ నిర్వ దాదీనా మనీ ఫలకాన్యత్.

వాగ్భానములు

మమ్మల్నే మేమెరగం

అటు రాయలసీమ యిదివరకే మనచాతుర్వేదీను (సర్వార్థం) మీద కారాణా మిరియాలూ నూరుతూ వుంది. దానికి సాయం కాక తీయి (నిజాం ఆంధ్ర) సీమ యిప్పుడు మనమీద కల్గిరేస్తోంది.

మనము పత్రికలు ఏర పెట్టి వారి చెబు దోచుకుంటున్నాముట. వారి కష్టముఖాలనుగురించి మనకి క్రద్ధ లేదు. పైగా “అస్సలు విషయ మేము? నిజాంరాష్ట్రముల నగము కురక అనియు, వలస పోయినవారనియు, తెలుగు తెలియనివారనియు, రెక్కా జమా లేని మనమ్మ అనియు.....వావావిధములుగా బ్రతిజ్ఞాంధ్రులు తలకురు”ట. “.....పత్రికలు అనేకములు పుట్టినా వుట్టి ముఖా గంతుకొట్టుచున్నవి కాక బాలాధిష్టులు దాటివి కలవు. అది యొన నిజాంరాష్ట్రాంధ్రులలోని నుంచి కవులచేతను. నాను కలచేతను పద్యములు, వ్యాసములు, విమర్శలు వ్రాయించరాదా? మానమున కొక్క కూరి యొన నిజాంరాష్ట్రాంధ్రుల సమస్య జోక్కదాని చిర్చించరాదా”ట. “కావున నే చెప్పబోయిన దేమున మన రాష్ట్రములోని ఆంధ్రుల మైన మనవిషయములను పోర పాటున నైన-నందత్తరమున కొక్క కూరియైన, పిత్రివక్షస్సురగా రీతియైన చర్చించని పత్రికలను మనము తెప్పించి సాయపడుటవలన నేమిలాభము” ట.

కనక “పురికొధిపతులకు గూడ పాఠములు చెప్పవలెను. వారి విధిని వారికి అర్థములో చూపినట్లు చూపవలెను. తినుయొక నిరా దరగా చూపు పత్రికలను వెంటనే నిలిపివేయవలెను. అరగంటగూడ వానిని చూడవలసిన అవసరము లేదు” ట.

కాక తీయసీమలో మన ఆంధ్రులు ౩౦ లక్షలకు పైగావున్నారు. మన పత్రికలలో చాలావాటికి కాకతీయసీమవారి సాయం చాలా వుంది; కాని వారి కష్టముఖాలు మనకి కనపడవు. అదృష్టే లేదు మనకి.

ఇది అక్షరాలా నిజం.

అయితే: కాకతీయసీమవారు వొక సంగతి గుర్తించవలసివుంది. విస్మయోనూ, నాగరికతోనూ, ప్రగమనశీలతోనూ, మోకంటేనూ, రాయలసీమవారి కంటేనూ (చాతుర్వేదీనుకు చెందిన) మేము కొంచెం ముందుకు వెళ్లినమాట నిజమే.

మొదట్లో, మేము చెరిగిచెరిగి వున్న ఆంధ్రజేజువు సంతటినీ వొక చోట, శ్రేణికిరించి మట్టి భారతాకాశంమీద వొక్క అపూ ర్యవిద్యుక్త కాశం కలిగించగల దిద్దుమైన వొక వ్యవస్థను ప్రారంభించివుండడం కూడా వాస్తవమే; కాని మాలో కూడా ఆంధ్రత్వం

* ౧౧-౩-౩౫ లేదీ గోళాంధ్రపత్రికలో ప్రకటించబడ్డ భావని రాముడూ రిపంతులుగారి లేఖ చూచండి.

చాలావరకు విరిగిపోయి వుండడంవల్ల యితరపరిగణాలనుంచి వచ్చిన వ్యవస్థలలో పడి ఆత్మజ్ఞానం కోల్పోయినాము.

మొదట బంగారీవారి జెనక్లెంపడి కొన్నట్లు దేవుళ్ళాదాము. తరవాత గజరాతిల పాదాలు ఆక్రమించాము. ఆదావ్యం యింకా ఆలా వుండగానే మాప్రముఖులు యిప్పుడు హిందూస్థానిల వాక్రయించారు.

ఈ విధంగా మేమిప్పుడు భావదావ్యంలో కూలిపోయివున్నాయి. ఈస్టిలే మాకు సామ్రాజ్యాధిపత్యంగా కనపడుతోంది. ఈఆవేశం మాకు ఆత్మజ్ఞానమా, ఆత్మగౌరవమా, ఆత్మాభిమానమాలేకుండా చేసింది. నిజాన్ని స్పష్టంగా చెప్పవలసినదే యిప్పుడు మమ్మల్నే మేమెరగం.

తలుచుకుంటే సుఖం వస్తోంది. ఏమాత్రమో తక్కువగా తూడు కొట్ల జనసంఖ్యగల జాతి మనది. ఒకప్పుడు అనేకులేతాచలండాకా ఆవక్రవిక్రమంతో ధగధగిరిం చేసిన చిరక్రమనది; కాని యిప్పుడు అదిన్నా లేదా లేవు. ఛిగ్నావశేషం లేదా లేని జాతి యిప్పుడు మనది వొక్కటే.

నేతీర్చికొడుకుంటే ఆంధ్రవిక్రీణశరీరకృతానం బిస్త్రీలు పన్ని మేము రాయలసీమవారి సావచర్యం లేకుండా పడుతున్నాము. ఇక మిమ్మల్ని మేము పరిగణించడం లేదంటే ఆశ్చర్యం యెందుకూ?

మీమా మామా ప్రధర్మం విషయంగా భేదాలు వుండవచ్చు; కాని మనమూ మనమూ తితిమ్మావిషయాలలో విడిపోయివుండవలసిన అవసరం యేమీదా లేదు. ఆంధ్రదేశానికి చాతుర్వేదీను యొంత అవసరమా రాయలసీమా, కాకతీయసీమా కూడా అంత అవసరమైనదే. నిజం చెబితే రాయలసీమలోనూ, కాకతీయసీమలోనూనే యిప్పటికి ఆంధ్రవైధివానికి మాయని గుర్తులున్నాయి. కనక కాకతీయసీమకి చెందిన మిమ్మ మరిపోయి—మీరు మావాళ్ళ అని కూడకట్టుకోకుండా మేము వాముకోగలిగింది యేమీదా లేదు.

మీరు చెప్పికి చెప్పి తిస్తా మంటే యేమనడానికి మాకు సతా లేదు. అయితే: మేము తిప్పు చేస్తే—మీరు ఆలాంటి తిప్ప చేస్తే జాతి యింకా తుమ్మతుక్కయిపోమా?

ఎనిమిది జిల్లాలు ఆక్రమించివున్నార మీరు. నిజానికి బ్రహ్మాండమైన శక్తి మీది. పైన అవరించియున్న విస్మృతి తొలగితే వొక వొడ్డును చెప్పగల సత్తా మీది.

మీకంటే మాకు పోకర్మా లభికంగా వుండడం నిజమే; కాని చెప్పలేమా? మాకు ఆత్మపరిత్య చేసుకునే యోగ్యత లేదు. హిందూ దేశంలో వొక నూత్నశక్తి పాడిమాపాంటే ఆంధ్రదేశంలో ప్రత్యేకప్రయత్నాలు కూడా జరిపింగానే జరగా లనే జ్ఞానం లేదు మాకు.

ఇన్ని కారణాలవల్ల మావల్ల యేమో అవుతుందని, మేము ప్రానులోని పని కానేకాదని మీరు అనుకోనక్కర్లేదు. మా కంటే కష్టదశలో వున్నారని మీరు. అంటే యొక్కడ వొట్టిడి యొక్కవగా వుంటే అక్కడ స్వస్వరూపజ్ఞానం కలుగుతుంది. అంతే మరే అంధశక్తిని కేంద్రీకరించడానికీ ప్రానుకోపనివ్వంది. మినుకేళ్ళే అంధకారానికి సంతరి అవుతుంది.

అదివ్యమూర్తి మనకే వుండాలి

మా మిత్రులు భవిష్యేటి చివర యజ్ఞ వారాయశక్తిగారి ఆరాట మృతికి మేము చాలా విచారిస్తున్నాము.

శక్తిగారి యజ్ఞుని చాలా చిన్నది; కాని శక్తి తేనుగులానికి కనకం సంఘటించబడిందిగా వుండింది.

సంపన్న శక్తిసామన్యంగా పరిగణించి మందుకు తెలితే మీరు కవులు, పండితులు, నటులు, కవిమిత్రులు, దేశభక్తులూ దేశ సేవకులూ మాత్రమే కాదు, ప్రవర్తకులున్ను.

ఈవిషయాలన్నిటిలోనూ వారయందు వొక విశిష్టత వుంది.

ఈవిశిష్టతే శక్తిగారి మృతికి దేశంలో వొక విచారతరంగాన్ని తెలిపింది.

విశాఖపట్టణంజిల్లా యొక్క ప్రజాకననంలో శక్తిగారి మృతి వల్ల యేర్పడిన దౌర్బల్యం తీరలేకాదు.

శక్తిగారు కాంగ్రెసువారి లీనియి వుండినారు; కాని హిందీ దురాక్రమణం గుర్తించి 'దురంగా వుండు' అని ముద్రకరించినవారిలో వారు మొదటివారు. జాతీయ మార్గదర్శకులున్ను. ఒకప్పుడు వారు పీఠికంపై ఉండి తమ కమారనకు హిందీలో అక్షరాభ్యాసం చెయించడానికి సర్వతూ సిద్ధం చేసుకుని వుండినారు. అయితే బాలై (౧౯౩౬) ౧౪ వ తేదీన ప్రయత్నం వారికి హిందీయొక్క గుప్త కళాకంఠ్యలను విహరింపగలవని చూపించింది. మొదట వారు ఆప్రయత్నం విరమించి సాంకేతికత తమ అంధకారాన్ని ప్రకటించారు.

శక్తిగారి అర్పిత మేము ఈశ్వరసాయజ్ఞం కోరము. ఎంచే తుంటే? విశాఖపట్టణంజిల్లాలో ఆసేతులకు వారి నడవడి వరదడిగా వుండవలసివుంది. తెలిసి కండువా కీర్తనకు వుండగా మదగజం లాగ ముందుకు నడుస్తూ నడుస్తూ, మధ్యమధ్య మొకం తెనక్కరిప్పి క్రమబద్ధంగా వుండే సరికొత్తమైన అనుచరులను ముందుకు తీసుకు వారి దివ్యమూర్తి జిల్లా అంతటినీ ప్రార్థనాసాధనతో నింపెయ్యగలమన్న వుంది.

జనీన్సు మంత్రాంగం

దానిని ముద్రాయనగారు మొన్నటి సమావేశంలో మదరాసు రాజనసభకు, జనీన్సుమంత్రులమీద విశ్వాసం తెచ్చిన వొక ప్రస్తావన తీసుకువచ్చారు. అయితే: దాన్ని బలపరిచినవారు నలభై యేడే;

కాని యెనభైమంది, జనీన్సుమంత్రులను తెనకే తెనుకవచ్చి దాన్ని బలపరచి యొగరగొట్టారు.

సామం, ముద్రాయనగారు రెన్నీ గారిమీదలకు స్థానాలు తయారు చేయించుకుని వుంటారు; కాని అదన్నీ అలుసుకుపోయాయి. ముద్రాయనగారి పక్షం ప్రభుత్వం కూడా ప్రాగ్భూతిపోయాయి. చివరకి వున్న గోడు కూడా చెడింది.

ఈప్రస్తావన తీర్మానం అయితే జనీన్సుమంత్రులను వెలిగెయ్యాలని కలలు నింపుకుని వున్నవారు చ—ల్లి—గా చివరబడ్డారు.

ఏం? ఇదిలా యెందుకు జరిగింది?

పరిశీలన చేస్తే గాని బోధపడిన రహస్యం యేమీ లేదు దీల్లో. తిన్నదన్న వొక్కటే కారణం. అదేమిటంటే? ఈప్రస్తావన తేనడానికి ముద్రాయనగారికి తేనకేమో యొగ్గత లేదు.

జ్ఞాపకం లేమా? గానాతీకాంగ్రెసు తీర్మానాన్ని అప్పగించిన కాంగ్రెసువారి ఆస్థాన మామకుని కొన్ని కంఠస్పరాపాటు మంత్రిపదవులను కలుపితాలుగా చేసినవారే కాదు యీ ముద్రాయనగారు?

ఈప్రస్తావన ప్రతిపాదనూ ముద్రాయనగారు చాల బలబలాగా మాట్లాడారు. వారికి తెనకే ముందుకూడా గట్టి ఆలంబం యేమీ దొరకలేదు. ఇవారే యెందుకు కొత్తగా మొలచుకున్నవారైనా తెనకే లేవు.

జనీన్సుపక్షంవారు మంత్రిపదవులలో కనాయంకుక్క—చున్నారు. ఇది మాత్రం నిజమైన కారణం. చాలా బలమయింది కూడానూ యిది.

అసెంబ్లీ యొక్కల సందర్భంలో గవర్నరు మొటువారు జనీన్సు పక్షాన్ని చాలా తీవ్రంగా విమర్శించా రన్నారు. ఈప్రస్తావన కిదో కారణంగా చెప్పారు వారు. గవర్నరు మొటు విమర్శించడం నిజమే, అయితే అది ఈప్రస్తావానికీ ఏంబలం కలిగిస్తుందీ? గవర్నరు మొటువారు జనీన్సుపక్షం అప్పట్లో నిర్లక్ష్యంగా వుండడం తప్పున్నారు. అవును. అప్పుడువారలా వుండడంవల్లనే వోటరు మరపురూ గణనాతం చెప్పారు. అయితే అసెంబ్లీకేటమి జనీన్సు మంత్రులను మదరాసురాజనసభలో యేం కుంకీస్తుందీ? అదీగాక: గవర్నరు మొటువారు జనీన్సుపక్షంవారిని అసెంబ్లీయొన్ని కంఠం ర్భంలో మందలించారు; కాని మదరాసుపరిపాలన సందర్భంలో యేమీ అనలేదే! ఈసన్నివేశాన్ని తడవడానికీ ముద్రాయనగారి కిందులో పాటం లేదీ?

ముద్రాయనగారు, అసెంబ్లీయొన్ని కల్లో కాంగ్రెసుపక్షంవారు జనీన్సుపక్షంవారిని వోడించేవో రన్నారు. నిజమే. ఇందులో చాపకం యేం వుందీ? కనకనే కాంగ్రెసువారి రధకసంఖ్యతో అసెంబ్లీలో ప్రతీకించారు. జనీన్సువారు ముందుకి అడుగు తెయ్యలేకపోయారు. అయితే: దీనివల్ల ముద్రాయనగారికి వొరిగిం చేమిటి?

చివరికి వోడిపోయినా మొకతనం వున్నవారు కనక జనీన్సు వారు "మేమున్నా" మంటూ అదెన్నికల్లో బోటికి నిలిచారు.

మరాయనగా రవ్వ చేయబోయాడు? వాని ప్రాణా యెంత
నవ రవనా వున్నారో అలాంటి? పోనీ, వీధిమేనా మేనా
యెరుగుదురా మరాయనగా రవ్వడు!

అయిన రెండు చెప్పవలసింది వినకటి కొక పెద్దమనిషి
“నన్ను కొట్టడం కాదు, మరి మావాణ్ణి కొట్టి నీవంటి తెలుసుం”
దన్నట్లు.

ఇంకా యేదో యిలాంటిదే కొన్ని కంటికారణాలు యే
కరువుపెట్టారు మరాయనగారు; కాని అనుకారం వారు
చెప్పలేదు, స్మరించనేనా లేదు. ఎవరీ ప్లావ మేనా చేసుకో నివ్వ
లేదు.

అదేమిటంటే!

ఇప్పటి మంత్రాంగం యేర్పడిన కోలాహలీ యెన్ని విధాల
కాళ్ళా వేళ్ళా పడిపాకులాడినా యామరాయనగారిని మంత్రాం
గంలో! చేరించచ్చుతే కాదు జన్మిస్తున్నారంటారు. అనుకూలత్రాం
యిది, అప్పుడొచ్చి రవులుకూడే వుంటుంది; కాని యింతకాలాని
ధ్వజమనదాని! బదులు రవిరవిరి వున్న కర్రనే నడిచేసేసింది.

ఈ ప్రపంచ నందర్బంలా కాంగ్రెసువారు కొంచెం విచిత్రం
కనపరుసా రనుకున్నాం; కాని మరొకలాగ బరిగిపోయింది. వారు
తమ ద్వేషాన్ని తెల్లగమ్రుకున్నారు. అంతే.

మరాయనగారి నందర్బంలా యా ప్రపంచ చరిత్ర వచ్చుటప్పటికి
కాంగ్రెసువారు యిద్దరే వున్నారు. వారిలో వోకరు జన్మిస్తు
పక్షం గెంటెయ్యగా యితరలికి దూరీకరణ. ఇక రెండోవారు మన
వోలిరెడ్డిగారు. అప్పుడే రెడ్డిగారు కామనధిలో ప్రవేశించారు.

కాంగ్రెస్ అలా అజ్ఞాపించిందో, తెలియవు దువ్వగచారే
తప్పువారిలోకి లాగకయో కాని వోలిరెడ్డిగారు చాలా పొరపాటు
చేశారు. వారు చేసిన పని యిక దిద్దుకోదాని! పట్టారు.

మరాయనగారి మంత్రిహారా నమయంలో ద్వంద్వప్రభు
త్వాన్ని పడగొట్టవలసిందని కాంగ్రెసు అజ్ఞ. అనుకుని మంత్రి
పదవులప్పుడు కాంగ్రెసువారికి దఖిలపడవలసింది. అయితే:
కాంగ్రెసు అజ్ఞ నిర్ణయా వాటిని తిరస్కరించడం దాకా వారు
సరిగానే మునుకున్నారే; కాని తిరవాత వారు చాటుచాటున
నక్కి మరాయన మంత్రిత్వాన్ని అతికారు. తిరవాత అది పడి
పోకుండాదాని! తమ చేతులు బోటగారు కూడానూ, జన్మిస్తువారు
మంత్రాంగాన్ని స్వాధీనపరచుకోకుండా వుంటే చాలు నమకున్నారే
వారప్పటి.

తిరవాత, కొన్నాళ్ళి, జన్మిస్తున్నారంటారు మరాయన మంత్రాం
గంమీద అనిశ్చయప్రస్థావన తెచ్చినప్పుడు కాంగ్రెసువారు,
వోటింగునమయంలో తమలో తాము కమ్యూలాకుని కొంద
వరలికి వచ్చారు. కొందరు కామనధిలో హాజరుగా వుండినీ,
గావలీనిర్ణయాన్ని స్మరిస్తూ వుండినీ, పక్షానికి కాకుండా లెక్క
అకుకూడా ద్రోహం చెనుకుంటున్నా మని యిదివరకే వుండవలసిందని
9

ప్రభుత్వాన్ని పడగొట్టదాని! అయాచితంగా—చేరికి దోరిన నన్ని
వేళాన్ని కారవిడిచి నిమగ్నం నీరుపోనినట్లు ప్రారంభిస్తారు.

ఏం! అప్పటిలాగే యిప్పుడు కూడా—లాభం లేదని స్పష్టంగా
తెలుసు వున్నప్పుడేనా కాంగ్రెసువారు తటస్థంగా వుండిపో
నూడదు!

పోనీ, మరాయనగారు, తమ హయాములో తెలిసే మూట
అలా వుండగా మన కేమేనా వారక తెలుసా?

అంద్రవిశ్వకాశపదవత్తే కీ. కీ. దహం అజ్ఞానారాయణ
గారి భూవిరాళంమూటకుండా చేసినవారిమరాయనగారకాదు!
అంద్రవిశ్వకాశపదవత్తే విషయంలో మనలో మనమన్న భిన్నా
భిప్రాయాలను కక్షలుగా మార్చి, వాటిని గట్టిపరిచి, గెలవారు
రాయలసీమలకు, చాళుక్యసీమ (సర్కారుల)కూ అరిపోనికొదాన్ని
ప్రబ్బించినవారిమరాయనగారకాదు!

మంత్రిపదవులో చేరకుండా మన తెనుగువారికి చేదిమన్నా చె
ప్పింది యామరాయనగారకాదు!

జన్మిస్తున్నారంటే నేనా మన అంద్రులకు పరకాదా అంతటిమీదా
చెలామణి అవుతూ వున్నా వాయకత్వాన్ని కూర్చెయ్యదాని! నేటికి
గూడా వుప్పులు పప్పుకూ వున్న వారిమరాయనగారకాదు!

పోనీ, యా మరాయనగారు తుంగభద్రాతెల్లవిషయంలో
యేమేనా అనుకుంటున్నారంటే చేక రేమో చెప్పాలరా వోలి
రెడ్డిగారు!

ఇప్పుడు రాయలసీమలో విలయతాండవం చేస్తూవున్న కరవునల్ల
బాధపడుతూ వుండేవారి కేమేనా రక్షణలు కలిగిస్తున్నారా యా
మరాయనగారు?

ఇలాగ యెన్ని విధాల చూసినా యిప్పుడు కాంగ్రెసువారు ఈ
ప్రపంచనకు అక్షుకాలంగా పోటు చెయ్యడం చేవలమూ అనుచిరింగా
వుంది.

అదలా వుండగా ఈ ప్రపంచ తీర్మానం అవుతుంటే అనుకుం
దాం. మంత్రిపదవులు కాంగ్రెసువారికి దఖిలపడతాయా? వోలి
రెడ్డిగారుమట్టికేనా వోక పదవి వాగ్ధిత్తే మయిందా? మరాయన
గారి స్నేహితులమంత్రాంగాన్ని స్వాధీనం చేసుకోవడంకోరెక్కదా!

సరే వుంటే కాంగ్రెసు మంత్రిపదవులు స్వాధీనపరచుకో
వాలి. లేకపోతే ప్రతీకూలపక్షంగా వుండి పక్కదెయిరు ప్రజలను
వుండాలి; అంతే కాని, యామరాయనగారిని దానికి అప్రకృష్టమేకాదు,
అపాయకరమున్ను.

ఇంతకీ: పోలికలమంత్రాంగానికి వివేకం వుంది; కాని లోకజ్ఞా
నం చాలదు. రాజులి తెలుసును; కాని ప్రయోగకాలం తక్కువ.
నాయకత్వానికి అర్హత వుంది; కాని ప్రభుత్వముకు నగరకు
లింకా బాగా బోధపడలేదు. దొరతనంలో మార్గమే పలుకుబడి
వుంటే చాలా నమకునే మనస్తత్వం యింత కర్మగా మారుతుంటే
అంత కర్మగా బాగుపడుతుంది జన్మిస్తున్నారంటే.

నిజాని కిందం గడవడం వోక గడవడం కాదు. అవ లిడి కం దనున్నా కాదు. ముందు ముందు పాడమాపే క్షిప్రపరిణుల కిది మచ్చుముక్క.

అపిండి వోటమి కలుచును జన్మిస్తుపక్షం విచారించనక్కర లేదు. జన్మింపజూని! మద్రాసురాష్ట్రమే కార్యక్షేత్రం. తమ పక్షం అభిభారతం చేసుకోవా లనే ఆశ కాని, ఓక్ష కాని వారి కవన రం కాదు. ఈ రాష్ట్రానికి మాత్రమే సంబంధించిన వోక బలమైన పక్షం యిప్పుడు చాలా అవసరం. జన్మిస్తుపక్షానికి ఆయోగ్యత చాలా హెచ్చుగానే వుంది. అయితే: కాంగ్రెసుప్రవాహంలో ఇటీవల తక్కువగానే వున్నా అది పురములు తేనుకుంటూ వస్తోంది. ప్రజల దృష్టి కాంగ్రెసునేవు కి మొగితుండడం వృద్ధమే. జిల్లాలో రులలోనూ, నగరీయసంఘాలలోనూ, కావనసభలోనూ అధికారపక్ష వులు లక్షమింపుకో వా లని వారు చేసుకున్న తీర్మానం కాలక్ర మాన వారిలో కూడా అంతఃకలహాలను రెచ్చగొట్టి వోక పూపు పూపేసినే కాని ప్రస్తుతం అది జన్మిస్తుపక్షానికి బలమైన ప్రతిహత శక్తి. వాన్ని జయించా లంటే మాటకీ మాట అందించడం కాదు మార్గం. వోలర్ల వృద్ధయాలను తమవేపుకి రివ్వకోవాలి. ఆమార్పు వారికి, వారి కష్టముఖాలను ఆలించి పాలించడం వల్ల మాత్రమే కలుగుతుంది; కాని అధికారప్రయోగం వల్ల కాదు.

నిదానమూ, చికిత్సా కూడా ఉప్పుగానే వున్నాయి

ఇప్పుడు వాంఛలలో వాడబడుతూ వున్న తెనుగువాచకాల విషయం కొంచెం కదిలింది.

మొన్నిటి కావనసభాసమావేశంలో విద్యాభాగ గ్రాంటుమీద చర్చ జరిగినప్పుడు సభ్యులు కొందరు వాచకాలు ప్రతియేటా మార్చడంకల్గవలెనూతూవున్న అనారాధా, కష్టసహింసా విప్లవీకావ దీమీద అయితేర్చకు లోపుగా వాచకాలను మారుస్తూవుండే కూడి దనీ, ఈలోపునే మార్చవలసిన అవసరం కనపడితే మొగ పిల్లల పాఠశాలవిషయంలో ఎక్కువేషనర్ లపేర్ల అనుమతిని అడిపిల్లల పాఠశాల విషయంలో ఇన్స్పెక్టరవ్వల అనుమతిని పొందా లని దొంకనంవారు ఆర్డరు వారీకాదు.

బాగానే వుంది.

అయితే: ఈలంకావనమూ, యాఫరికమూ కొంతవరకే బాగు న్నాయి.

ఈ వాచకాల విషయంలో యేటేటా మార్చడంవల్ల కలిగే ధననష్టంకంటే మరొక గొప్ప అపాతం వుంది. కావనసభ్యులు అవిషయం ప్రసాదన చెయ్యలేదు. బహుశా అది వారి తాపకుకి మించినదై వుంటుంది.

తెనుగుభాషలో యిప్పుడు చాలా రకాల వాచకాలు అవల్లో వున్నాయి. కొద్దికోశాల్లో మరొకన్ని కొత్తవిన్ని బతులుదేరే తూచనలు కనపడుతున్నాయి.

ఇటీవల తాలూకా, జిల్లాలోయల అన్యథులూ, ఉపాధ్యక్షులూ, సభ్యులూ కొంద రివ్యాపారంలో ప్రవేశించారు.

ఈ వాచకాలను పాఠశాలల్లో ప్రవేశపెట్టే సంకల్పాల్లో దుర్మీతి ప్రబలుతోం దని వదంతి కూడా వుంది.

అయితా.....

పోటి వచ్చినపుడు వస్తువుల యోగ్యత హెచ్చులి; గాని తగ్గ వాడు; అయితే తెనుగువాచకాల విషయంలో మాత్రంయిది కల్ల కిందులయిపోతోంది.

ఇప్పుడున్న తెనుగువాచకాలలో అనేకాలు వట్టి తుక్కు. వాటిమీద పెద్దపెద్ద ఉపాధ్యాయులపేర్లు, ఇన్స్పెక్టర్ల పేర్లు వుంటాయి; గాని విప్పి చూసే అవి మేడిపళ్లు.

మన కావనసభ్యులకు తెనుగులో ప్రవేశమే వుంటే—ఈ తెనుగు వాచకాలు వారు చూసేవుంటే ఈ విషయంలో బాగా లంకావనం చేసేవుండదు.

వాచకాలు టెక్నుబుక్కుకంటేవారివల్ల అప్రపు కావా లనీ, అప్రపు అయినకే వాడుకలోనీ వస్తున్న యిది యెరుగుదుము. కాని కంటిటివాన అప్రస్థకాలను వదిలే అప్రపు చేస్తూన్నారా! అసలు లకమిటి మెంబర్లలో కొంతమంది! తెనుగుప్రస్థకాలు పరీ షించడానికే లిగిన యోగ్యత వుందా?

ఈవిషయం పరిశీలన చెయ్యకుండా యేమి మాన్యులు చేసినా యేమీ లాభం లేదు. దొరకనంవా రిప్పుడు పూనకరైతల్ల పిల్లల పోషకులను కొంతవరకూ ధననష్టం తగ్గవచ్చు; గాని పిల్లలు చెడి పోవడం తప్పదు.

ప్రజలకూ, దొరకనంవారికీ పిల్లల మనోబురుల వికాసమే ప్రధాన మయితే టెక్నుబుక్కుకంటిటిస్థానం మంచి పథకులో జరగాలి. ఇప్పుడు వాడుకలో వున్న వాచకాలన్నీ మర్చి అప్రపు కావాలి.

ఈపని జరగండి యెవ రేం చేసినా అవి పైకి మెరుగులే అయి చివరికి చూస్తొప్పువా లయిపోతాయి.

మన పత్రికల బంధారం

“అ.త్తూ! ఈ తెనుగుపత్రికలలో ఉక్కురికిక్కి రయిపోతు న్నా మండీ. తుక్కుగొడుగుల్లాగ ముడి కొక పత్రిక వొప్పున బతు లుదేరితే యెలాగండి వేగడం!” అంటూ వినుక్కునేవారు మనలో చాలా మందే కనపడుతున్నారు.

ఎక్కడపడితే అక్కడ స్టాటిస్టిక్కు చూపించి వారికి సమాధానం చెప్పి వొప్పించడం సాక్ష్య మైనపని కాదు.

వారు ఈకింది అంకెలను వోకమాటు చిత్తగిస్తే సంతోషిస్తాము. గో33333 మద్రాసు ప్రభుత్వపరిపాలనానితేదీ ననుసరించి ఈవరగకానూ, గో33333 లాఖరికి ప్రచారంలోవున్న పత్రికలు ౨౨౮. వాటి వివరాలు ఇవి. *

* గో333 సంవత్సరం లాఖరికి ౨333 పత్రికలు ప్రచారంలో వున్నాయి. వాటి వివరాలు మాకు దొరకలేదు. ఇప్పుడు కొత్తిపత్రి కలొకన్ని కనపడుతున్నాయి; కాని పాఠకుత్రికలు కొన్ని నిలిచిపోయి ఆధారం తగ్గించేస్తూనే వున్నాయి.

ఇంగ్లీషులో	౯౦	కన్నడంలో	౧౮
అరవంలో	౧౧౩	మళయాళంలో	౧౩
తెలుగులో	౪౮	ఇతరభాషల్లో	౧౩

రెండు-రేక-మూడుభాషల్లో ౩౫

౧౯౩౧ సంవత్సరపు జనాభా లెక్కల నమవరించి మనకి సంబంధించిన ప్రధానభాషల సంఖ్య యిలా వుంది.

ఆంధ్రులు	౨, ౬౩, ౩౪, ౩౦౦
అరవలు	౨, ౦౪, ౧౨, ౩౦౦
కన్నడులు	౧, ౧౨, ౦౩, ౩౮౦
మళయాళీలు	౯౧, ౩౩, ౬౧౫

అరవలు మనకంటే రమారమి అరవైలక్షలు తక్కువకొని వారిలో వొకతమ్మ డబ్బయినాటుగువలె మంచి కొక పుత్రిక వుండగా, మనలో అయిదులక్షల వలె థైవోమిర్చిదివలెమంచి కొక పుత్రిక వుంది. దీన్ని పట్టి చూస్తే, అరులక్షల యిరవై రెండువలెమంచి కొకటివొప్పన వున్న కన్నడులకంటేనూ, అయిదులక్షల ముప్పయ్యేడువలెమంచి కొకటి వొప్పన వున్న మళయాళీలకంటేనూ మనం నిశ్చయంగా లేమోకదా అనుకుని తృప్తిపడదా మంటే కన్నడుల ౧౮ పుత్రికలలోనూ నాలుగూ, మళయాళీల ౧౩ పుత్రికలలోనూ మూడూ దిన పుత్రికలు; కాని మనకి “యేకవేదాద్విరీయం—వొక్కటిదినపుత్రిక. పోనీ, “మంచి యొక్కనములే మజ్జిక పప్పున” అన్నట్లు చాలా పుత్రికలు వుండడంవల్ల అరవవారిలో చందాదారులు తక్కువగా వుంటారేమో అంటే అరవపుత్రికల కొక్కదాని వేనా నాలుగువలెకు తక్కువ చందాదారులుండరు. పైగా అంతమాత్రమే వున్న అరవపుత్రికల గౌరవం తక్కువ. మనపుత్రికలలో దేనికేనా రెండు వలెకు పైని చందాదారులున్న టైవరేనా చెప్పగలరా?

అయితే: హిందీపుత్రికలకు మాత్రం మనవారు చాలామంది చందాదారులుగా వున్నారు. ౧౯౩౧ పెప్టెంబరు ౧౫వరికి (హిందీ) మాధురిపుత్రిక యొక్క తెనుగు చందాదారుల సంఖ్య ౨౭౦౦. వికాలభారతికి ౧౫౦౦. మన పెర్సల్లోనే వుండి ప్రాచీన కొరికేస్తూ వున్న హిందీప్రచారకపుత్రికయొక్క తెనుగుచందాదారుల సంఖ్య సంపాదించాలంటే మాకు సాధ్యం కాలేదు; కాని అది సైసంఖ్యలకు కొన్ని లేటు పాచునూ వుంటుందని మాత్రం చెప్పగలం.

ఏకాంతా: స్వయం సామాన్యంతో ముందుకి తెలిపేయిన బంగాళీలతోటి, కాంగ్రెసు ఊతం చూసుకుని విలయతొండం చేస్తూ వున్న హిందూస్థానీలతోటి పోలిక చెప్పకోదాని! మన కర్మత లేకపోయినందుకు మేమే విచారించము; కాని మనకంటే తక్కువ వున్న అరవవారి యెడల తలయెత్తుకు తిరగదాని! మనకి యోగ్యత లేదు.

ఏం!.....మన పుత్రికల నీలి యిలా యెందుకుంది!

కారణం క్లుప్తమే.

ఇప్పటికూడా మన విద్యాధికులు ఇంగ్లీషులోనే మనకలు నేస్తున్నారు. విద్యానిహితులు హిందీలో! కొట్టుకుపోతున్నారు. పైపెచ్చు బహుళరచారం వున్న మన తెనుగుపుత్రికలు భారతజాతీయతపేరు చెప్పి మన ఆంధ్రత్వాన్ని విరిచేస్తున్నాయి.

ఇంచేతే, అన్ని విషయాలలోనూ కూడా తెనకపడి మనం ముగ్ధ పోతున్నాము.

ఉజ్జ్వలరూపంతో ఆంధ్రవారపుత్రిక

ఇన్నాళ్లకి ఆంధ్రశాసనపుత్రిక మాకు దర్శనం యిచ్చింది.

ఇప్పుడు మాయెడట వున్నది కొత్త రూపంలో రెండో సంచిక. డబ్బుంటే కొండమీది కొరి దిగివస్తుం దంటారు; కాని వాగే శ్రవరూపుపంతులుగారు తలుచుకుంటే ఆకొండే గ నెక్కడులుతుంది.

సంచిక చిత్రితటాలతో చాలా ముద్దుగా వుంది. మామూలుపంథాలో రచనలు కూడా చక్కగానే వున్నాయి.

అయితే: ఇది ఆంధ్రపుత్రిక; కాని ఆంధ్రహృదయాన్ని గుబురులాడించే రచనలూ, చిత్రపటాలూ యిందులో చాలా తక్కువగా వున్నాయి.

మొదట ఆంధ్రోజ్జ్వలం కోసమే దీన్ని ప్రారంభించిన పంతులుగారు క్రమేపీ ఆపుచేసేం మార్పుకున్నారు.

చిత్రం! ఆసాంధ్రుల మధ్య వున్నప్పు డిది ఆంధ్రులకోసం పలకరించింది. ఆంధ్రులమధ్య వుండి యిప్పుడు ఆసాంధ్రుల తిరపురాయబారిలాగ ప్రవరిస్తోంది.

“హిందూ” యొక్క వారసంచిక కొత్త రూపంలో బయట దేరినప్పుడు “తెనుగులో యిలాంటి పుత్రిక బయటదేనకుందా!” అని గుటకలు మింగాము. ఇన్నాళ్లకి ఆపుబలాటం తీరింది; కాని అన్యభాషాజ్ఞాపూరితం చేవుల్లోనే రంగరింగు మనే టట్లు యిది కళ్లయెడలనే మిసమిసలాడుతోంది.

తెనుగుభాషలో పుత్రిక నడవడం తెనుగుజాతినవ్వోధించదానికీ గాని తెనుగుతనాన్ని మరిపించదానికీ కానుకను.

తలుచుకుంటే పంతులుగారిప్పుడేనా యీలాంటి తీర్మానం. ఎలాగంటే? తప్పకపోలే వారు వైసీపీపుత్రికను భారతీయతకోసమే వినియోగించుకోవచ్చు; కాని వారి వారపుత్రిక నేనా ఆంధ్రజాతీయతకు భారపాస్తే ఆదే పదివలె. ఏమంటే! వారపుత్రికను చూసే వారు నూటికి నూరుకూ పట్టెట్లాగేవారు. ఆపత్రికలోనేనా ఆంధ్రత్వాన్ని సంగరం కొండం చూస్తే తెనుగుతనం దిగులు తీరిపోతుంది.

ఆంధ్రులందరూ ముద్దులమాట కడుతూ వున్న ఈ ఆంధ్రవారపుత్రికను ఆదర్శిస్తారని నమ్ముతున్నాము. పుత్రికలు జనసామాన్యాన్ని దారిలోకి తెచ్చిన సన్నివేశాలు చాలానే వున్నాయి. అయితే: జనసామాన్యం పుత్రికలకు వరకడి దిద్దిన సన్నివేశాలు కూడా లేకపోలేదు.

ఎక్కడికి వెళ్లినా, భాషాప్రవేశమూ, ప్రీతి, ఆత్మాభిమానమూ వున్న మనవా రంతా హిందీవల్ల తెనుక్కి జరుగుతూవున్న అవకారం గుర్తించివుండి తదనుగుణంగా మాకు ప్రోత్సాహం కలిగిస్తున్నారు.

మొన్నటి డిసెంబరులో హిందీప్రచారానికి అనుకూలంగా పత్రికలకు రాసిన మన ప్రముఖులలో చాలామంది హిందీమహావిద్యాలయాలకు చెందిన ప్రచారకుల ప్రార్థనలకు పశులై అలా రాశారుట. చెప్పారుట.

గుంటూరిలో ఒక హిందీప్రచారకుడు “దక్షిణభారత హిందీప్రచారసభా, ఇంకా అలాంటివిద్యాలయాలూ ఈస్టిండియాకంపెనీ లన్నమాట” అని చాలా విచారంతో చెప్పి మాకు మరింత కార్యభారం కలిగించాడు.

విరాళా లిచ్చి, పరీక్షలకు కూచునీ, హిందీని నెత్తెక్కించుకుంటూ వున్న మా తెనుగుసోదరులు ఈఆత్మ వినాశోద్యమాలనుంచి తప్పించుకోవాలని మనవిచేస్తున్నాం.

నం పా ద కు డు

“.....హిందీ—ఉద్యమమునుగురించి మునుపు నాకు తెలియని సంగతులు యిప్పుడు తెలిసినవి. ఇందులో కూడా “స్వార్థపరు లుంటా” రనుకోలేదు. బంగారీలోనూ, మరాఠీలోనూ గల గ్రంథాలు హిందీలో లేవని విన్నాను. ఆభాషలో గొప్పగ్రంథాలు వెలసినవన్న వాదము మిథ్య. తులసీదాసురామాయణము తెనుగులోనికి అనువాదము చేసినారు ఒక రిద్దరు తెనుగు కవులు. మూలము కాశీలోనివారి కయినా తెలియదట. తులసీదాసునాటిహిందీకి, నేటి హిందీకి వ్యత్యాసము ఏర్పడదని విన్నాను. పృథ్వీరాయరాసా అనే గ్రంథమంతా నేటిన్నీ అచ్చుపడలేదు. చదివేవారు లేరని Ling-survey లో వ్రాసి ఉన్నది.

—గిడుగు వేంకటరామమూర్తి”

“.....దేశసంపర్కము లేకున్నను ఆంగ్లసంపర్కముచేతను, హిందీమూలకమునగూడ నని కొందరు, ఆంధ్రభాషకు సవచారము కల్గుచున్నదనియు, తమద్దరణమునకు పాటుపడవలసియుండు ననియు జెప్పకతిప్పుదు. ‘పెబుద్ధాంధ్ర’ ప్రశ్నక విూసేవను బూనినది. ఆపత్రికయే నిజముగ నాంధ్రత్వమును బోషించుచున్నదని చెప్పదగును. ఆంధ్రు డేవిధముగ దన వ్యక్తిత్వమును బోగొట్టుకొనుచున్నాడో ఆపత్రిక విశదము చేయుచున్నది. ఆంధ్రు లేపాంతమున నున్నను నాపత్రికను జదివి ప్రబోధము గాంచదగును.....”

(గి-ర-3గ) ఆంధ్రపత్రిక

ఉదయినికి స్వాగతం

ఉదయిని * వాక కొత్తపత్రిక. సంపాదకులు కొంపెల్ల జనార్దనరావుగారు. రెండుమాసాల కొక సంచిక చొప్పున ప్రకటింపబడుతుంది. మొన్నటి డిసెంబరులో మొదటిదీ, యాపిల్లవరిలో రెండోదీ—అప్పుడే రెండు సంచికలు వచ్చాయి.

జనార్దనరావుగారు తమ సహజవిజ్ఞానానికి సాయంగా, మొన్నటిదాకా భారతి ఆఫీసులో నిర్వహణానుభవం గడించివున్నారు.

ఉదయిని ఉన్నతశ్రేణికి చెందిన పత్రిక. “చదువుకొన్నవారు” చదివే పత్రికగా సంపాదకులు దీన్ని నిర్దేశిస్తున్నారు. ఈప్రజ్ఞ నెరవేరుతుం దని మాచనలు కనపడుతున్నాయి.

రచనల విషయంలో మంచి శ్రద్ధ కనపడుతోంది.

కాని సంపాదకుల “కిరణాలు” చదువుకొన్నవారి కేనా కొరుకుపడతాయా అని సందేహం.

ఉదయిని సవ్యాంధ్రసాహిత్యానికి మంచి పుష్టి కలిగిస్తుందని ఆశిస్తున్నాము.

* సంకల్పరచంకా ౪-౦-౧. నిడిసంచిక ౭౦-౧-౦౦.

ఆఫీసు ౧౫ ఆద్యమొదటిది, కేసరి, మదరాసు.

స ర స్వ త్రీ గ్రం థ మం డ లి

కంఠంచారి సత్రమునీధి

రాజమహేంద్రవరము

సవలలు-సవరనభరితములగు సవలలు-ముచ్చటసూర్పు బొమ్మలతో-ముద్దులొలుకు శ్యాలితో బయిం
డతో-రెండమానముల కొక్క చక్కని సవల. సడుమ సడుమ చిన్నచిన్న అనుబంధగ్రంథములు వెలువడుచుం
డును. చందాదారులకు ప్రవేశదనుము రు 0-4-0 చందాదారులు ఒకేసారి రు 7-8-0 ను ముందుగా ఘంట
సతో వరుసగా ఆరువృత్తములు అన్వేషిస్తగ్గు పార్శ్వముగా పెంపుదుము.

తంత్రవరకు వెలువడిన గ్రంథములు

11 ప్రేమనుందరి	1 8 0	25 కంకుమధరణి	1 8 0	87 అంతఃపురము 1 భా॥	1 8 0
12 చోరశిఖామణి	1 8 0	26 బాగిలము	1 8 0	88 అంతఃపురము 2 భా॥	1 8 0
18 లక్ష్మీప్రసాదము	1 8 0	27 మొగలాయీదర్బారు		89 అగ్రహారము	1 8 0
14 హత్యారహస్యము	1 8 0	2 వ భాగము	1 8 0	40 ఛిన్నహస్తము 1 భా॥	1 8 0
15 ఛాస్తి (1 భాగము)	1 8 0	28 సరస్వతి	1 8 0	41 ఛిన్నహస్తము 2 భా॥	1 8 0
16 ఛాస్తి (2 భాగము)	1 8 0	29 అనందాభాయి	1 8 0	42 కంకణరహస్యము	1 8 0
17 కముద్వృత్తి	1 8 0	30 హత్యాన్వేషణము	1 8 0	43 సంచీవి 1 భా॥	1 8 0
18 చిన్నకొడలు	1 8 0	31 మొగలాయీదర్బారు		44 సంచీవి 2 భా॥	1 8 0
19 రహస్యభేదనము	1 8 0	3 వ భాగము	1 8 0	45 ప్రజారాణి	1 8 0
20 సింహగడము	1 8 0	32 గంగ	1 8 0	46 హత్యాధ్రుమ	1 8 0
21 మణిహారము	1 8 0	33 మొగలాయీదర్బారు		47 కాళఖండము	1 8 0
22 మొగలాయీదర్బారు		4 వ భాగము	1 8 0	48 సేవాశ్రమము 1 భా॥	1 8 0
1 భాగము	1 8 0	34 కొమేనూరు	1 8 0	49 సేవాశ్రమము 2 భా॥	1 8 0
23 ఘటనాచక్రము	1 8 0	35 ఆటీస్ మణేలా	1 8 0	50 దానీకన్య	1 8 0
24 రాజసుందరి	1 8 0	36 అపరిచిత	1 8 0		

అనుబంధములు

1 మృత్యురంగిణి	0 12 0	9 యమునాబాయి	1 0 0	16 మాధవి	1 0 0
2 అభాగిని	0 12 0	10 శ్యామల	1 0 0	17 లలిత	1 0 0
3 ఛద్మవేషి	0 12 0	11 కాంతంకథలు		18 పెండ్లిదండ	1 0 0
4 విదురుని యువ		(చిన్నకథలు)	1 0 0	19 కథావళి	1 0 0
దేశములు	1 0 0	12 కాలనర్పి	1 0 0	20 నాలుగుకథలు	1 0 0
5 కాంచనమాల	1 0 0	13 భారతికథాసారం	1 0 0	21 సీతిప్రబోధిక	1 0 0
6 సీమంతిని	1 0 0	14 కథాకల్పవల్లి		22 ఆదర్శము 1 భా॥	0 12 0
7 నుకీల	1 0 0	(చిన్నకథలు)	1 0 0	23 ఉదంకుడు	0 12 0
8 శశిశిఖ	1 0 0	15 అరమీణియ	1 0 0	24 భేలాశకథలు	0 12 0

నాటకములు

1 మార్కండేయ	0 12 0	4 వరమాల	1 0 0	8 చంద్రగుప్త	1 0 0
2 అహల్యాకావ		5 మాజహాను	1 0 0	9 దంపతులు	1 0 0
విమోచనము	0 12 0	6 సూరహాను	1 0 0	10 విజయవిజయం	1 0 0
3 మీనావారుచలనము	1 0 0	7 దుర్గాదాసు	1 0 0	11 భక్తకుచేల	1 0 0

ఈగ్రంథములు రాజమండ్రిలో కలాభివర్ధనీ పరివత్తులలోను దొరకును.

నరస్యతీ పాకెట్ డిక్షనరీ యొక్క ఒక సమూహా వుట :-

GARMENT

312

GATE

Garment-n. దుస్తుల లోని ఏదేనివస్త్రము, బట్ట
Garner-n. ధాన్యము నిలవ పోయు కొట్టు; బ. క. నిలవ పోయు, కూడబెట్టు
Garnet-n. కంపుకంటిగాజు తాయి
Garnish-బ. క. అలంకరించు; గ. అలంకారము; also గ.
Garnishment
Garret-n. మిడగది
Garreteer-n. మిడగదిలో పనించువాడు
Garrison-n. కోటలో నుండు రక్షణసేన; బ. క. రక్షణ సేననుండు
Garrote (-tte)-గ. పీకపినికి చంపువదలి; ఇట్టి పదలతో నూడిన స్పృహనుకేళనమురగా కోకు; బ. క. పీక పినికి చంపు గొంతుక పినికి పోనుకొను
Garrulous-adj. అధిక ప్రసంగియైన
Gartr-n. మేజోడు దిగజా రకుండ నుంచెడు వాదా; బ. క. ఇట్టి వాదాతోకట్టు
Gas-g. వాయువు; వట్టికబ్బున దాటుమాటలు, గప్పులు; బ. క. వాయువునుగమకూర్పు; వివచాయువును వదలించువు;

బ. క. వట్టికబ్బున లేక దాటులు చెప్ప
Gaselier-g. పలుకెత్తుల కొమ్మలుగలిగి క్రేలాడునట్టి దీపము
Gaseous-adj. వాయురూప మైన నున్న
Gash-బ. క. లోతుగ కోయు; గ. లోతుగ తెగిన పాడైన గాయము
Gas-light-g. వాయు సహాయమున వెలిగెడు కాంతిగల దీపము
Gasp-బ. క. బి. క. ఊపిరి తీయుటకు నోరు తెలుచు; గ. ఎగఊపు
Gaspig-adj. ఎగ జాచున్న; గ. ఎగఊపిరి
Gassy-adj. వాయు పూర్ణమైన; వాయువువంటి
Gastric-adj. కడుపు సం. మైన; Gastric juice కీర్ణద్రవము; జీరద్రవము
Gastrology-n. పాకా వస్త్రము, hence Gastrologist & Gastrologer గ. Gastronomy-n. యమత పెట్టింగిమకావస్త్రము; తిండి పోకుతనము
Gate-g. బహిర్ద్వారము;

గ్లెజ్జా కాగితము—685 పేజీలు
నరస్యతీ ఇంగ్లీషు-తెలుగు పాకెట్టు డిక్షనరీ

నుమారు 17000
ఇంగ్లీషు పదములకు సులభమగు తెలుగు అర్థములు-బాలబాలికలకు మిక్కిలి యుపయోగము.
చక్కని క్యాలిగ్రాఫీ.
వెల ప్రతి 1 క 1-8-0

**Saraswathi English-Telugu
POCKET DICTIONARY.**

నరస్యతీ పవర్ ప్రెస్, రాజమండ్రి.

వస్తుగుణ ప్రకాశిక

అచ్చులోనున్నది!

నరస్యతీ పవర్ ప్రెస్ వారి ప్రచురణము, రాజమండ్రి.
మంచి గ్లెజ్జా కాగితము! సాగసైన క్యాలిగ్రాఫీ బైండు!! పుస్తకములో వస్తుగుణ ప్రధానముగల పేజీలు 1000 పైగా నుండును. వెల ప్రతి 1 క 5-0-0

ఇది సమస్త ద్రవ్యగుణములను అనందిగ్ధముగ తెలియజేయు అపూర్వగ్రంథరాజము. ఆంధ్రవైద్యలోకమునకు, వైద్య శిష్యులకును మిక్కిలి యుపయోగకర మగునటులు బ్రహ్మశ్రీ ఆయుర్వేదభూషణ భిషగ్వర పండిత విటారి వాసుదేవ శాస్త్రి, పి. యం. పి. సి. గారిచే వ్రాయబడినది. ఇందు నందిగ్ధద్రవ్యములన్నియు నిర్ధారణచేయబడి ప్రచురింపబడినవి. సూతినపరిశోధితద్రవ్యములు చేర్చబడినవి. వస్తువునందలి రసవిర్యవిపాక ప్రభావములను గుణములను విడదీసి వస్తు ప్రాధాన్యము నిరూపింపబడినది.

కటుక రోహిణి:—కటుకా—Picrorrhiza kurroa Veronicalindleyana.

శతవర్షా - చాలా గణపాలు పరిచయపడములు గలది. కాండరుహ-కాడయే

మొలచునది. చక్రాంగీ - ముక్కగొట్టిన చక్రాకారముగ నుండునది. గుణ బోధినిపదములు : ఆమఘ్ని - ఆమదోషమును బోగొట్టునది.

ఇది గుల్లజారిలోని మొక్క. అధిగూలము ఆకులు కొంచెము పొడవుగను, కంగోరా గలిగి కుక్కపాగాకు

ఆకులువలె నుండును. దీని పూవులు నీలిరంగు గలిగి గుత్తులుగా నుండును. దీనిలో రెండు బాతులు కలవు. నీలిరంగుగలదొకటియు, పచ్చరంగుగలదొకటియు. హిమాలయ ప్రాంత ప్రదేశములలో నిది విస్తారముగా నుండును. దీని వేళ్లనే యాషధములకు వాడుదురు.

ఇది చేదురుచి గలిగి యుండును. వేడిచేయు స్వభావము గలది. విషాకమున కారపు

రుచిగ్గ మాదును. రూక్షలఘుగుణములు కలది. బాగుగా విరేచనమును జేయును. అగ్నిదీప్తిని గలిగించును. వృద్ధయమునకు హితకరమైనది. కఫ పిత్తజ్వరములను హరించును. ప్రమేహములు త్వారకానలు, రక్తతాపము, కుష్మరోగము, క్రిములు హరించును. విషమజ్వరములను బోగొట్టును.

ప్రయోగములు
వృద్ధోగమునకు :—కటుక రోహిణి, యప్తిమధుకము ను మెత్తగా నూరి పంచ దారసీళ్లతో కలిపి త్రాగిన వృద్ధోగములు శమించును.

స్తన్యశుద్ధికి :—దీని వేళ్లు పాలతో గాని సీళ్లతో గాని నూరి త్రాగిన స్తన్యము శుద్ధమగును.

కఫపిత్తజ్వరములకు :—కటుకరోహిణి ఉసిరికా యంత ముద్ద వేడిసీళ్లలో కలిపి కొంచెము

పంచదార వేసి త్రాగిన క్రిములను బోగొట్టి విరేచనమును జేసి జ్వరములను తగ్గించును.

ఎక్కిళ్లకు :—గైరికమును, కటుక రోహిణియు సమానములుగ చూర్ణించి తేనెతో కలిపి యిచ్చిన ఎక్కిళ్లు శమించును. (సుశ్రుకము)

కటుకరోహిణి కహాయములో నదాహకు చూర్ణము కలిపి మూడు రోజులు తెల్ల వారుబామున నే త్రాగిన ఋతురక్తము బారీయగును. కటుకరోహిణి గుంటకలగ రాకు రనముతో నొక వారము దినములు మర్చించి కందిగింజలంత మాత్రము చేసి అల్పపురనముతో నిచ్చిన చలిజ్వరములు కట్టును. చిట్టివార మట్ట రనముతో కటుకరోహిణిని మెత్తగా నూరి గుండెలకు పట్టువేసిన గుండెలలో పీకుకొప్పి తగ్గి టయే గాక, శ్లేష్మము కరిగి ఆయానము తగ్గును. లోని కిచ్చు మోతాదు ఎక్కువైనచో వికారమును గలిగించును. కటుకరోహిణిలో రెండవరక మగు తెల్లది నల్లదానికంటె తీక్షణమైన గుణములను గలిగి మిక్కిలి విరేచనమును జేయు స్వభావము గలిగి యుండును. వాడుకలో నల్లదానికంటె తెల్లది తక్కువ మోతాదుగనే వాడవలయును. లేక వికారము వాంతియును గలిగించును దీనిని పైన పట్టువేసినచో పొక్కును. దీనికి బాడమునూనె గాని వవ్వగాని విరుగుడువస్తువు.

ఇది రసాయనము. చేదురుచి,

సవిత శైవ్యక మకము పాచనకారి, పైత్తహరము.

అజీర్ణము, గ్రహణి, త్వార,

పిత్తవికృతాలు, కామల మొదలగు రోగముల యందు దీనిని బాగుగా వాడవచ్చును. యకృ ద్వృద్ధిలో నిది చేదువుచ్చతో సమానముగా పని చేయును. చేదువుచ్చకంటె ఇది మృదువుగా పని చేయును. విషమజ్వరముల కిది యుత్తమమైన యోషధి. పిల్లల క్రిమిరోగములయందు కటుక రోహిణి బాగుగా పనిచేయును. (మెటీరియా మెడికా ఆఫ్ ఇండియా. R. N. Khory part II, P. 457.)

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులను

బాధలను కుదుర్చునని

తమకు తెలియును

అయిన తెలియవలసిన దేది !

నేడు దేశమంతటను కుక్కగొడుగుల
వలె తలలెత్తిన నకలు మందుల చూచి
మోసపోకుండుటయే !

బజారులలో కొనుటకు పూర్వము
మా ప్రేమ మార్కు గుర్తులన్నిటిని జాగ్రత్త
గా పరిశీలించుడు.

ప్రబుద్ధాంధ్ర

తెలంగాణ ప్రజాస్వామ్య పక్షం
గ్రామీణ సంఘం
సమాచార పంపిణీ - ౧౯౫౭-౫౮
శాఖ ౧౧౧౧ ౧౧౧౧ ౧౧౧౧ ౧౧౧౧ ౧౧౧౧ ౧౧౧౧

మన ప్రజల కోసం
సమాచారం
ప్రసారం

విడి వందిక రెండణాలు

౬

౧౦ మే ౧౯౫౭

రాజమండ్రి

౫

సంపాదకుడు

సంపత్కర చుట్టా రూపాయి

శ్రీపాద ముద్రాణ్యకాశ్రమి

వి రా త్త ము లు

- ఈ సెలలో ప్రబుద్ధాంధ్రము పత్రికరించినవారు.
- ౧ సింగరి వేంకటరామారెడ్డి దేశములుగారు—
పాదరాబాదు. ౧౫-౦-౦
 - ౨ డాక్టర్ జే. సి. కామేశ్వరరావుపంతులుగారు—
రెక్కరెడ్డి నైజాం కాలేజీ పాదరాబాదు. ౧౦-౦-౦
 - ౩ సింగరి శివరాంరామారెడ్డి దేశములుగారు—
పాదరాబాదు. ౧౦-౦-౦
 - ౪ డాక్టర్ పి. వి. రమణయ్యగారు—పాదరాబాదు. ౫-౦-౦
 - ౫ కొండా వేంకటరంగారెడ్డిగారు—పాల్వంచ వకీలు
పాదరాబాదు. ౫-౦-౦
 - ౬ కైర్లవద్దాస్, విద్యాస్ చిట్టి నారాయణమూర్తి
పంతులుగారు—ప్రాప్రయిటరు కృష్ణయ్యరెడ్డి
ఫార్మసీ. తణుకు ౫-౦-౦

వై శా ఛి

ఇది కవితా నమిలివారి వారి కసంవిక. పేరుపడ్డ
విద్యుత్తవుల రచనలతోటి, చక్కని చిత్రాలతోటి,
రూప పటాలతోటి ముద్దుగావుంది. ఆంకితుల కాగితం.
చక్కని బయిండు. బాష్ట్రయోద్ధానంలో, రసికులు
ప్రత్యేకాదరంతో నిలిచి చూడవలసిన వుష్పం యిది.

వెల ౧-౦-౦ పోస్టు ఖర్చులు పైగా.

కలానివర్ధనీ పరిషత్తు—రాజమండ్రి

కృ త జ్ఞు ల ము

ఈ సంచిక ముఖ్యత్రం మీది చిత్రమును రాసి ప్రబుద్ధాంధ్రము
కళ హర్షిని శ్రీ శేషమూర్తి కేశవరావుగారికి తీసు ఎప్పడూ
కృతజ్ఞులము. సంపాదకుడు

ఆంధ్ర ప్రముఖుల ఫోటోలు

రావునాపేయ గిడుగు వెంకటరామమూర్తిపంతులు
గారిపీ, వెలగపూడి రామకృష్ణ చౌదరిగారిపీ శ్రీ గాజా
(కొత్తాల్లు) వెంకట రామారెడ్డి బహద్దరుగారిపీ ఫోటోలు
మావద్ద అమ్మకాని కున్నవి. డజను ౧-౫-౦ పి. పీలో
తక్కువ పంపము. పోస్టు ఖర్చులు ౦-౬-౦.

కలానివర్ధనీ పరిషత్తు—రాజమండ్రి

విషయ సూచిక

- ౧ ఏక—డా అంగరంగలేష—సంపాదకుడు ౧౪౧
- ౨ నటించి బాధ్యతలు—కొడవటిగంటి తులూబరావు ౧౫౩
- ౩ ఏ గాన ౧౫౫
- ౪ హైను—ముల్లూ అనధానిగారు ౧౫౫
- ౫ విశ్వజనక—కొమండూరి శకలో హిచార్యులుగారు
ఎం. పి. వి. ఎల్. ౧౫౬
- ౬ ఆపృకవీయంలోని అలంకారవిషయం—కథకు
భాషాపాపిశ్య విద్యాప్రసాద బుబురు వేంకటరమ
ణయ్యగారు ౧౬౧
- ౭ శ్రీరాజా, వేంకటరామారెడ్డిలపాదరసముగారు పి. వి. ఇ.
మనవరము ప్రకాశరెడ్డిగారు పి. వి. వి. ఎల్. ౧౬౩
- ౮ హిందీవల్ల తెనుక్కి జరుగుతున్న అపకారం—
(సంపాదకుడు, రాష్ట్రభాషానికారక. ముల్లూ నరసిం
హస్వామిగారు, మహిధర రామకౌసాక్
రాయగారు, ప్రభాతము) ౧౬౬-౧౬౮
- ౯ వ్యాఖ్యానములు—(౧ పండితభూష. ౨ మహాభువన
వహించిన త్యాగి. ౩ పానుగంటికవి. ౪ ఇలా
అన్నారా లేదా గాంధీగారు, ౫ ఆంధ్రరాష్ట్రం
కావా అంటే వొకటి మారం, ౬ గాంధీగారు
హిందీ ప్రచారమునా. ౭ మాటలు నేర్చుని అహ,
౮ నాట్యకళ. ౧౬౯-౧౭౩

చ ర క నం హిత

చికిత్సాస్థానము మాచే ఇదివరకు ఆంధ్రీకరింపబడి
యివును ద్వితీయ ముద్రణయగుచున్నది. మిగిలిన ఆరు
స్థానములు ఆంధ్రీకరించి, స్థానపట్టమునే పేరుతో బో
వు నకరూపమున ప్రచురించితిమి. గ్రంథములన్నియు
కొలదినినములు క్రిందటనే తయారైనవి. వెంటనే ఆర్డర్
రిచ్చువారికి తగినపాకర్యముగా లభింపగలవు. చరకనః
హిత సంతకు నేనే పూర్తిగా ఆంధ్రీకరింపవలచి మిగిలి
నూత్రస్థానమునుకూడ ఆంధ్రీకరించి కొద్దిరోజులలో
ప్రచురింపబోవు చున్నాడను. గ్రంథము పూర్తికాకుండా
ఆర్డర్ రిచ్చువారికి తగుపాకర్యములతో లభింపగలదని ఆ
దరికి తెలిసిన విషయమే. మా యితరపు నకములున
మా ౩౬౦ రకముల మందులును ఎల్లప్పుడును సిద్ధముగా
నుండును.

డాక్టరు శ్రీపాద కృష్ణమూర్తికాశ్రమి, తెజవాడ.

అవరథస్వంతరి
వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారి

జీవామృతము

(రిజిస్టరు)

శరీరారోగ్యము కంటువడకుండ కాపాడుకొనదలచిన ప్రామానవుడు తన శరీరారోగ్యము దుర్బలతి చెందకుండ కాపాడుకొనవలెను. శరీరారోగ్యమునకు బలము ముఖ్యకారణము. అనేక కారణములచే దుర్బలతగుచుండు మానవుడు బలమును ప్రయత్న పూర్వకముగ సేకరించుకొనవలెను. అట్లానర్పక శరీరమునందు బలహీనతయను పెనరక్క సికి స్థావర మొనంగిన అసంఖ్యాకము లగు దుర్బలతలు జనించును. చికాకు, తలనొప్పి, మలబద్ధము, నిద్రలేమి, అజీర్ణము, నరముల బల హీనత, గుండెలలో మంట, కాళ్ళుపీకు, రక్త మపరిశుభ్రమగుట, ఎండుకుపోవుట, ఊయ, ఉబ్బునము, పాండురోగము, రక్తహీనత, యాకారణమున చర్మమనిండ కరువులు, తీట మున్నగు నన్నియేని అసహ్యపు వ్యాధులు సంభవించును. వీటి నెల్ల యాపుమాపి మంచి యత్యాహమును, శరీరమునకు కాంక్షిని, నరములకు దృఢమైన బలమును, భారతభాగ్యముగు అనేక అమూల్య ఓషధి సారముగు జీవామృతము ప్రసాదించి మానవుని సంపూర్ణ పౌఖ్యసాగరమున నోలలాడించును. అధిక పరిశ్రమచేసి జీవయాత్రి గడువవలసిన ప్రతివారికి యీ జీవామృతము అత్యవసరము. ఎంతటి బల వంతునైన శీఘ్రకాలములో దుర్బలస్థితికి తేగల శుక్లనవ్వువ్యాధిని హరింపజేసి శరీరపుష్టిని కాపాడగల సుధారసము యీ జీవామృతము. చిరకాలము యేదేని దీర్ఘవ్యాధికి గురియై శృశించి ఓడించినవారి కెప్పటి సంపూర్ణ ఆరోగ్యమును ప్రతిష్ఠింపగల పరమహంసక్రియ యీ జీవామృతము. దీనిని నేవించినంత కలుగు నత్యలములు ఒక్కమాటలో “ఏకారణముచే సంభవించిన నిస్సత్తువనైన హరింపజేసి, వ్యాధుల నాటంకపరచగల శ్రేష్ఠమైన బలవర్ధకావధము” అని చెప్పిన చాలును. ముప్పదివడ వత్సరములనండి అనేకలు ఉపయోగించి ప్రశంసించి యున్నారు. ప్రత్యేక కేటలాగునందు ముద్రింపబడిన యోగ్యతాపత్రములు జీవామృత ప్రాశస్త్యమును చాటగలవు. ఇందలికయోక్తి యెంతమాత్రము లేదని ఒక్కసీసా ఉపయోగించిన మీకే విశదము కాగలదు.

పెద్దసీసా వెల రు 4—4—0 చిన్న సీసా వెల రు 1—12—0

నమస్తవ్యాధులకు ప్రశస్తమైన ఔషధములు దొరకును కేటలాగు ఉచితము.

ఆయుర్వేదాశ్రమము

తపాలపెట్టె నెం. 287, మదరాసు.

సంకల్పమునాకరము

మధుమేధుని, ఆరిమూత్రము, రావకరపులు, మృకత్తము, మృగవృక్షము, బలహీనత, చిరకాలపు తెల్లకుడును, ముఖవ్యాధులు తల్లిలమబడి కలుగు సకలమూత్రవార్యాధులకు ప్రసిద్ధతక్కిన రాక్షాధము, కులము, రు 20-0-0.

సంకల్పమునాకరము

ఇందు బంగారు కలగు. పూచీ యిచ్చదము.

జగత్ప్రసిద్ధమగు బలవర్ధకము, రక్తక్షణము, వీర్యదోషము, వృద్ధివర్ధము, క్షయ, శ్యావకాసులు, వసముల బలహీనత, కుడును, కౌగలు, మొదలగువాని దివ్యవృక్షము.

గులము 24-0-0. 60 మాత్రలు రు 10-0-0

వికృతరవృద్ధి మహాలక్ష్మీ విరాసరము

చ్యవనప్రాశము

క్షయరోగులకు అమృతోపమానములగుదివ్యవృక్షములు

చిరకాలము క్షయవ్యాధిచే పీడింపబడును శల్యాకలిప్తముగ నుండువారిలకు నూతనయోజనమును ఆరోగ్యమును కలిగించును. క్షయ శ్యావకాసులు ఉబ్బునము కఫముతో కలసి రక్తమువడుట, క్షీణత, శరీరకృశ్యము, మృగవృక్షముల దీర్ఘకాలము నుండి బాధించు మొదలగును మొదలగునవి జూచుచును, బలము, కాంతి మృగమును వృద్ధిచేయును.

రెండుబేషధములు కలిపి నేనించవలెను.

వలకు రు 13-12-0.

స్వర్ణక్రవ్యాదరసము

చిరకాలాభ్యులుగు నుంది. కడుపుబ్బరము, శూల, గుల్మము, యృత్సీహ వృద్ధులు మొదలగునవి జూచుచును. బలవర్ధకము కులం రు 4-0-0.

చిగునామా:- వేంకటేశ్వర ఆయుర్వేదనిలయము రాధాకృష్ణ:- చింతార, అలమూత్రపాష్ట, కూర్మగోదావరిజిల్లా

ప్రాచీన:- 1. కాకినాడ, 2. రాజమండ్రి, 3. పెద్దాపురం, 4. అనకాపల్లి, 5. విశాఖపట్టణం, 6. ఏలూరు, 7. అమలాపురం, 8. తుని, 9. రామచంద్రపురం.

ప్రాచీనా ప్రాచీనా చిక్కులు

వైద్యవిద్యాక కూదిట్ల వెంకటేశ్వరుగారు.

పోష్టిజిలేడు

శ్రీయుత అయినాపురపు సుందరరామయ్యగారి

నాటకములు

1. లాలగోడన 0.7-0. 2. గుర్రబకావరి 0.10-0. 3. పండు బకావరి 0.8-0. 4. బంగళబకావరి 0.10-0. 5. ప్రతిజ్ఞాపాండవము 0.8-0. 6. ప్రతిజ్ఞాపాండవము 0.8-0. 7. వాసుధిక 0.7-0. 8. మువ్వక 0.10-0. 9. శ్రీకృష్ణవిలాసము 0.8-0. 10. గర్వభంగము 0.8-0. 11. ప్రేమబాలులు 0.8-0.

నవలలు

1. హంసము 0-1-0. 2. పద్మిని 0-1-0. 3. పిరళాయి 0-1-0. 4. కృష్ణమూరి 0-1-0. 5. భవాన 0-1-0. 6. ఎడమకొరి తన్ను తుడిచేపండు 0-1-0. 7. ఈతడు నామగడు అతడు నామగడు మగడు 0-1-0. 8. మందరమునీరి 0-1-0. 9. పుష్పరమహాత్మ్యము 0-1-0.

ప్రాసాలు:- పినాటకములలో నేదికొలసినను దానికలక తగిన పోష్టిజిలేడు పంపువారికి అత్రువము అకలిజురు సార్థిలుగా నందకమునుము. మూడు నాటకములకు తక్కువకాంతా ఒకేసారి కొనువారికి పోష్టిజిలేడు మేము ధరించి వి. పి. గా పంపదము, నవలలు తొమ్మిది కావలసినవారు రు 0.18-0 అనాది పోష్టిజిలేడు పంపిన చాలును.

వేంకటరమణ అండుకో, రాజమండ్రి.

గర్భచింతామృతము

అత్రువేతితోగాని చన్నిటితోగాని ఉదయము నామం త్రము భోజనముచేసిన వెంటనే తు 1/2 లము చొస నంధ్యులకు స్త్రీలు నేవించిన నంతానము గలిగి జీవించును నంతానము మురిపించు స్త్రీలు నేవించిన దీర్ఘాయుష్య ముంతుడగు నంతానము గలుగును. గర్భిణీస్త్రీలుగా గర్భము ధరించని స్త్రీలుగాని నేవించిన నమస్త మేనములు, జ్వరములు, పాండురోగములు, ఉన్మాదము గుండెడక, నరముల విస్మయ, మొదలైన నమస్త్రోములు తగ్గి మిక్కిలి బలము కలిగి ఆయుర్వృద్ధినిచ్చున

వల పాను రు. 8-0-0-0.

వైద్యశాస్త్ర, డా. చిట్టి నూర్యనారాయణమూ

భీమకరం, 6. గోదావరిజిల్లా.

ఆధునికాంధ్రవాఙ్మయం—తరవాయి

నాళం కృష్ణారావుగారివి	య. అ.	మూలమున రామారావుగారివి	నడింపల్లి వేంకటహనుమంతరావు గారివి
తేనెదీపములు	౦ ౮	భారతీయ విద్యాచరిత్రము	౦ ౧౨
పాలకరగలు	౦ ౮	శ్రీమద్భాగవతములవారి చరిత్ర	౧ ౦
గోగ్రహము	౦ ౨	భావరాజు వేంకటకృష్ణారావుగారివి	గాడిచర్ల హరినర్సాస్త్రియారావుగారివి
పెడితెడి	౦ ౨	విశ్వయాత్రములు ప్రాచీనాంధ్ర	ప్రచ్ఛన్న పాండవము (నాటకం)
మద్దు	౦ ౪	దేశము	౧ ౪
పూజాపుష్పమాలవారివి		కవిత్వాసమితివారివి	
చాకిరేపు	౦ ౮	కాళి—వారి కసంధిక	౧ ౦
రామ్యులించుపు	౦ ౮	ఆంధ్రీయచరిత్రము నాటకం	౦ ౧౨
రావునాపేలు గిడుగు రామమూర్తి		ప్రభు—ఖండకావ్యాలు	౦ ౮
వంతులుగారివి		మార్కపుజు పద్యఖండాలు	౦ ౪
వ్యాచనంగ్రహం	౩ ౮	స్థానాపతి రుక్మిణమ్మగారివి	
గడ్డపింకామణి	౧ ౮	పూలమాల—ఖండకావ్యాలు	౦ ౪
కాలకవిశరణ్యము	౧ ౮	ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రిగారివి	
వ్యాపాచారి	౧ ౦	వ్యాపాచారి	౦ ౪
ఆంధ్రకవిశిష్యుల భాషాభేదము	౧ ౦	కూచి సరసింహంగారివి	
వ్యాసకుటీరంవారివి		ఆత్మసంయమము అమితవిషయాన్తరి	౩ ౮
జన్మభూమి నాటిక	౦ ౪	అమితవిషయాన్తరి	౩ ౮
ప్రేమాంజలి—పంచమదండపతులచరిత్రం	౫	అమితవిషయాన్తరి	౩ ౮
మృత్యుచరిత్రము	౦ ౩	తేనెమల్ల నామేశ్వరరావుగారివి	
శ్రీ వికాసానంద సంకేశము	౦ ౨	కలకలు	౦ ౪
మంగళాకరము	౦ ౧౪	పాతపాటలు	౦ ౨
తూలిక	౦ ౧౦	మునిమూర్తికన్య సరసింహారావుగారివి	
ఆత్మశిష్యుల	౦ ౮	కాంతం కథలు	౧ ౦
సంస్కృత	౦ ౩	నేను మాకాంతం	౦ ౪
ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణగారివి		వక్ర కేళి	౧ ౦
నాయకురాలు	౧ ౦	రెం. లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి గారివి	
సంగీతనాటకాచారి	౦ ౧	కృష్ణయవిహంగము	౦ ౪
సోద	౦ ౧	నడింపల్లి జగన్నాథరావుగారివి	
భావతరంగాలు	౦ ౧	ఆంధ్రమహాపాత్రాజ్యము (సాదా)	౧ ౪
హరిజన నాటకము	౦ ౧	కర్మలిఖిత శత్రువ్రతి	౨ ౮
వజ్రుల వేంకటేశ్వరకవిగారివి		Age of Mahabhrata	1 0
నాకాభంగము	౦ ౧౨	చెలికావి సత్యనారాయణగారివి	
గోల్కొండ ప్రతీకవారివి		జడగంటలు	౦ ౮
గోల్కొండకవుల కసంధిక	౨ ౦	రహస్యశిఖ	౦ ౮
కన్యల వివాదము	౦ ౧౨	చక్రపాణి	౦ ౮
రెడ్డికులరెడ్డియందరిక	౧ ౪	మునిలింటి సంజీవరావుగారివి	
సంస్కృతదర్శనము	౦ ౩	బక్కారయ్యదత్తము చరిత్ర	౦ ౧౨
హుస్సేని రాజనాథుల	౦ ౨	కొరంగంకేసు పాదుషా	౦ ౧౨
సముదాత్	౦ ౧౩	సింధురామకథలు	౦ ౫
సహాధిక—నవల	౧ ౦		
గాడిచర్ల హరినర్సాస్త్రియారావుగారివి			
ప్రచ్ఛన్న పాండవము (నాటకం)	౦ ౮		
వోటు	౦ ౧౦		
మూలరాజు	౦ ౪		
నీతిధర్మము	౦ ౪		
సంస్కృతస్వరాజ్యము	౦ ౪		
శ్రీరామచరిత్ర	౦ ౮		
ప్రపంచచరిత్ర (గ్రీకు)			
మొదటి భాగము	౦ ౮		
రెండవ భాగము	౦ ౮		
మూడవ భాగము	౦ ౮		
నాలుగవ భాగము	చానరులేదు		
అయిదవ భాగము	౦ ౮		
ఆరవ భాగము	౦ ౮		
ఏడవ భాగము	౦ ౮		
Neglected Emperor post	0 8		
Spiritual Swadesi	1 0		
Age of Vemana	0 6		
పార్సింది రామశాస్త్రిగారివి			
శ్రీ మహాభారత విమర్శ	౦ ౮		
రాయసం శేషగిరిరావుగారివి			
కొత్తనమానా (నాటకం)	౦ ౧౨		
మద్దులపల్లి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారివి			
చతురశ్రముచరిత్ర	౦ ౮		
కుభాషికములు	౦ ౧		
కొ. స్వర్ణ వల్లిగారివి			
విశోదశిల్పము	౧ ౪		
నమాదేవ నూర్యప్రకాశరావుగారివి			
మునిమాతృ	౦ ౧౨		
భవకమాళ	౦ ౧౨		
ఆంధ్రతత్వగ్రంథమాలవారివి			
ముందరి	౧ ౦		
సాహితీ సమితివారివి			
సఖ. మొదటిసంపుటం. నాలుగు	౦ ౧౨		
సంవిధాన. కాలికోబయిండు	౩ ౧౨		

కలాభివర్ధనీపరిషత్తు—ఇన్ని నోపేట—రాజమండ్రి

ఏప్రిల్ 1935 లానె

“మీరు పంపిన “లోడ్” నా చికిత్సలో నన్ను రోగులకు ఆహారం పైన పని చేసినందుకు, మీరుడే నేనెంతో కృతజ్ఞుడనై యున్నాను. ఇక నేను లోడ్ను మా రాష్ట్రమునం దంతటను ప్రజలకు ప్రీతిపాత్రముగా చేయటకు ప్రయత్నించెదను” అని బరోడాస్టేటు పెడికెల్ అఫీసరు డాక్టరు చవక్లార్ గారు వ్రాసియున్నారు

మరి యిప్పుడో

“లోడ్ ప్రజలకు ఆహారలాభములు కలిగినందున నేను మీకు చాలా కృతజ్ఞుడై తెలుపుకొనుచున్నాను. అది రోగిగ్రస్తలైన స్త్రీలకు వరప్రసాద మని నేను చెప్పుకొను” అనుచు (221 నోల్ స్ట్రూట్) తిరువల్వేలినుండి ఎమ్. మరుగేశంపిళ్లెగారు వ్రాసివారు.

లోడ్ 30 ఏండ్లనుండి అన్ని శరగతులవారిచేతను

కొనియాడబడుచున్న బలవర్ధకవధము.

మీ కేమిస్తువద్ద ఒక సీసా వుచ్చుకొనుడు

కేసర్ యిటి రము

ఇండియన్ కేమిస్ట్రీ అండు డ్రగిస్ట్రీ, మద్రా:

Sparkling & refreshing
beverage

Stimulating & invigorating
Tonic

Always drink

VIMTO

The best nature's fruit tonic drink that keeps you fit
and cheerful throughout the Year.

Sole bottlers for Vizag., Dt:—

THE CRYSTAL AERATED WATERS,

manufacturers of high-class mineral waters and Aerated water specialists,

VIZAGAPATAM

